www.politikin-zabavnik.co.yu

NAGRADA ZA SRBIJA Superbrands 2006/2007 ZNAČAJNE BRENDOVE

BIH	2.40 KM
Македонија	75.00 ДЕН
Slovenija	500.00 SIT (2.09 EUR)
Sverige	28.00 SEK
USA	3.50 USD
Hrvatska	12.00 KN
Црна Гора	1.20 EUR

ISSN 0032-339-x

02882

9 770032 339010

PRINTED IN SERBIA

ПОЛИТИКИН ЗАБАВНИК

4. 5. 2007. • ИЗЛАЗИ ПЕТКОМ • ГОДИНА LXIX • ЦЕНА 99 ДИНАРА • БРОЈ 2882

БИТКА ЗА МЕСО

ЧВРСТА ВАЛУТА АФРИКЕ

ЖЕНЕ ВЛАДАЈУ

САМ ПРОТИВ ЦЕЛОГ СВЕТА

Верovали или не!

МЕШАВИНОМ УСКИСЛОГ МЛЕКА И КОРЕ ПОМОРАНЏЕ ПРЕМАЗУЈУ СЕ ЗИДИНЕ ЕДИНБУРШКОГ ЗАМКА У ШКОТСКОЈ ДА ЗА ЊИХ НЕ БИ ПРИАЊАЛИ ИСПИСАНИ ГРАФИТИ.

© 2006 Ripley Entertainment Inc. 6-11

АМЕРИЧКИ БУЛДОГ ПО ИМЕНУ РОСКО ПРЕГРИЗАО ЈЕ КАТАНАЦ НА КАВЕЗУ И ПОПЕО СЕ УЗ ДВА МЕТРА ВИСОК ЗИД С БОДЉИКАВОМ ЖИЦОМ КАКО БИ 4. АПРИЛА 2006. ГОДИНЕ ПОБЕГАО ИЗ ЦЕНТРА ЗА ПРИХВАТ ЖИВОТИЊА У ВИРЏИНИЈА БИЧУ.

Dist. by United Feature Syndicate Inc.

ОСУДА ВАЛЦЕРА КАО НЕМОРАЛНЕ ИГРЕ КОЈА КВАРИ ЉУДЕ ОБЈАВЉЕНА ЈЕ У ЛОНДОНСКОМ ЧАСОПИСУ „ТАЈМС" 1816. ГОДИНЕ.

ЈЕСТЕ ли већ чули да...

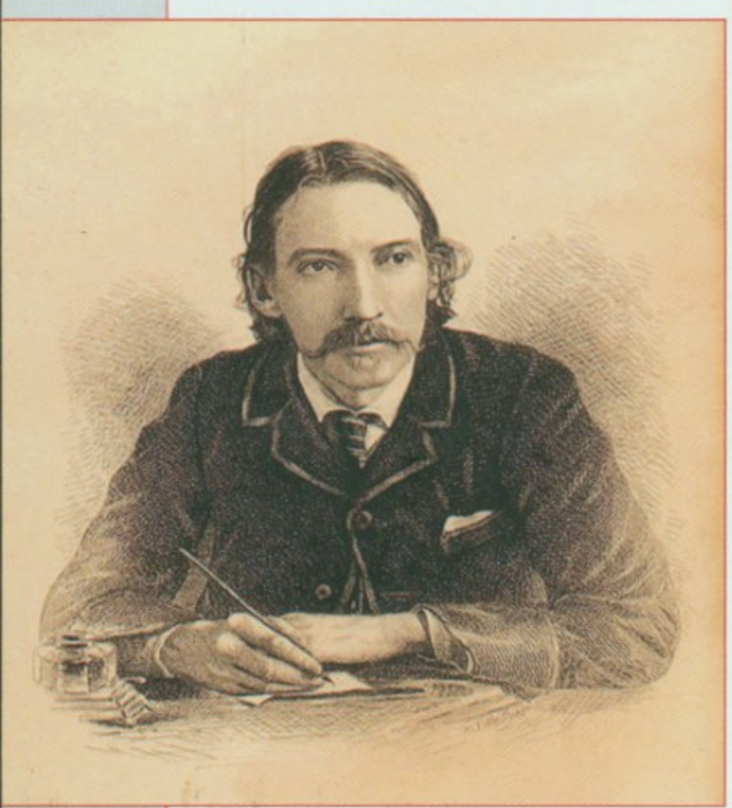
••• **великим** крвотоком назива се ток крви од леве коморе, кроз сва ткива у телу до десне преткоморе, а малим крвотоком – ток крви од десне коморе кроз плућа до леве преткоморе ■

••• **неки** пауци једу птице и стрпљиво гоне свој плен кроз шуму, а кад га стигну, пропну се на задње ноге и нападају својим моћним клештима. Паукова мрежа није, дакле, једини начин хватања плена ■

••• **пречник** Млечног пута износи око сто хиљада светлосних година и има око двеста милијарди звезда ■

••• **истраживања** неуропсихијатра Герија Еванса, професора Корнел универзитета (САД), показују да један од најтежих облика стреса људи доживљавају у градском превозу кад је гужва и нема довољно простора ■

••• **Ли Ју,** кинески песник из 17. века, написао је песму посвећену спорту налик данашњем фудбалу ■

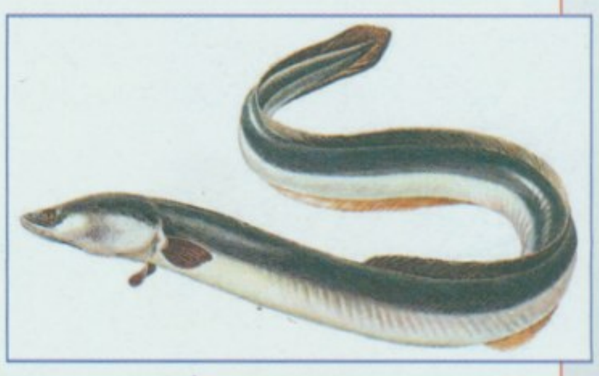
••• **у својој** опоруци шкотски писац Роберт Луис Стивенсон (1850–1894) нагласио је да свој рођендан (13. новембар) оставља на дар кћерки својих пријатеља, девојчици која му се пожалила да, зато што је рођена на Божић, добија само један поклон ■

••• **најстарији** фудбалски клуб на свету је „Шефилд" из Шефилда у Енглеској. Основан је 24. октобра 1857. године ■

••• **на Хавајима** живи тридесетак различитих врста зеба које се углавном разликују по облику кљуна, а кљунови су се мењали прилагођавајући се извору хране ■

••• **шах** су у Европу донели Арапи који су 711. године загосподарили Пиринејским полуострвом, а из 795. године потиче прекрасна шаховска гарнитура коју је калиф Харун ал Рашид поклонио цару Карлу Великом ■

••• **јегуље** се легу у Саргаском мору, делу западног Атлантског океана. Струје их затим лагано носе према истоку на удаљеност од десет хиљада километара ■

••• **испитујући** понашање мушкараца и жена док гледају слике обнажених особа супротног пола, лекари из Центра за неурологију у Атланти (САД), уз помоћ нових технологија, дошли су до закључка да се око мушкарца најпре заустави на лицу обнажене жене, док жена прво посматра мушке гениталије ■

DIK BROWNE ХОГАР СТРАШНИ

РАДИЈЕ С БОГОМ ПРОТИВ ЉУДИ,

ПРАВЕДНИЦИ

Ово је прича о човеку који је дипломатији осветлао образ. Да је памети, на зиду сваке амбасаде или конзулата, и не само португалског, висила би слика Аристида Соузе Мендеша

Пролећа 1940. трупе Вермахта приближавале су се Паризу. Путевима ка југу текле су колоне избеглица, путују а ни сами не знају куда. Путују како се ко снашао, а кад нестане горива и мотори стану, пут настављају пешице; гладни, жедни, уплакани. Ту и тамо на небу се појаве „штуке" и „месершмити" да, онако из забаве, мало припуцају по бежанији. Не зна се колико је тих несрећника лутало тражећи излаз, али говорило се да их је било око милион. Кретали су се у паници и нереду, а на крају пута чекали су их широко море или високи Пиринеји.

С оне стране Пиринеја био је мир, али тамо се није могло – у Шпанији опустошеној недавним грађанским ратом није било ни хлеба, ни воље да се помогне. Зашто би, уосталом, генералисимус Франко гостио оне који су се сигурно нешто замерили Хитлеру коме је он, опет, толико дуговао за своју победу? Зато су пограничне службе биле неумољиве, а преко граничне линије се, као преко најширег мора, никако није могло. Једини изузетак били су они који су у пасошу имали португалску визу. Њих су пуштали, али само да би се, што брже и без заустављања, пребацили преко шпанског тла до португалске границе.

Чекајући чудо

У мају 1940. португалске визе вределе су злата, али дипломатска представништва нису их издавала. Још претходне године Салазар, препредени премијер и министар иностраних дела, благовремено је послао циркуларно писмо с упутством да се визе не издају протераним Јеврејима, апатридима и свима онима који немају сигуран дом да се у њега врате. У међувремену је Теотонио Переира, амбасадор Португала у Мадриду, упозорио диктатора да ни по коју цену не мења политику према избеглицама јер ће се „сав шљам из демократских земаља" на крају сјатити у Португал. Министарство налаже: ни под којим околностима и никоме не издавати визе без претходног одобрења Лисабона.

Бордо је био преплављен избеглицама. Градски паркови, тротоари, аутомобили, богомоље – све је изгледало као некакав тужни вашар пун очајника који једини спас виде у бекству из Француске. На бродовима који су испловљавали из луке било је места само за најсрећније и најбогатије.

Пред вратима конзулата Португала у Бордоу, походницима и чекаоницама

НЕГО С ЉУДИМА ПРОТИВ БОГА!

ИЗ БОРДОА

избеглице су чекале у паници – антифашисти, Јевреји Хитлерови противници из Чехословачке, Пољске, Аустрије, интелектуалци, новинари, масони, левичари, свештена лица, Белгијанци, Холанђани, богати, сиромашни, млади, стари, деца, из Француске, Луксембурга, сви они који су страховали за свој живот и који су се плашили Трећег рајха који се неумитно приближавао. Сви су се молили за милост и очекивали чудо. Спавали су на столицама, по теписима, на голом камену, на степеништима. Страховали су да устану са свог места јер ће изгубити ред.

Генерални конзул Португала у Бордоу био је Аристид де Соуза Мендеш, правник, отац дванаесторо деце, дубоко религиозан човек који је сваке недеље читаву своју бројну породицу, све са послугом, водио у цркву на мису. Овај

Породица Аристида де Соуза Мендеша

искусни дипломата у Бордо је стигао после тридесет година службовања по Америци, Африци и Европи. Сада се осећао немоћним: као дипломата неутралне земље затечен у средишту егзодуса старозаветних размера могао би да помогне, али руке су му биле везане наређењима одозго и није му преостало ништа него да посматра туђе страдање. Он је веровао да Лисабон није свестан трагедије која му се одвија пред очима и зато је слао писма и молио да му дају одобрење да почне да издаје визе јер је био убеђен да тако може да спасе многе животе. Али, стотине телеграма је отишло, а Лисабон је и даље ћутао.

Кућа породице Мендеш до пре неки дан била је полупразна јер, чим је почео рат, деветоро деце послали су у Португал, на сигурно. Сада је пунија него икада – врата дома отворили су бескућницима и на конак и бригу примили оне којима је то било најпотребније. У углу је седео старац, под клавиром се шћућурио десетогодишњи мали Јевреј из Антверпена. Није плакао, али, и док је спавао, уз себе је стискао торбу коју су му родитељи на растанку тутнули у руке. Торба је пуна дијаманата, а он није знао шта би с њима и мењао би их за маму и тату за које није знао где су. Ангелина, конзулова супруга, кувала је, приносила и служила; господин Аристид неуморно је слао писма, телеграме, вапио за измену наређења, али узалуд – правила су правила, бирократија је била неумољива, без одобрења Лисабона нема виза ни за кога. Бог коме су се обоје стално молили није се оглашавао чудом за које су га прекињали. А Немци су сваким сатом били све ближе.

Наставак у Бајони

Притиснут између осећаја професионалне одговорности и сопствене савести, конзул је пао у постељу. Госпођа Ангелина провела је три ноћи у молитви уз његово узглавље док је изгарао у грозници и магновењу. А онда, ненадано, у души као да му се нешто преломило. Преконоћ поседели конзул тргао се из бунила и *као руком Божијом подигнут на ноге* театрално је саопштио: „Да седим на прозору и посматрам покољ недужних? То не! Нећу да будем саучесник у покољу, па макар морао да одбијем послушност. Морам

Предаја 51. брдске дивизије британске војске генералу Ромелу и пут ка Бордоу је отворен!

да спасем колико год могу живота. Радије ћу с Богом против људи, него с људима против Бога!" Предочио је својој супрузи и синовима шта му је намера и упозорио их на последице које их неминовно очекују. Они су га саслушали и подржали прихвативши да сносе свој део казне.

Свестан да је своју судбину запечатио, да се опростио од каријере, могао је неометано да следи оно што му је хришћанска савест налагала. И, конзулат је почео да ради као фабрика виза: пасоши су се скупљали у торбе, један службеник их је печатио, други датирао визе, а конзул је потписивао. Конзуларне књиге нису се водиле, таксе се нису наплаћивале, само се печатило. У послу су му помагала два сина. Никоме није речено не. Ни онима који нису имали пасоше нису правили тешкоће – визе су им издавали на листовима хартије. И тако пуна три дана, све док на Бордо нису пале прве бомбе.

Херојска непослушност генералног конзула наставила се и по повлачењу из Бордоа, кад се, пратећи реку избеглица, упутио ка граници. У Бајони је затекао малу зграду конзулата под опсадом готово двадесет хиљада избеглица – читава варошица која моли за визе. Неколицина службеника, поштујући наређење централе, седела је скрштених руку и чекала да се народ разиђе, излазећи из зграде преко крова. Као претпостављени конзулу у Бајони, Мендеш је преузео ствар у своје руке: отворио је врата зграде конзулата. Визе су и ту почеле да се издају као на траци. Конзул из Бајоне, не верујући својим очима, брже-боље је „цинкарио" шефа министру. Телефонирао је и амбасадору у Мадриду који је отишао до границе да види шта се то тамо дешава. Да није, вероватно би много више живота било спасено. У међувремену прве избеглице с Мендешовим визама стигле су у Португал и власти су схватиле шта се догађа. Лисабон је послао телеграме с наређењем да конзул обустави сваку својевољну активност, али Мендеш није могао да их прочита јер је у међувремену већ кренуо према Пиринејима, делећи успут визе свакоме ко би му се обратио.

На шпанској граници

Француска је капитулирала. Блицкриг је неометано напредовао ка југу. Гранични прелази, претворени у збегове, били су позорница бројних људских драма: беспомоћни су плакали, свађали се, молљакали, покушавали да подмите, избезумљени су се предавали очајању, чак и самоубиству, ту на линији између рата и мира. Ото фон Хабзбург, глава породице аустријских свргнутих царева и један од првопласираних на Хитлеровој листи за одстрел, много година доцније приповедао је да је, док је с Мендешовом визом у пасошу улазио у Шпанију на путу за Португал, видео човека високог друштвеног положаја, кога из поштовања није желео да именује, како узалудно на коленима преклиње бркатог шпанског полицајца да му дозволи да пређе на ону страну.

У раскошној, златом веженој конзулској одори, Мендеш је на граници својим ауторитативним ставом, иако на то није имао право, вршио притисак на шпанске пограничне полицајце збуњене овом сеобом народа. У више наврата, после неколико сати расправе, успео је да их убеди да поново отворе прелаз и пропусте још људи на путу у сигурност.

Колона избеглица на шпанској граници

Ангелина и Аристид Мендеш, смрт без права на читуљу.

Недељу дана пошто је Мендеш отпочео свој спасилачки подухват, амбасадор Переира стигао је на шпанско–француску границу и тамо затекао Мендеша. У извештају који је послао у Лисабон, ревносни Переира каже: „На основу онога што ми је конзул рекао и његовог веома неуредног изгледа, могу само да закључим да је сишао с ума... Стога сам одмах обавестио шпанске власти да проглашавам неважећим све визе издате од стране португалског конзула у Бордоу, те да их овлашћујем да не допусте прелазак границе онима који се још налазе на тлу Француске. То сам учинио на основу дубоког уверења да је дипломата изгубио моћ здравог расуђивања."

Переирин извештај затворио је пут спаса. Но, Мендеш је имао још један трик у рукаву – повео је колоне избеглица с његовим визама ка забаченим планинским граничним прелазима, где није било телефонских линија и где налог о поништавању виза још није стигао, и превео их у Шпанију.

Верује се да је око 10.000 људи спасено захваљујући Мендешовим визама. Осталих 20.000 виза које је издао нису послужиле сврси благодарећи Переириној ревности. Не зна се какву су судбину доживели ти људи, вероватно су многи страдали.

У међувремену, Салазар је купио ловорике на рачун Мендешових богоугодних дела. Португал је био пун избеглица које су, не знајући истину, диктатора дизале у небеса због уточишта које им је тако спремно пружио. Хабзбурзи, читава белгијска и луксембуршка влада, банкарска породица Ротшилд и многе друге познате и утицајне личности ушле су у Португал захваљујући Мендешовој непослушности. То је Салазаровом режиму донело много незаслуженог позитивног публицитета. У издању магазина „Лајф" од 29. јула 1940. године Салазар је назван највећим Португалцем од времена Енрикеа Морепловца. За то време диктатор је спремао осветu Мендешу коме није био у стању да опрости непослушност.

Казна и смрт

Одмах по повратку против Мендеша је поведен дисциплински поступак. Отпуштен је из службе без права на пензију и забрањено му је да се бави адвокатуром. Чак је и његов брат близанац, пошто се заузео за брата, повучен са дужности амбасадора. Један од главних сведока оптужнице на том „суђењу" био је Теотонио Переира. Тако су Мендеш и његова многобројна породица буквално доведени до глади. Хранили су се на казану, у кухињи за сиротињу. Млађа деца нису могла да се школују, а старија да нађу посао. И то је трајало годинама. С времена на време политичка полиција одвела би Мендеша на саслушање код Салазара. Тамо би преседео читав дан у чекаоници да би на крају био послат кући. Његове бивше колеге избегавале су да га поздраве. Политичка полиција пратила је и њега и његову породицу.

Недељу дана пред крај рата, Мендеш је доживео мождани удар. По завршетку рата победа савезника дала му је наду да ће коначно бити рехабилитован. Обратио се влади писмом у коме објашњава своје хумане поступке. Никада није добио одговор.

Три године доцније његова супруга Ангелина пала је у кому. За болницу нису имали новца. Убрзо је и умрла у сутерену где се, кад би падала киша, вода сливала низ зидове. Новине су одбиле да објаве читуљу. У тренутку очајања побожни Мендеш обратио се лисабонском надбискупу Сережеири, једном од стубова режима и блиском диктаторовом пријатељу. Објаснио му је да је све што је учинио било из хришћанске самилости. Молио га је за милост и преклињао да се заузме за њега. Овај га је пажљиво саслушао и на крају мудро посаветовао: – Пут ка опоравку је један једини – треба да се посвети молитви. Другу помоћ му није пружио.

Прогнаник у својој земљи Аристид де Соуза Мендеш умро је 1954. у болници за сиротињу. Уз самртну постељу сиромашног удовца чије је дванаесторо деце било расејано по свету, седела је само његова синовица. Ни он није имао право на читуљу у новинама. Палата коју је наследио од својих предака јавно је продата за наплату дугова. Није се најбоље продала јер је власник последње зиме свог живота, да би се огрејао, наложио неколико врата.

Закаснела рехабилитација

Године 1958. конзулова кћерка обратила се писмом израелском премијеру Бен Гуриону. Три године касније обавестили су је да је у сећање на њеног праведног оца у Шуми мученика у Јерусалиму, уз сам Музеј холокауста, посађено 20 стабала. Године 1967. Израел се још једном сетио Аристида, али овога пута одликујући га медаљом на којој стоји мудрост из Талмуда „Ко спасе један живот, као да је спасао читав свет". Португалска штампа о овоме није написала ни реч. Охрабрена потезима Израела, конзулова породица обратила се председнику Португала тражећи рехабилитацију. Нису добили одговор. Тек после антифашистичке револуције, 1979. године, председник Соареш постхумно је одликовао Мендеша Орденом слободе.

Ето како је прошао добротвор. А шта се догодило са злотворима из ове приповести?

Салазар је, као што знамо, неометано владао до краја живота, а Теотонио Переира је своју бриљантну дипломатску каријеру наставио као амбасадор у Бразилу и Вашингтону. У својим мемоарима, без трунке стида, написао је: „Два или три дана здушно сам јурио тамо-амо између Хендаје и Бајоне вршећи притисак на шпанске власти да поштују визе издате од португалских часника и пружао сам помоћ свакоме коме је била потребна свим средствима која сам имао на располагању." Ни тако остарелог није га било срамота да лаже ■

Дејан Станковић

Илустровао Милан Антанасијевић

МЛАДИ У ОГЛЕДАЛУ НАУКЕ

САМ ПРОТИВ

Девојчице и дечаци у пубертету не наилазе на разумевање околине. Оптужују их да су лењи, недруштвени, бунтовни, да не испуњавају своје обавезе. Старији треба да схвате да се деца на прагу одрастања често суочавају с тешкоћама с којима, и кад би хтела, не могу лако да изађу на крај

(НЕ)РАСПОЛОЖЕЊЕ

Тачно је, млади су често себични, не воде рачуна о томе како се опходе према старијима, променљивог су расположења. Научници кажу да за то постоји оправдање. Предњи део мозга, који се развија током адолесценције, најспорије се развија. А у том делу кортекса одвијају се сложени токови везани за доношење одлука и разумевање осећања других. Пошто код младих тај део мозга није још сасвим развијен, нису они криви ако дођу у сукоб с одраслима ■

ЗАИНТЕРЕСОВАНОСТ

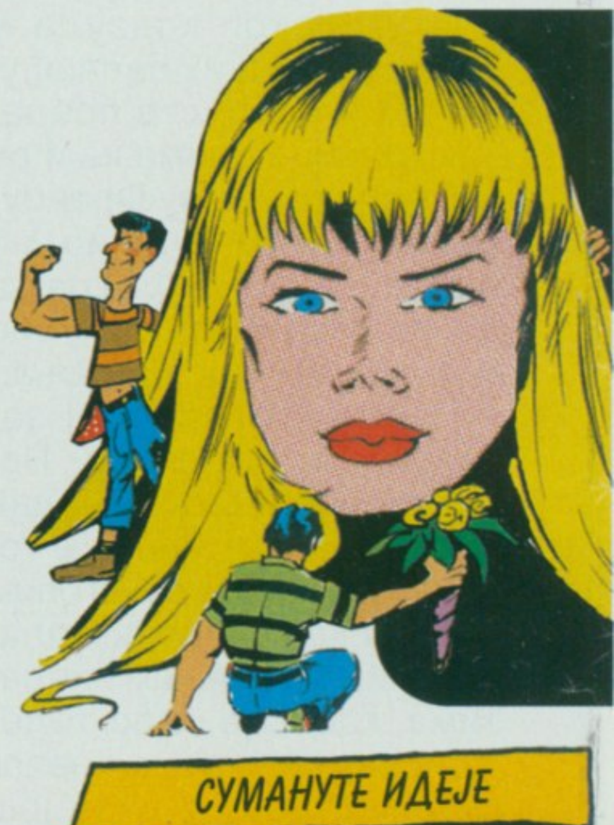
Млади недовољно користе десни вентрални стријатум, део мозга који нас учи да се за нешто што је добро учињено добије одређена „награда". Амерички национални институт, који се бави тешкоћама с којима се суочавају алкохоличари, 2004. године спровео је истраживање. Замолили су групу одраслих и тинејџера да учествују у игри у којој су могли да добију или изгубе новац. На скенеру се показало да тај центар код младих није грозничаво радио као код старијих ■

НЕСИГУРНОСТ

Међу америчким тинејџерима 2002. године спроведено је истраживање које је показало да је готово четрдесет пет одсто младих у том узрасту узнемирено. Истраживачи са Универзитета у Калифорнији пратили су групу добровољаца која је имала задатак да свакодневно на рачунару води дневник и бележи своја осећања. Испоставило се да су и дечаци и девојчице често узнемирени што их чини несрећним и несигурним. Да би одагнали та осећања, поједини лако „побегну" у алкохол или почну да пуше ■

ЗДРАВЉЕ

Британско медицинско удружење 2003. године обавило је истраживање које опомиње: енглески тинејџери права су темпирана бомба. Четвртина петнаестогодишњака редовно пуши, док се за петину може рећи да има вишак килограма, неки су чак недопустиво гојазни. Анкета спроведена међу младима узраста од шеснаест до двадесет четири године показала је да шест од десет испитаника не користи кондом кад води љубав, и све је више оних млађих од шеснаест година који недељно попију и по три литре пива ■

ПОДЛОЖНИ УТИЦАЈИМА

Поједини тинејџери лако подлежу различитим утицајима јер их узбуђују нова искуства и привлаче изазови. Млади који стално хрле ка новим узбуђењима могу да постану плаховити и да се без размишљања излажу опасностима. Научници са универзитета у Пенсилванији и Џорџији дошли су до закључка да петнаестогодишњаци не доводе у сумњу, рецимо, неке рекламе и да због њих могу да упадну у замку да је „кул" пити пиво или пушити ■

ЦЕЛОТ СВЕТА

ЛЕЊОСТ

Познато је да млади увече нерадо одлазе на спавање, а ујутру никако да се пробуде. Изгледа да је разлог биолошке природе. Мелатонин, „хормон спавања", тело одраслог човека обично почне да ослобађа око десет сати увече, али код тинејџера то се догађа знатно касније, око један сат. Значи, њима се заиста не спава до ране зоре. Кад се зна да су оптерећени школским и другим обавезама, није чудо што онако неиспавани, плаховити и нервозни по кући ходају као зомбији. Истраживања показују да млади ретко спавају девет или десет сати, колико је неопходно, што је додатни узрок њихове раздражљивости ■

КРАТЕРИ НА ЛИЦУ

У неком тренутку одрастања, у узрасту од једанаест до тридесет година, чак осамдесет одсто људи има акне на лицу које се обично појаве у тинејџерском добу. Погрешно се верује да бубуљице изазива нездрава храна или лоша или претерана шминка. Научници са аустралијског Квинсленд института медицинских наука испитали су око петсто младих и дошли до закључка да су за „кратере" на образима одговорни – гени. У току су покушаји да се издвоје одређени хромозоми који изазивају акне ■

СНАЛАЖЕЊЕ

Некада су се млади окупљали на ћошку или испред зграде, а сад им је сабирно место непрегледни кибернетски простор светске рачунарске мреже. Статистика каже да је више од половине Американаца узраста од дванаест до седамнаест година редован гост на различитим Интернет адресама. Иако родитељи често одвраћају децу од рачунара, научници сматрају да „четовање" на Нету може да буде корисно и да младима помаже да развију способности сналажења у друштву ■

ОМИЉЕН У ДРУШТВУ

Кад неко има четрнаест година веома му је важно да буде омиљен у друштву. Због те жеље може да упадне у клопку, пређе дозвољену границу и окрене се малолетничком криминалу. Истраживање које је урадио Амерички национални институт за душевно здравље показало је да се неки толико „опусте" да мисле да им је све дозвољено, чак и узимање дроге, насилно понашање или ситне крађе. Исто то истраживање може и да умири родитеље – обично се то бунтовно раздобље брзо оконча и не пређе у озбиљни криминал ■

ОДЛУКЕ

Ако млад човек седне у кола с пијаним возачем или одлучи да испроба неки од опијата, то не значи да не размишља о последицама. Истраживачи с Корнел универзитета тврде да тинејџери, више него одрасли, добро размисле о предностима и манама неког поступка. Невоља је што, иако често знају да нешто не треба даураде, петнаестогодишњаци то ипак учине да се не би обрукали у друштву ■

БОЉИ НЕГО ШТО СЕ МИСЛИ

Изгледа да одрасли често имају до те мере погрешно мишљење о тинејџерима да их некад и не виде у правом светлу. Психијатри с Лондонског педијатријског института наводе многобројна истраживања урађена последњих четрдесет година у којима су истраживачи дошли до закључка да је осамдесет одсто младих заправо срећно, прилагодљиво и да се одлично слажу с родитељима. Можда и више него одрасли, тинејџери су забринути за судбину наше планете и не занимају их звезде које су славу стекле скандалима ■

В. С.

ШТА ЋЕМО ЈЕСТИ СУТРА?

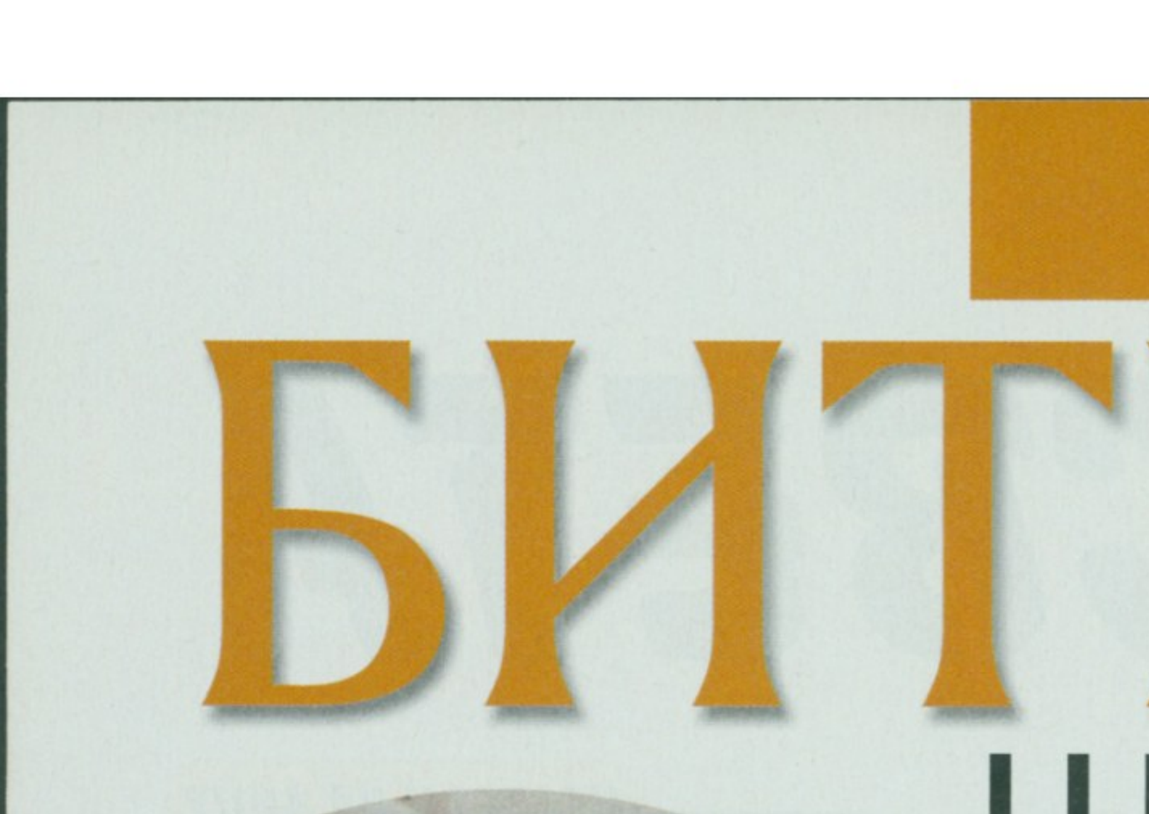
БИТКА ЗА

Научници изгледа могу све, па чак и да у лабораторији вештачки направе праву правцату шницлу и тако човечанству обезбеде изобиље омиљене и, популарно речено, „здраве хране”

Шта бисте волели за ручак? Већина би се, без много двоумљења, определила за добар месни оброк. Разлика би била само у врсти меса и начину на који је припремљено. Ништа чудно. Људска исхрана заснива се на месу. Тако је од искона.

Али, ова важна животна намирница могла би да доживи велике промене. Научници су наумили да до шницле дођу „in vitro”, а то, практично, значи вештачким добијањем животињског ткива из основне ћелије. Тврде да ће таква крменадла, бифтек или крилца, на пример, бити истоветни као да су добијени узгајањем животиња. И, једног дана, свако ће моћи сам да прави свој сласни залогај. Притиском на дугме одабраће врсту меса и гледати како се у реторти везивно-ткивна колагенска маса претвара у црвени јунећи одрезак или ружичасту крменадлу, бело пилеће месо или ружичаст лососов одрезак.

Покушаји да се изван тела добију поједини органи нису ни нови ни непозна-

Алексис Карел, француски хирург и биолог, добитник Нобелове награде за медицину 1912. године, вештачким начином одржавао је у животу део срчаног мишића извађеног из неизлеженог пилећег ембриона. Био је то почетак научног пута ка стварању меса „in vitro”.

Овако су немачки стручњаци биотехнологије замислили уређај будућности у коме би једног дана свако могао да прави свој сласни залогај.

MECO

Холандски микробиолог Хенк Хагсман верује да ће 2012. године добити прву шницлу из биореактора.

МИШЉЕЊЕ СТРУЧЊАКА

ЈОШ НЕМА ЗИМЕ

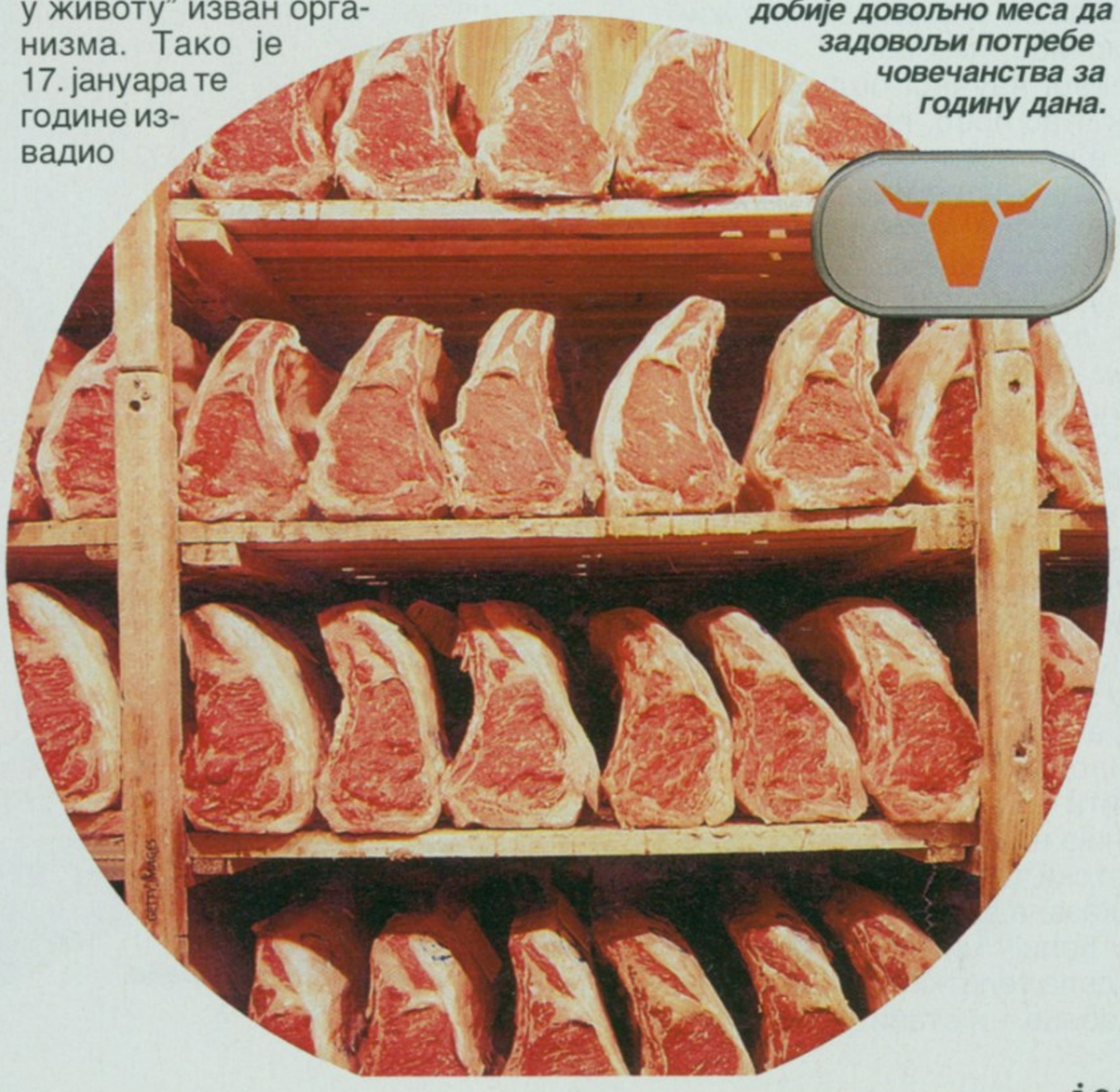

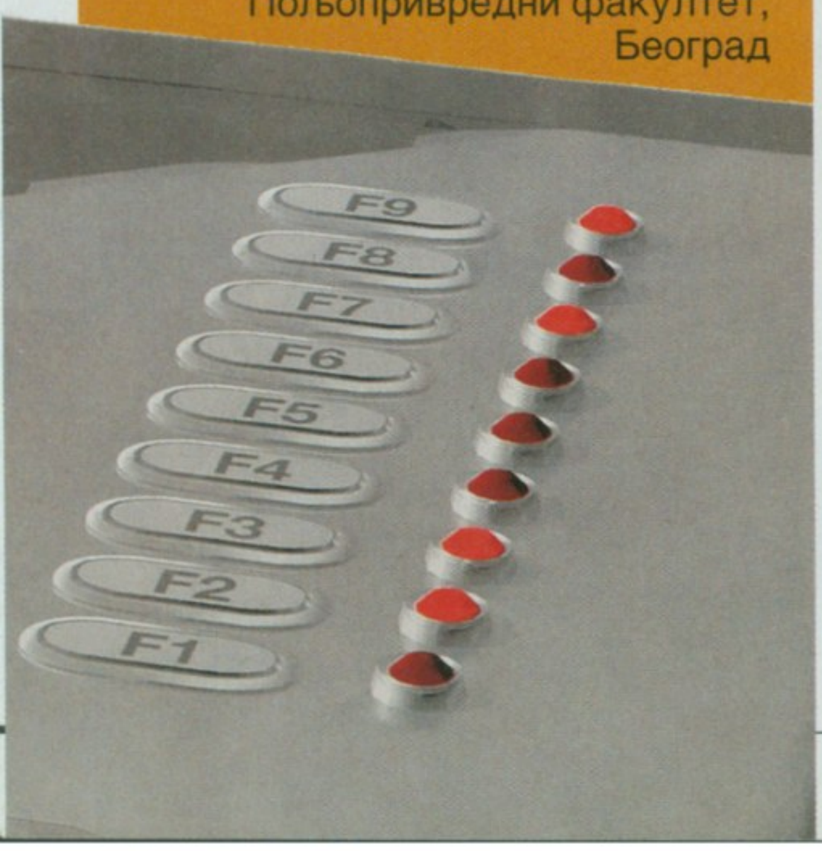
Могућности „традиционалног" узгоја животиња и производња различитих врста меса као здравствено безбедне, нутритивно вредне и квалитетне намирнице још су велике и нису довољно искоришћене. Зато се не треба прибојавати да ће човечанство, бар у догледно време, бити угрожено у погледу снабдевености месом. Ово тим пре што се поред традиционалних произвођача квалитетног меса и производа од меса, као што су Данска, Француска, Ирска, Аргентина или Аустралија на пример, јављају и нови, све значајнији произвођачи као Бразил, Кина, Пољска. Дакле, производња меса „in vitro" више је део природне знатижеље човека и маште истраживача, а не стварна потреба да се новим поступцима омогући већа производња меса. Најзад, не треба заборавити да су почеци генетског модификовања и стварање такозваних генетски модификованих организама (ГМО) или клонирање такође били истраживачки изазови, а да се временом показало да негативне последице могу да буду много озбиљније него што се то у први мах чинило, поготову ако се резултати истраживања злоупотребе. Дакле, шницла – али права, добро припремљена, сочна и укусна ■

Проф. др Радомир Радовановић
шеф Катедре за технологију анималних производа,
Пољопривредни факултет,
Београд

ти. Поготово у медицинске сврхе. С правом би се могло рећи да је зачетник те замисли био Алексис Карел (1873–1944), француски хирург и биолог. У историји медицине остао је упамћен јер је увео посебне технике шивења крвних судова и поступак пресађивања појединих ткива и органа, али првенствено због подухвата који је крунисан Нобеловом наградом 1912. године. Наиме, Карел је веровао да било које ткиво може да се „одржи у животу" изван организма. Тако је 17. јануара те године извадио део срчаног мишића из неизлеженог пилећег ембриона и ставио га у затворену боцу од ватросталног стакла пуну свежег храњивог раствора. За наредних 48 часова ткиво се двоструко увећало. Његово бујање

Светска потрошња меса до 2015. године биће повећана за 23 одсто и износиће око 316 милиона тона годишње. Вештачким путем из само једне основне ћелије могло би да се добије довољно меса да задовољи потребе човечанства за годину дана.

Како ће изгледати месне шницле добијене „in vitro”, још се не зна. Али, вегетаријанске некад добијане од соје сада се добијају и из мукопротеина којима обилују печурке.

се наставило па је Карел морао да га обликује пре него што га је пребацио у већу боцу.

Срце, срећан ти рођендан!

Двадесет година после угледног признања, кад од пилета из кога је извађено више није било ни трага, ткиво је било „живо” и даље је расло, па су му Карел и његови сарадници на датум његовог вантелесног рођења отпевали рођенданску песму.

Карел је тако отворио врата модерне биотехнологије и успешном стварању „in vitro” људских органа како би се очувало здравље, али, судећи према резултатима испитивања која се већ обављају у универзитетским истраживачким лабораторијама у Сједињеним Америчким Државама и Холандији, и покушајима да се створи основна животна намирница – месо.

Циљ оваквог научног подухвата је вишеструк. Као прво, природа би се сачувала, а човечанство би живело у изобиљу такозване здраве хране, растерећено брига да ли је месо заражено птичијим грипом, слинавком, болешћу лудих крава. Јер, ма како се чинило, потреба за месом је све већа. Према предвиђањима, годишња потрошња меса у свету повећаће се до 2015. године за 23 одсто и износиће око 316 милиона тона. Иако је месо мање заступљено у исхрани становништва азијских земаља, готово упола мање него у Сједињеним Америчким Државама, за осам година чак ће и просечан Кинез да поједе око 55 килограма меса за годину дана, а Американац безмало целих 100 килограма.

Али, добити месо у лабораторијским условима није ни лако ни једноставно мада теоретски тако изгледа. Испитивања су показала да није довољно узети основну ћелију мишићног ткива са одређеног дела тела животиње – бута, плећке, слабине – и ставити је у хранљиви раствор, углавном говеђи серум, и добити шницлу.

Сложена филигранска израда

То је изузетно сложен захват. Поједностављено речено, то значи да се из мишићног ткива не узима само основна ћелија – миобласт, како се назива скелет мишићних влакана која се сједињују заједно чинећи вишеструка језгра, већ се томе додају и ћелије масног ткива, нерава и крвних судова, који се потом стављају у хранљиви раствор. Тек тада у биоретортама почиње њихово обликовање, најпре у колагенску, а затим у чвршћу масу. Тај поступак траје дуго.

Оваквих успелих покушаја стварања биолошки истоветних творевина готово свих врста меса има безброј. Ипак, за сада свима недостаје природна, изузетно сложена и готово „филигранска” грађа мишићног ткива. Али, научници се не предају. Верују да ће и у њену сложену израду проникнути и шницли дати прави облик и структуру. Неки, попут Џејмса Мејдена, професора на Универзитету у Мериленду, и његовог колеге Хенка Хагсмана из Утрехта, обећавају да ће то постићи већ за коју годину.

Не треба сумњати да ће научници дати све од себе да и ту природну загонетку успешно реше, али питање је кад ће се почети с вештачком производњом меса на велико. Иако они тврде да би се из једне основне мишићне ћелије могло добити довољно меса да задовољи годишњу потребу човечанства, за сада је она прескупа. Месо за један хамбургер коштало би око 1000 долара. Трошак за издвајање чистог и здравог говеђег серума који се користи као раствор, односно хранљива подлога, можда би и могао бити замењен јефтинијим из маитаке печурке, латинског имена Grifola frondosa, која расте у подножју храстових стабала у шумама на североистоку Јапана и Северне Америке, али посуде, бар за сада, не могу лако да се замене. Њих, напротив, још треба унапредити.

Наравно, уз ове материјалне препреке постоје и оне моралне. Има ли човек право да се меша у законе природе и ремети у њој давно успостављену равнотежу? Мишљења су подељена и међу научницима и међу изелицама ■

С. Делибашић

Ова течна маса основних ћелија мишића, масног ткива, нерава и крвних судова у лабораторији „израсте” у месо. Треба још решити како да месо, уместо жућкасте творевине (мала слика), постане ружичаста шницла „филигранске” грађе.

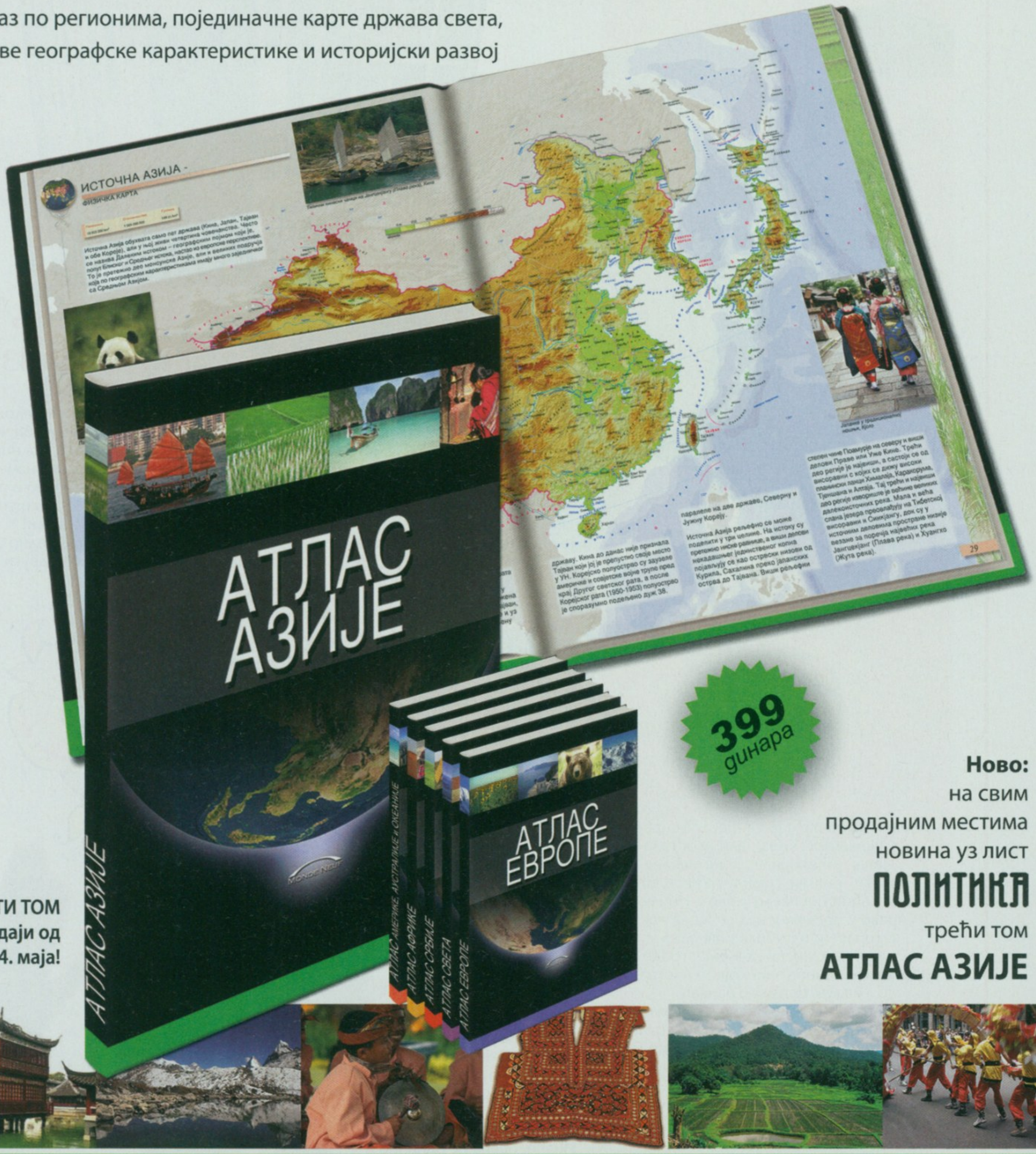

ЦЕО СВЕТ НА ЈЕДНОМ МЕСТУ

Најновија збирка АТЛАСИ СВЕТА у 6 томова

720 страна • 254 физичке карте • 219 тематских карата • више од 400 фотографија

Приказ по регионима, појединачне карте држава света,
њихове географске карактеристике и историјски развој

399 динара

Ново:
на свим
продајним местима
новина уз лист
ПОЛИТИКА
трећи том
АТЛАС АЗИЈЕ

ЧЕТВРТИ ТОМ
у продаји од
14. маја!

101751

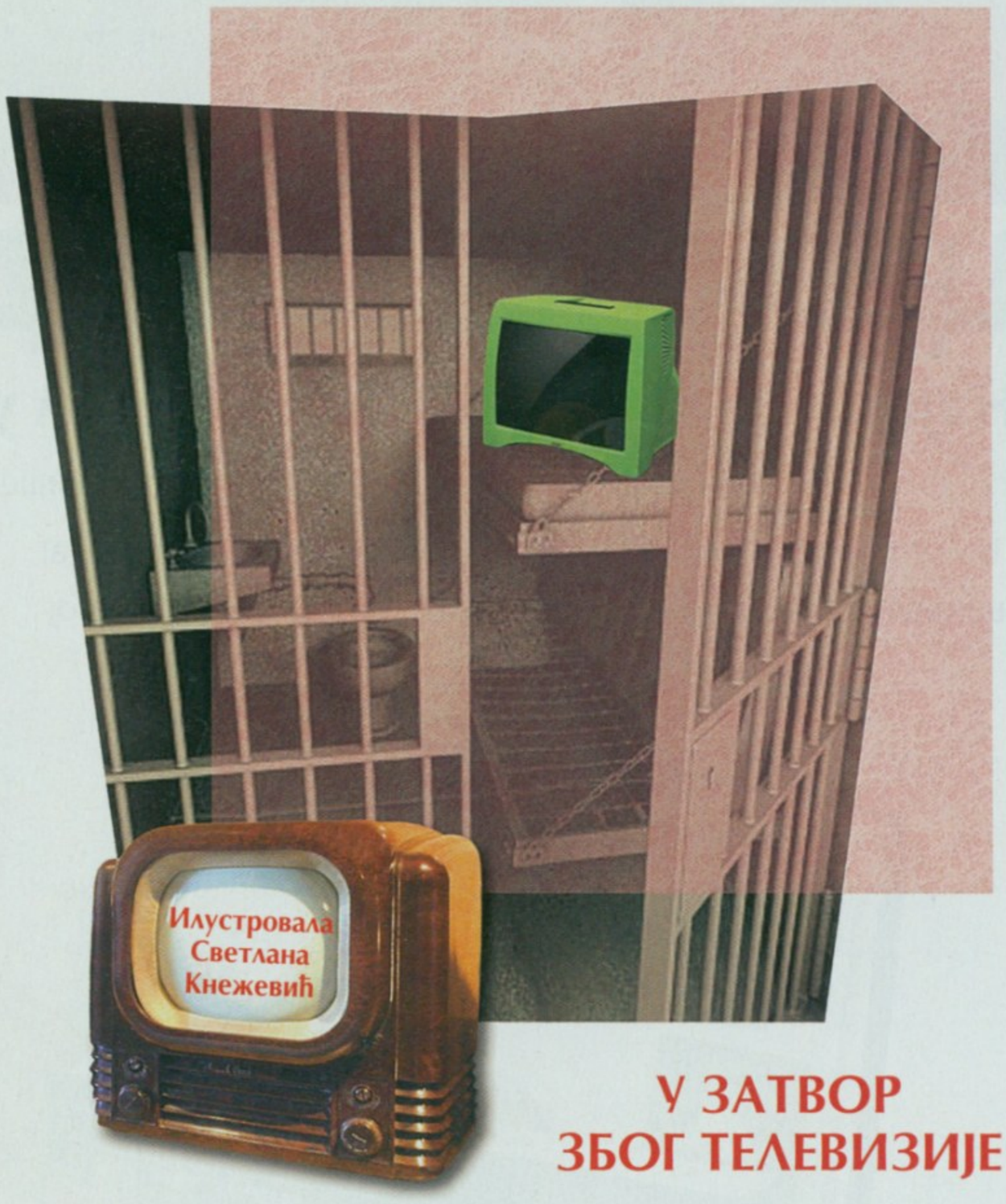
СА ПОЛИТИКОМ СВЕТ ЈЕ ЗАИСТА БЛИЖЕ

МА ШТА КАЖЕШ

ПАД НА МЕКАНО

Једна жена пала је са шестог спрата у Нанкингу (Кина), али је остала жива. „Атерирала" је на мекану подлогу, тачније гомилу измета, што је срећници спасло живот. Наиме, управо у тренутку кад се жена нагла с терасе и изгубила равнотежу, радници су испред њене зграде чистили зачепљење које је настало на месту где се рачвају канализационе цеви зграда из околине. „Душек" од измета и тоалет хартије на који је жена пала, био је висок бар пола метра ■

У ЗАТВОР ЗБОГ ТЕЛЕВИЗИЈЕ

Један двадесетпетогодишњак који станује с родитељима, баком и дедом поред језера Маџоре у Италији, одлучио је да оде у затвор како више не би живео у сопственој кући. Младић се јавио полицији, казао им да износи сав новац из куће и да бежи. Тако су полицајци могли лако да га ухвате. Његова намера била је да оде у затвор и одмори се од укућана с којима се стално свађао и прилике су постале неподношљиве. Због чега су се толико препирали? Зато што су они желели да гледају телевизијски програм који њему није био по вољи! У затвору је поново доживео разочарање. У ћелији нема телевизор, а кад заједно с другим затвореницима гледа ТВ програм, опет гледа оно што хоће други ■

ХОЋУ КРАВУ!

Мирјам Јасејева из Чеченије недавно је оперисала очи и поново прогледала. Кад су јој лекари скинули завоје, била је пресрећна. „Поново видим! Како је то дивно!", узвикнула је и изразила жељу да, чим дође кући, поново купи краву како би се о њој бринула. О старој крави престала је, наиме, да се брине кад је изгубила вид... У свему овоме не би било ничег необичног да Мирјам Јасејева није рођена далеке 1895. године. Она, дакле, има 112 година! Ова крепка Чеченка живела је током три века: крајем прошлог изгубила је вид. Али је у 21. веку решила и ту муку. Иначе, осећа се одлично ■

МУЗИЧКИ ТАКСИСТА

Један педесетогодишњи таксиста из Милана поред свог основног занимања бави се и музичким менаџерством, с том разликом што овај други посао обавља потпуно бесплатно! Зашто? Зато што има кћерку која би све дала да може да постане позната певачица. Покушавајући да помогне својој мезимици, таксиста је одлучио да путем Интернета приреди такмичење за солисте и младе непознате групе, нађе спонзоре, помогне им да сниме компакт-диск или одрже концерт. Посао је кренуо одлично. На адресу www.mychance.it јавио се велики број заинтересованих шаљући своје снимке. Појавили су се први прикази песама младих група, отворене су и расправе... Млади уметници винули су се у музичку орбиту ■

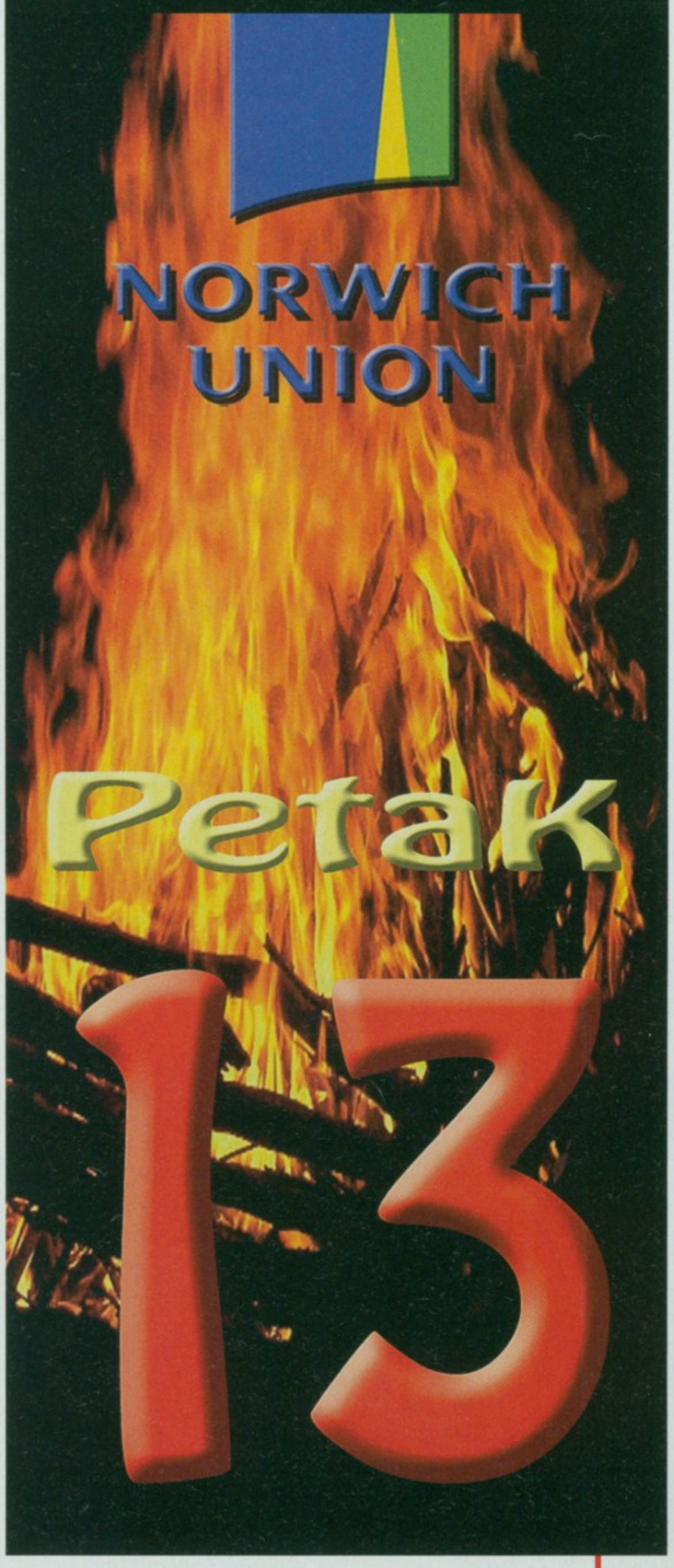

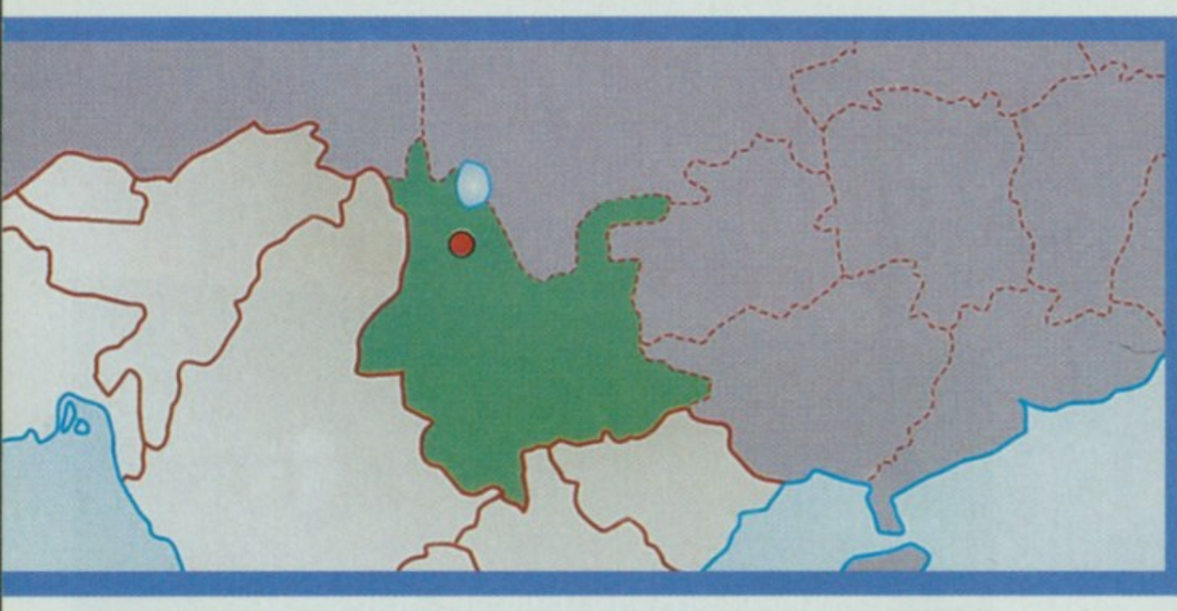
КО СЛУША? НИКО!

Само дан раније амерички медији донели су вест да је један од најпознатијих виолиниста данашњице четрдесетогодишњи **Џошуа Бел** добио „Фишерову" награду за музику. Тим поводом, новинари „Вашингтон поста" одлучили су да на необичан начин испитају стварно мишљење и знање јавности о такозваној озбиљној музици. У време кад се становници Вашингтона враћају с посла, Џошуа Бел је у пратњи новинара „Вашингтон поста" и са својом Страдивари виолином из 1713. године у рукама, кренуо у подземну железницу. Ту је распаковао виолински кофер, извадио инструмент и почео да свира као што то често чине скитнице и студенти музике. Свирао је страствено и занесено као да је на концерту. Једина разлика била је у томе што нико није пљескао. У ствари, нико на њега није ни обраћао пажњу! Од хиљаде људи који су прошли поред врхунског виолинисте, само седморо се зауставило да га чује, али се нису задржали дуже од минута. Напослетку је наишла једна госпођа која умало није пала у несвест. „Куку мени! Па то је Џошуа Бел!", узвикнула је. Оставила му је двадесет долара. Није имала више ■

ПЕТАК, ИЗУЗЕТАК

Да ли је петак, па још **тринаести дан у месецу** заиста баксузан дан? Јесте! О томе не сведочи само тужна судбина темплара у далекој прошлости, већ најновији подаци највећег британског осигуравајућег друштва „Norwich Union". Они тврде да се највећи број незгода (због којих су уследили захтеви за надокнаду штете) између 2002. и 2006. године десио управо у петак и то тринаестог дана у месецу. Тих дана забележен је већи број незгода за чак тринаест одсто! Опет несрећан број... ■

МАТРИЈАРХАТ НА ДЕЛУ

ЈЕЗЕРО ГДЕ ВЛАДАЈУ ЖЕНЕ

У народу Мосуа у Кини жене су те које имају последњу реч: доносе важне одлуке, раде по цео дан, могу да имају више мушкараца, деца носе мајчино презиме, а брак траје само једну ноћ

Народ Мосуо живи око језера Лугу у подножју југоисточних обронака Хималаја. Одвојени од остатка света оштрим планинским гребенима, развили су током векова матријархално друштво у ком жене највише раде, али и доносе одлуке које се тичу целе породице. Овде није реч ни о каквој владавини жена из ината, протеста или нечег сличног, као што би данас могло да се деси негде у свету кад мушкарци претерају. Оне су једноставно такве: свесније и савесније него у осталим пределима Кине.

Кад Мосуо девојка додирне руку неког мушкарца, то значи да он може да крене за њом у кућу. Ноћ проводе заједно, али чим сване мушкарац мора да се удаљи. Они то зову „путујући брак". Породице чине баке, њихова деца и унуци који живе заједно. Кад мушкарци ујутру напусте постељу жене, они се враћају код својих мајки и бака. Кад жена жели да стави тачку на своју везу с неким мушкарцем, окачи ташну на врата своје куће. Брак како га ми поимамо, овде је непозната појава, а деца често не знају ни ко им је отац.

Мосуо жене баве се многим тешким пословима. У језеру секу траву и жбуње који су одлична храна за стоку о којој се такође брину. Цепају дрва за огрев, иду чамцима у риболов. Мушкарци су, пак, прилично лењи: највише воле да по цео дан седе у хладовини, причају и испијају ракију. Донедавно овде није било никаквих утицаја спољашњег света, али откако је стигла кинеска сателитска телевизија, стигла је и мода и култура из далеко развијенијих крајева. Тако данас Мосуо девојке дивну народну ношњу носе само кад се славе неки празници.

У кући двадесетједногодишње Ла Наму мајка је припремила вечеру. Породица се окупља у бакиној соби која је најважнија просторија у кући. Сунце се пробија испод стрехе оцртавајући дим који се диже с огњишта. По зидовима су, као контраст разним будистичким сликама и реликвијама, окачене рекламе из часописа. Намуин отац данас је гост на ручку, а ујаци и браћа седе око огњишта наспрам жена. Стари-

Веселе Мосуо жене у празничној одећи

ји разговарају о храни, времену и комшијама, а млади о музици, одећи, мобилним телефонима. Разговори се ни овде не разликују много од оних у другим породицама широм света.

Но, велика разлика свакако постоји, као и различите теорије о томе како се овде развило матријархално друштво. Неки научници тврде да је народ Мосуо одувек тако живео. Други износе претпоставку да су мушкарци често и дуго били одсутни јер су путовали с караванима, тако да је друштво могло да се изгради само у облику матријархата. Ем није било довољно одраслих мушкараца за брак, ем је народ био сиромашан да би се припремио мираз, направиле свадбе и обезбедило неопходно за живот удвоје.

Ипак, Мосуо жене тврде да су њихови мушкарци сувише лењи и да зато оне морају о свему да брину и одлучују. Издржавају их мајке и сестре, а понекад зараде као најамна снага на нечијој туђој фарми. Путујући брак најбољи је начин за стварање бројне породице која наставља да живи заједно без потребе да се имовина међу децом дели. Нема свађа око развода јер мушкарац и жена не поседују ништа заједничко. И никада нису ни поставили питање стварања другог облика заједнице.

Испред бакине собе налази се мало двориште које води ка кућном храму и свињцу. С једне стране дрвеним степеништем иде се на први спрат где се налази дугачак ходник с разним окаченим сликама. Са сваке стране су по три собе млађих жена у кући. Мосуо их зову „цветне собе" јер жене ту примају своје љубавнике. Западњачки постер двоје људи – мушкарац у свечаном оделу, жена у црвеној вечерњој хаљини – говори да се у свести Ла Наму нешто мења: „Не желим више овако да живим. Волела бих да имам мушкарца с којим бих стално живела и изградила будућност." Ипак, дубоко укорењена култура овог народа држи младе као да су упетљани у паукову мрежу. Ла Наму је, на пример, једина кћерка у породици. Ко ће одржавати кућу и имање кад све падне на њена плећа? Она жели да побегне, али обичај јој то не допушта.

Кад падне вече, нагло захладни. Над језером је мркли мрак сем у селу Луошуи на супротној обали, где све блешти од светла. До пре неку годину у овом крају пасле су овце а људи скупљали дрва за огрев. Али, напредак и овде неумитно стиже и зове се туризам. Све је више аутобуса који опасним, кривудавим путем стижу са знатижељним туристима, тако да у селу које је отворило врата посетиоцима фарме полако одумиру, а на њиховом месту граде се продавнице сувенира, ресторани, хотели на више спратова који ничу дуж прашњавих улица ■

З. М.

Незванична краљица матријархата Ксијао Ему Шуминг испред своје куће која је средишње место јавног живота у округу.

Иштар

Венера из Вилендорфа

Артемида из Ефеса

МАТРИЈАРХАТ СТАР КОЛИКО И ЉУДИ

Кад је швајцарски научник Јохан Јакоб Бахофен (1815–1887) објавио 1861. године своје најпознатије дело „Матријархат", то је одјекнуло као бомба. Он је, наиме, тврдио да су пре мушке превласти у историјским друштвеним системима постојали и они у којима су главне биле жене. Ослањајући се на писање Херодота и легенде и митове, Бахофен је пре свега мислио на народ Ликијаца, који је живео у данашњој Турској, а затим је направио и поређење фигуре Аполона, бога патријархалног грчког света, и Афродите, симбола разних богиња мајки из средоземног подручја. У њој је препознао и друге велике богиње као што су Изида, Сибила, Иштар, као и одјеке света у ком су „мајке" владале много нежније и блаже него у мушком свету западњачког наслеђа. Бахофена су оптуживали да је све то написао зато што је био претерано везан за своју мајку (није се оженио док је она била жива) или да је ова његова визија женске моћи из прошлости послужила само да би упозорила на претерану моћ мушкарца која влада данашњицом. Ипак, многи су признали да је његова интуиција била исправна. Чак и ако женске фигурине „трудних Венера" из каменог доба можда нису биле одраз њиховог надмоћног положаја у заједници, најновија антрополошка истраживања установила су једну фазу у развоју друштва која је била везана за гајење гомоља и луковица у малим баштама око куће и то у разним културама. Она је претходила патријархалној култури која је почела с обрађивањем земље и узгојем житарица.

Многи научници одбацују замисао да је матријархат икада постојао, истичући да је жена увек поред себе морала да има макар брата, сина или оца. С друге стране, тешко је ослободити се идеје да жена која је у рукама држала економску власт и „монопол" на рађање деце није то и искористила – док је могла.

Уосталом, ту су толике велике богиње, чак и у мушком грчком свету: на пример, Артемида из Ефеса, Деметра, а пре свега Афродита. Поред њих увек је била приказивана нека неугледна мушка фигура – пријатељ-љубавник или син. Често су те фигуре постајале митски јунаци с именима цветова попут Нарциса и Зумбула, који својом насилном смрћу дају име некој биљци кроз коју поново оживљавају ■

Афродита из Делоса

ИСТРАГА НА

Волела бих да никад нисам морала да покажем да сам храбра и истрајна. Нема те казне која може да надокнади изгубљени живот мог сина

Устала сам рано тог 18. јула 2002. године и одмах изашла у башту испред куће измамљена руменилом јутарњег сјаја. Волела сам сунчана јутра у Бингаму, малом месту у британској грофовији Нотингам. Завалила сам се у баштенску столицу и погледала у небо.

– Биће данас леп и пријатан дан – помислила сам препуштајући се сунцу. Нисам ни слутила да ће га изненадна звоњава телефона претворити у најгори и најтужнији дан у мом животу.

Пожурила сам у кућу питајући се ко то и због чега зове овако рано.

– Госпођа Маргарет Дејвис? – уз шуштање сам разабрала непознат мушки глас.

– Да! А ко сте ви? – упитала сам.

– Мартин Ривс, Стивенов пријатељ. Извините, али јављам се ружним поводом... Стивен... Ваш син је мртав, госпођо... – веза се прекинула.

Укочила сам се поред телефона. Шта сам то малопре чула из црне слушалице? Ко се то грубо нашалио са мном? Какву је то опаку глупост извалио? Стивен је био снажан и млад тридесетдвогодишњак. Синоћ смо разговарали. Звао ме је из Макатија, пословног центра недалеко од филипинске престонице Маниле, где је живео и радио.

И док су ми збркане мисли пролазиле главом, силно сам желела да ништа од онога што сам малопре чула није истина и да грч који ми паралише тело не потиче од зле слутње већ зато што сам љутита. Али, телефон је поново зазвонио.

– Извините, госпођо Дејвис, веза се прекинула – чула сам исти мушки глас. – Жао ми је што морам да вам саопштим да је Стивен синоћ убијен...

Питања без одговора

Срце ми је снажно тукло заглушујући речи из слушалице. Разабрала сам да помиње сахрану која је била заказана за 20. јул у Манили и записала адресу коју ми је издиктирао.

– Маргарет! За име света! Шта се догодило? – мој муж Ален стајао је иза мене у пиџами. На време ме је обгрлио рукама да не паднем.

Дуго сам немо зурила испред себе. Нисам могла да верујем да Стивена више нема и да га никада више нећу видети како прелази праг наше породичне куће.

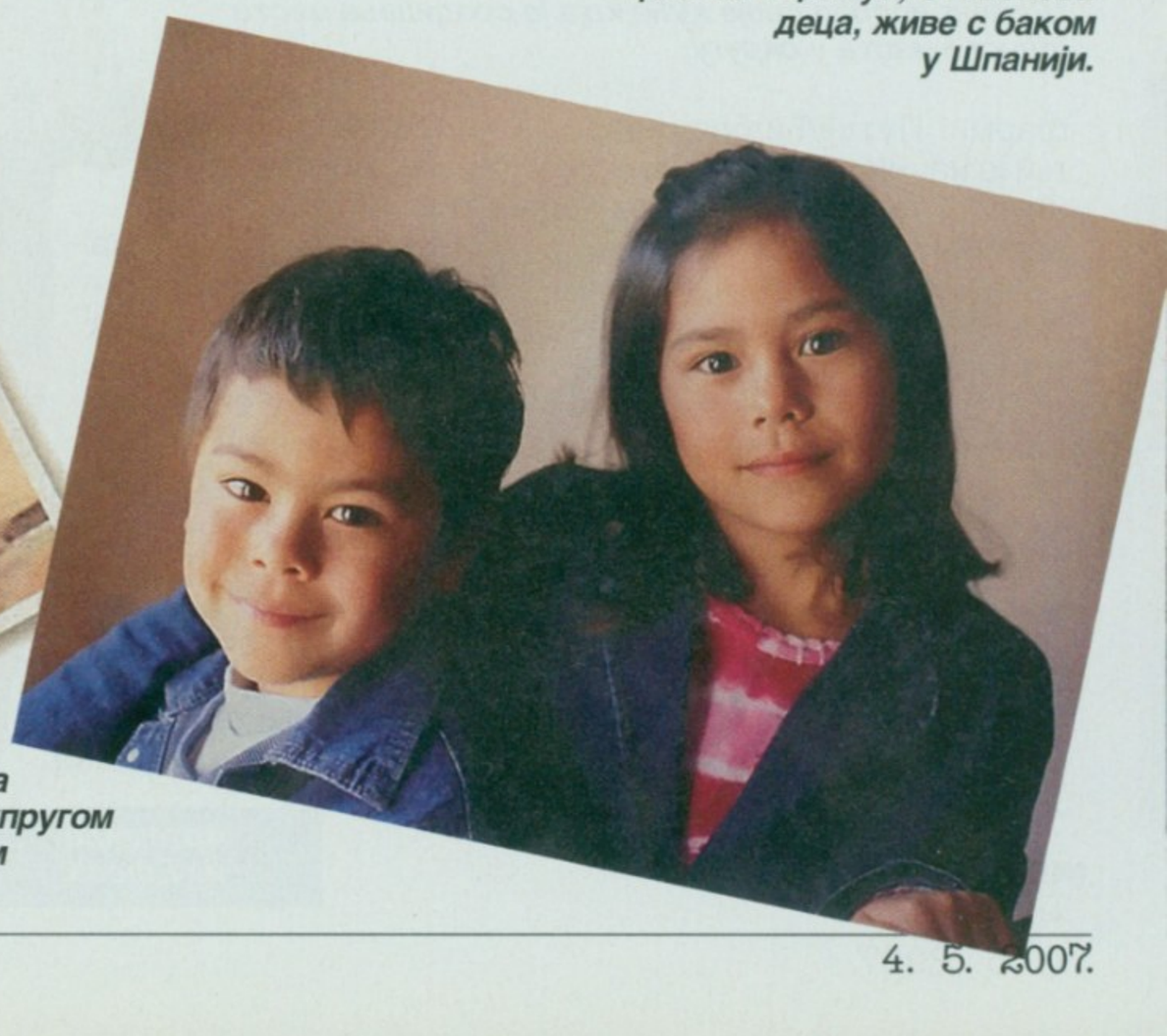
Погледом сам осмотрила дневну собу препуну слика. Највише је било Стивенових: једна-две док је био беба, па она на којој је овековечен његов први корак, са сестрама Луси и Кетрин, слика Стивена на бициклу, неколико с летовања, слика с дипломом и слика с венчања с прелепом Филипинком Евелин. Цео његов живот прошао ми је кроз главу.

Стивен се родио 27. марта 1970. године. Био је мој првенац, мој понос и дика, а рано је постао и мој ослонац у животу. Имао је непуних четрнаест година кад сам у саобраћајној несрећи изгубила мужа. Сама са троје деце, била сам принуђена да радим и два-три посла док је Стивен бринуо о сестрама и кући. Уз све то, био је и добар ученик. Кад је у двадесет првој години добио диплому рачунарског програмера, а потом и понуду за посао у Хонгконгу, могла сам да одахнем. Једно дете извела сам на пут, па сам се удала за Алена Смита и с њим наставила да подижем кћерке.

Ален и Стивен лепо су се слагали. Кад год би мој син дошао кући на одмор, њих двојица једва су чекали да се повуку негде и воде дуге разговоре. Нисам била љубоморна што с поочимом проводи толико времена. Стивен и ја нисмо много причали, али разумели смо једно друго. Ипак, кад ми је 1998. године рекао да је за време летовања на Филипинима упознао тамошњу девојку, плесачицу у једном бару, и да жели њоме да се ожени, била сам затечена. Али, кад сам видела Евелин, разоружала ме. Девојка је била млада, лепа и очаравајуће се осмехивала. Иако сам се надала и прижељкивала да ће остати у Великој Британији и да ћемо бити велика, срећна породица, убрзо после венчања мој син и снаха отишли су на Филипине. Стивен је у Анђелес Ситију отворио продавницу рачунарске опреме, а у Макати канцеларију. Почетком 1999. године постао је отац девојчице по имену Џесика, а почетком 2001. и сина Џошуе. Њихове слике које је слао нису могле да угасе моју жељу да видим своје унучиће, па смо Ален и ја штедели новац за далеки пут. Син ме је често звао из канцеларије, скоро свако вече. Последњи пут чули смо се 17. јула, а пред освит следећег дана, у 2 сата и 15 минута, био је мртав. Његов

Џесика и Џошуа, Стивенова деца, живе с баком у Шпанији.

Стивен са сестрама и супругом Евелин на брачном путовању.

живот окончан је хицима из револвера. Шта је био узрок тога? Због чега је убијен? Да ли је у питању била случајна пљачка коју је платио главом? Да ли се бавио неким недозвољеним пословима? Бројна питања врзмала су ми се по глави, а ни на једно нисам знала одговор.

Последњи опроштај

Ален и ја слетели смо у Манилу 20. јула. На аеродрому нас је сачекао Мартин, Стивенов пријатељ. Праћени врелином, убрзо смо се сместили у хотел који нам је резервисао. Млади човек био је утучен и с муком је прикривао сузе. Ипак, смогао је снаге да нам исприча шта се догодило.
– Стивен и ја изнајмили смо кућу у Манили. Ја сам у њој боравио стално, а он би понекад преспавао кад због обима посла није стизао да оде у Анђелес Сити. Те ноћи Џенифер, моја девојка, и ја

ФИЛИПИНИМА

Маргарет Дејвис и Ален Смит

отишли смо раније на починак. Пробудили су нас хици. Успели смо да видимо двојицу маскираних мушкараца како истрчавају из куће, улећу у кола и нестају у ноћи. Стивен... Мислим да се није мучио... Кад сам му пришао, није давао знаке живота...
Трудила сам се да обуздам јецаје и од Мартина сазнам што више одговора на питања која су ме мучила. Убице мог сина нису провалиле у кућу. Имале су кључ за који је Стивен веровао да га је изгубио. Није био опљачкан, а колико је Мартин знао, Стивен није био умешан ни у какве недозвољене послове.
– Имали смо исувише обавеза око програмирања и нисмо имали времена за било шта друго. А, осим тога, добро смо зарађивали.
Колико год да ми је лакнуло због сазнања да се мој син бавио поштеним послом, толико ме притискало питање због чега је онда убијен.
– Полиција још није почела истрагу, а мени су рекли да никоме не причам о томе што сам видео. Мада, нажалост, готово да ништа нисам успео да видим. Чак ни тип кола којима су се зликовци одвезли – Мартин је слегнуо раменима и погледао на сат. Било је време да пођемо у капелу.
Кад сам закорачила у малу, замрачену одају, обузела ме је дрхтавица. Ален ме је придржавао док сам прилазила белом сандуку са стакленим отвором у коме је лежао мој син. Руком сам прешла преко провидне преграде која ме је делила од његовог лица. Тихо сам јаукнула гледајући његове склопљене очи. А онда сам осетила како ме неко потеже за сукњу. Црне косе очи моје трогодишње унучице Џесике нетремице су ме посматрале. Узела сам је у наручје.
– Тата спава, бако – тихо је рекла.
То ме је натерало да се одвојим од сандука. Погледом сам потражила Евелин. Нежна и крхка, одевена у црно, с великим тамним наочарима, непомично је седела у првом реду. Пришла сам јој и загрлила је. Руке које су се склопиле око мене биле су хладне и нервозне.
– Знам како ти је, душо. Прошла сам кроз то – тешила сам је гушећи сопствену тугу.
Евелин је погнула главу.
– Јеси ли видела Мартина, мама? – упитала ме је.
– Да. Зар ти ниси?– зачудила сам се.
– Нисам имала кад – Евелин се померила на столици.
– А зашто питаш? – хтела сам да сазнам.
– Он је видео убице, зар не? Сигурно је полицији описао бар како изгледају кола којима су се одвезли – глас моје снахе је дрхтао.
Тог тренутка сам се скаменила.
– Јеси ли била у полицији, Евелин? – упитала сам је шапатом.
– Наравно, али нису ме удостојили никаквог објашњења – узвратила ми је.
До краја обреда нисмо проговориле ни реч, али у глави су ми одјекивала њена запиткивања о Мартиновој изјави полицији.

Сумња

Кад смо се Ален и ја нашли у хотелској соби, почела сам да ридам. Тугу за изгубљеним сином у мени је појачавала сумња да је Евелин била умешана у његову смрт.
– Ти си сишла с ума, Маргарет – рекао ми је Ален кад сам му рекла шта ме мучи. – Зашто би она желела Стивенову смрт? Живели су лепо, имали двоје деце. Ко зна од кога је чула да су се убице одвезле колима.
Све што је Ален рекао побијало је моје сумње, али ја сам осећала да не грешим и одлучила сам да се распитам како су живели моји син и снаха. Посетила сам Евелин већ сутрадан. Адреса коју ми је забележила на хартији довела ме је у отмен део града. Али, стан у који сам ушла одавао је другачију слику. На поду је било мноштво играчака и прљаве дечије одеће, а на столу гомила чаша с полуиспијеним пићем и неплаћени рачуни. Џесика и Џошуа нису били ту. Евелин их је одвела код својих рођака.
– Остаће тамо док се не снађем. Без пара сам, мама, а трећа беба је на путу – рекла ми је тихо.
Била сам изненађена. Стивен се није похвалио да чекају принову, што није личило на њега. Кад сам Евелин понудила паре, без устезања их је прихватила. Убрзо сам се обрела на улици, а потом у британској амбасади. Тражила сам помоћ у спровођењу истраге и изнела им своје сумње. Питер Хокинс, министар у британској амбасади, обећао је да ће учинити све што може да убрза поступак.
Али, време је пролазило, а званична истрага тапкала је у месту. Моја је напредовала. Преко Мартина ступила сам у везу с првим Стивеновим и Евелининим комшијама, младим Филипинцима Жозеом и Џулијаном. После мог упорног наваљивања, најзад су ми открили да је брак мог сина већ дуго био у кризи јер је Евелин прекомерно трошила новац и била с другим мушкарцима.
– Евелин ми се жалила како Стивен жели да се разведе од ње, али да она на то никада неће пристати. Једном приликом чак је рекла да би га радије убила него дозволила да паре и имање које има у Британији припадну некој другој жени – са снебивањем је рекла Џулијен.
Та њена изјава за мене је била довољна. Била сам убеђена да је Евелин наручила убиство мог сина, али требало је још да нађем доказе за то.
Поново сам се обратила Питеру Хокинсу.

Виновници злодела приведени су пред лице правде.

– Ако се покаже да сте у праву, госпођо Дејвис, ваш супруг и ви могли бисте да се нађете у опасности, јер би то значило да имамо посла с плаћеним убицама – рекао ми је министар.
Али, ја сам била спремна на ризик. По његовом савету, Ален и ја смо се наредна три месеца преселили у хотел близу полицијске станице и чекали.

Хајка

Евелин је нестала из града, али децу је оставила код рођака. И њих сам успела да нађем. Били су то припрости људи на чијим се лицима јасно могло видети да у страху кријуу застрашујућу истину. Дозвољавали су ми да свакодневно виђам унуке и деца и ја смо се зближили. А онда сам једног дана позвана у полицију. Мартин је пошао са мном да би ми преводио. На основу снимака начињених сигурносном камером постављеном у кући, иследници су утврдили да су кола којима су се убице одвезле припадала мојој снахи. Истражујући друштво у коме се она кретала последњих месеци, дошли су до двојице мушкараца с којима је најчешће била, а обојица су били познати полицији као преступници. Арнолд Адорај одмах је ухапшен. Несвестан да против њега нема опипљивих доказа, признао је да је убиство извршио заједно са Алексом Дагамијем, с којим је Евелин била у вези. Замисао је била њена, она их је довезла и одвезла с места злочина.
– Требало је да наследи велико богатство и исплати нас – рекао је Адорај.
Ален и ја смо се вратили у Британију. С нестрпљењем смо ишчекивали судски позив с Филипина и одобрење за усвајање Џесике и Џошуе. Судски позив стигао је почетком фебруара 2004. године, деветнаест месеци после Стивеновог убиства.
Евелин и Алекс Дагами откривени су у забитим пределима острва. Признали су кривицу и изведени пред суд. Казна која им је изречена гласила је – 30 година строгог затвора за Адораја и Дагамија и 40 година за Евелин, сто година укупно. Кад су ме питали да ли сам задовољна пресудом, прећутала сам. Волела бих да никада нисам морала да покажем да сам храбра и истрајна. Никаква казна не може да надокнади изгубљени живот мог сина. Ипак, задовољна сам што су Стивенова деца, Џесика и Џошуа, од новембра 2004. године са мном. Ален и ја продали смо кућу у Бингаму и с унучићима се преселили у Шпанију ■

Маргарет Дејвис
Превела ***С. Делибашић***

МУЗИКА ПОРЕД КРЕВЕТА

СВАКЕ ВЕЧЕРИ У 9

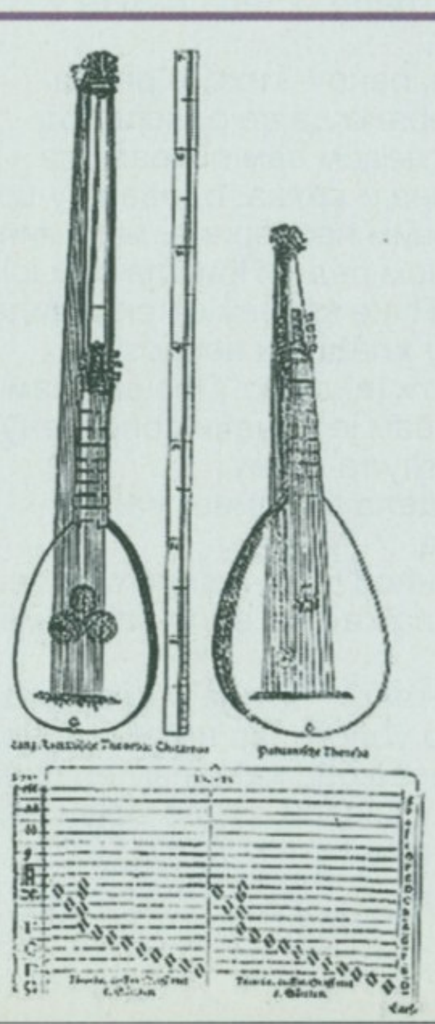
Луј XIV волео је да игра, али је обожавао и гитару и свог личног гитаристу водио је свуда са собом. Робер де Визе свирао је стога краљу у скоро свакој прилици...

О детињству и раној младости Робера де Визеа (1650–1732) – највећег гитаристе, лаутисте и теорбисте у Француској у доба барока – мало тога се зна. Верује се да је био један од најобдаренијих ученика славног италијанског гитаристе Франческа Корбете (1615–1681) који је свирао и подучавао по европским дворовима тог времена.

Порекло Робера де Визеа Французима уопште није било битно. Најважнија је била неспорна чињеница да је Робер био прави виртуоз на гитари, лаути, виоли да гамба и теорби. Због тога се и данас само нагађа о његовом могућем португалском пореклу, али извесно је само једно: да је 1680, дакле, кад је навршио тридесет година, већ био теорбиста Луја XIV на двору у Версају, где ће и провести остатак живота као уважени и вољени лаутиста, гитариста и певач. Такође и учитељ гитаре француског краља и престолонаследника.

Свакако је занимљив податак који говори о томе колико је Луј XIV обожавао музику. Зна се да је волео да игра, али није познато и да је свог личног гитаристу водио свуда са собом. Звуци гитаре и лауте, прекрасне Де Визеове композиције, краљу су једноставно били неопходни где год да се налазио, шта год да је радио. И онда кад се препуштао размишљању, љубавној страсти, кад је покушавао да заспи, или кад је – јео. Гитариста је увек био ту. Можда их је делила једино завеса на кревету с балдахином. У једном списуиз деведесетих година 17. века, између осталог, каже се:

„Предвече Његово величанство дуго шета по својим парковима. У осам сати одлази у кревет. У десет му до-

ТЕОРБА, „ДУБОКА" ЛАУТА

Теорба или тиорба жичани је инструмент сличан лаути, али већих димензија и дубљег регистра. Теорба је ушла у музичку моду крајем 16. века као једна од басовских лаута. Међутим, крајем 18. века остало је мало теорбиста. Готово нико више није свирао ову лауту с дугим вратом. Разликовала су се два основна типа теорбе: падованска и римска (која је касније постала познатија под називом китароне). Падованска теорба имала је 16 жица. Осам на самом врату, а осам слободних. Код неких модела жице су биле и двоструке. Теорба се највише употребљавала за праћење певача или као генералбас. На пример, према пропису, у оркестру Цркве светог Марка у Венецији свирала су четворица теорбиста ■

носе вечеру у кревет. Али, у девет, он сваке вечери позива Де Визеа да му свира гитару покрај постеље...”

Прву збирку композиција – „Гитарску књигу посвећену Краљу” – Де Визе је објавио 1682. године. После четири године објавио је „Књигу комада за гитару” која садржи дванаест свита исписаних у старој француској абецедној интаволатури (нотном писму). И сам Краљ Сунце покушавао је да научи да свира. Позната је његова упорност с којом је настојао да престолонаследника уведе у свет музике. Сматрао је да будући краљ треба да буде и добар гитариста!

Робер де Визе је од 1709. године носио титулу „краљевог гитаристе”, а у то време био је и певач на двору. Године 1713. донекле се повукао с положаја да би уступио место свом сину, што му је пошло за руком. Али, и он и млади Франсоа имали су довољно посла. Робер је био на списку музичара краља Луја XIV и после смрти престолонаследника 1711, као и након краљеве смрти, 1715. године. Већ годину дана касније Де Визе објављује нову збирку композиција за теорбу, лауту или мали састав. Али, 1721. године, кад је умрла његова супруга, престао је званично да свира на двору.

Упркос томе, и наредних година име Робера де Визеа појављује се у списима у којима се извештава о концертима на двору. То говори да краљев гитариста није престао да свира све до смрти, 1632. године ■

М. Огњановић

Илустровао Тихомир Челановић

ЗАШТО СЕ КАЖЕ...

РЕКА

Ова реч у нашем језику стара је 9 векова!

Да се разлика између реке и потока крије у њиховој величини, то знају не само деца већ и врапци. Али да те две речи у основи значе исто, „оно што тече", односно да је *река* заправо „ток", то већ треба да вам каже неки етимолошки речник у коме стоји да је наша *река* (ијекавски *ријека*, икавски *рика* – као *млеко*, *млијеко*, *млико*) врло стара домаћа реч, са најближим рођацима у свим словенским језицима: македонском и бугарском *река*, словеначком *reka*, чешком *řeka,* словачком *rieka*, пољском *rzeka*, руском *река*, украјинском *ріка*, белоруском *рака*. Осим тога, она има и индоевропски педигре па су јој сродне и латинско *rivus* „поток", староиндијско *raya* „ток, бујица", средњеирско *rian* „река", али и „пут", летонско *riete* „млаз који тече из вимена или груди", што су све различите изведенице крајњег индоевропског корена **roi-* / **rei-* „тећи". Од овог корена потиче и наш глагол *ринути*, *поринути* (присутан у већини словенских језика), као и од њега изведена именица *рој* „скуп пчела које су се излегле из једне матице; јато инсеката" (која је по значењу блиска поменутом летонском „млаз").

У старосрпском *река* је посведочена још од 12. века, и првенствено се јавља у описима терена, као међа којом иде граница између два поседа, на пример у даровници Стефана Првовенчаног манастиру Студеници (из 1228. године): ЈЕСТ МЕЂА МАНАСТИРСКЕ ЗЕМЉЕ ... УПРАВО ПРЕКО РЕКЕ, или у Дечанским хрисовуљама (из 1330. године): МЕЂА ПРЕКОМУ ЛУГУ С' ЧРВЕНИМ БРЕГОМ КАКО РЕКА ТЕЧЕ. Неколико векова касније дубровачки песник Иван Гундулић овако је певао: ДА СВЕ РИЈЕКЕ ЗЛАТОМ ТЕКУ ... НЕ БИ СТОТИ ДИО ЖЕНСКЕ ЖЕЉЕ ИСПУНИО. И данас би се многи са њим сложили. А неки и не би.

Река се сређе и у народним пословицама ЛЕТЕ ДАНЦИ КАО РИЈЕКА, А ГОДИШТА КАО НИШТА или У ВЕЛИКИМ РИЈЕКАМА ВЕЛИКЕ СЕ РИБЕ ХВАТАЈУ.

У ретким случајевима, у неким народним говорима *река* није као у књижевном језику „већа вода, која тече од извора до ушћа", већ нешто друго (што са њом у крајњој линији има везе): у дубровачком крају, *река* је „речна струја, матица", у Славонији *река* може бити „речно корито", а у народној песми значи и „море": БИЈЕЛИЛА МАРЕ ДАРОВЕ, НА ВЕЉУ РИЈЕКУ, НА МОРЕ.

У српском, као и у већини других језика, *река* има пренесена значења „мноштво", „налет, бујица", па се може рећи да неко ужива у *реци богатства*, да му низ образе тече *река суза*, да је неко пролио *реке крви*, да се улицама крећу *реке људи*... Израз *отићи низ реку* (као и *отићи низ воду*) значи „поћи по злу, проневаљалити се, пропасти".

Изведенице нису бројне: деминутив *речица*, придеви *речни* и *речки*, *рекавица* „воденица на реци", *пороч* или *поречје* „предео око или поред реке, слив реке", сложеница *међуречје* „земљиште између река".

Именица *река* често се јавља у топонимији, како сама тако и у двочланим називима. Занимљиво је да се она не тиче само већих водених токова (*Бела река*, *Зла река*, *Крива река*, *Стара река*, *Црна река*...) већ још чешће неког предела, читавог краја око реке, њене долине или ушћа: *Река* је област са 46 села код дечанске Бистрице (по Вуку, то је КНЕЖИНА У НАХИЈИ ЂАКОВИЧКОЈ, ИЗМЕЂУ ЂАКОВИЦЕ И ДЕЧАНА), затим *Црна Река* код Бољевца (између Ртња и Зајечара), *Ријека Црнојевића* у Црној Гори, *Ријека* морски залив код Затона поред Дубровника (позната и као *Ријека Дубровачка*), велики град на северном Јадрану *Ријека* (знан и као *Сењска Ријека*). *Пореч*, *Порече* или *Поречје* је област у Подунављу поред Доњег Милановца, а некада се тако звало данас потопљено острво, о коме је Милан Ђ. Милићевић у свом спису *Кнежевина Србија* овако писао: У ПОРЕЧУ СУ САДА (тј. 1876. године) САМО ЊИВЕ И ЛИВАДЕ, А НЕКАДА ЈЕ ТАМО БИЛА ЖИВА ВАРОШ, ПОЗОРНИЦА МНОГИХ ДОГАЂАЈА ИЗ НАШЕ ИСТОРИЈЕ. ВАРОШ ЈЕ 1832. ГОДИНЕ ИСЕЉЕНА НА ДЕСНУ ОБАЛУ ДУНАВА И НАЗВАНА МИЛАНОВАЦ ПО ИМЕНУ МИЛАНА, СТАРИЈЕГ СИНА КНЕЗА МИЛОША. *Пореч* је и име два села у Славонији, код Вировитице и код Пожеге. *Међуречје* је име многих села (у Србији, Босни и Славонији), а истовремено и наша преведеница интернационалног грецизма *Месопотамија*, некад огромне државе између река Тигар и Еуфрат.

Најзад, ако сте читајући овај текст помислили да смо пропустили да укажемо на сродност наше именице *река* са грчким глаголом ρεω који се јавља у чувеној Хераклитовој сентенци *панта реи* (παντα ρει) „све тече" – да знате да нисмо. Упркос спољашњој сличности, скоро подударности облика и значења, наша именица и грчки глагол нису сродни, то јест не деле исто порекло! Али са друге стране, грчки глагол ρεω и од њега изведена именица ρευμα „струја, ток" (која је ушла и у међународну медицинску терминологију као нама позната *реума, реуматизам*), јесте сродан са нашим речима *струја* „бржи водени ток у оквиру реке или мора" и *острво* „место око кога тече струја" ■

Јасна Влајић-Поповић

КАКО СУ НАСТАЈАЛА РЕМЕК-ДЕЛА

УМЕТНОСТ ЗА СПАС ДУШЕ

Многи владари, црквени великодостојници и богати грађани у историји су остали упамћени као велики покровитељи уметности. Међутим, сви они су из личних разлога градили цркве и наручивали уметничка дела. Једни из љубави према уметности, други због величања своје славе и моћи, трећи да би окајали грехе и од Бога добили опрост на дан Страшног суда...

Свештеници и владари из старог Египта били су први који су запослили уметнике како би обезбедили дарове боговима и опремили „вечне куће", пирамиде. Уметници су радили по строгим правилима и као слободни људи за плату, а као робови под принудом. Ипак, њихова величанствена дела нису била „уживање за очи" – одмах по настанку одношена су у дубину и таму гробница.

У античкој Грчкој и Риму главни покровитељи уметности били су дворови владара тирана, градови и богати грађани. У 5. веку пре наше ере, кад су уметничка дела била мерило угледа, владар Атине Перикле узео је новац намењен за одбрану од Персијанаца и саградио највећи и најраскошнији храм у Грчкој – Партенон. Иначе, сви велелепни храмови украшавани су статуама богова направљеним од скупоцених материјала. Пошто су се у то време вајарска дела одвојила од архитектуре, пробирљиви наручиоци желели су да и у својим домовима имају скулптуре, али мале и које могу да се преносе.. Племићи су најчешће тражили статуе атлетичара, као успомену на учешће на олимпијским играма, али омиљени су били и портрети.

У Риму портрети више нису рађени за приватне потребе, већ за бројне јавне споменике. За моћне освајаче, попут Јулија Цезара и Марка Аурелија, прављене су статуе коњаника ратничког духа, које су украшавале централни трг, форум. Слављење царске владавине могло се видети свуда – на рељефима, славолуцима, стубовима, сликама, новчићима... Од 3. века пре наше ере јуначки подвизи војсковођа сликани су на плочама које су ношене у тријумфалним поворкама и излагане на улицама. Поред тих радова, налик на пролазне вести и огласе, наручиване су слике са описом злочина, као доказни материјал за суд.

Када су и „мали људи" пожелели да на сличан начин оставе траг о свом постојању, сликарство је постало народна уметност. Уметници су слушали приче из живота наручилаца или одлазили на њихова радна места, рецимо у пекару, како би што успешније обавили задатак. Те слике које су одсликавале догађаје из живота личиле су на сликовнице за одрасле и украшавале су многе домове.

За разлику од песника, који су сматрани пријатељима покровитеља и били цењени попут пророка, сликари и вајари радили су за надницу, као све занатлије. Али, за време владавине Александра Великог десиле

Давид Тениерс Млађи: „Галерија надвојводе Леополда Вилхелма у Бриселу", 1651, уље на платну, Сасекс, Национална библиотека

су се битне промене. Слике с приказима његовог освајања, рађене у стилу пропаганде, ушле су у моду, а пошто су их куповали најбогатији грађани, углед уметника нагло је порастао. На пример, Александар Велики је дворском сликару Апелу, као знак признања, уступио своју љубавницу.

У духу такмичења

Током средњег века уметници су најзначајније наруџбине добијали од цркве, нове „господарице света" и с двора. Јачањем хришћанства црква је стекла неслућену моћ и богатство, па је то настојала и да покаже. Сва уметност била је усмерена на катедрале, где су радили сликари, архитекте, вајари, резбари, златари, стаклари... Веома брзо црквени великодостојници увидели су да преко уметности могу да утичу на вернике: трудили су се да их задиве лепотом грађевине, али и да их застраше сликама Страшног суда. У сценама из тих „књига за неписмене", поред грешника који дрхте од страха, виде се опаки ђаволи, крилати демони с канџама, чудовишта која сеју смрт...

Због честих ратова и пљачки Карло Велики је у 8. веку у дворским радионицама у Ахену наручивао минијатуре и украсне предмете који могу лако да се преносе. Након његове владавине, сва

уметничка делатност прешла је у манастирске радионице и ту се задржала до појаве нове класе – буржоазије.

Већ од 12. века богати градски трговци почели су да својим новцем и укусом утичу на развој уметности. Градња катедрала, која је раније трајала вековима, била је знатно краћа. Уметници су могли брже да напусте градилишта и да се окрену новим наручиоцима – богаташима, који су куповали на стотине, хиљаде слика. Али, за свој новац, наручиоци су били све захтевнији: на сликама више нису желели да буду приказани у клечећем положају, што се у средњем веку подразумевало, већ како стоје равноправно са светитељима. Тражили су и да ђаволи у паклу не буду више приказани као чудовишта која сеју смрт, него да имају људски лик. Та вера у човека значила је крај мрачног средњег века и наговештај једног новог, лепшег доба.

У 15. веку у градовима Италије, који су се обогатили због трговачких веза с целим светом, настао је препород уметности – ренесанса. Владари су се међусобно такмичили ко ће лепше да украси свој град, па су куповали бројна уметничка дела и расписивали конкурсе за њихову израду. Захваљујући свом владару Лоренцу Медичију, званом Величанствени, Фиренца је постала чувена по уметности, светковинама и карневалима.

У то време Лоренцо није био само највећи мецена, заштитник и покровитељ уметности, већ и најбогатији човек на свету. Имао је флоту бродова, ланце банака широм Европе, милионе златника уложених у трговину вуне, свиле, вина, уља, зачина... Пошто је богатство наследио од оца, припадао је култури „друге генерације" која својим новцем помаже развој уметности и науке. Осим што је плаћао школовање многим уметницима (и чувеном Микеланђелу), Лоренцо је саградио прву јавну европску библиотеку, са десет хиљада књига и рукописа. Врата његовог раскошног дворца била су отворена за уметнике, научнике и студенте из целог света. Неки од посетилаца који су дошли да виде прекрасну збирку статуа, слика и драгуља затекли су Величанственог како се игра са својим синовима на поду. И ван породице Лоренцо Медичи понашао се опуштено: шетао је улицама Фиренце без пратње чувара и разговарао с грађанима као са себи равнима.

С породицом Медичи на уметничком плану такмичили су се чланови великашких кућа Есте у Ферари, Висконти и Сфорце у Милану, али и папе у Риму. Иза њих следила су удружења занатлија – еснафи и народ. Градска средња класа наручивала је слике и скулптуре за одређену собу или зид, док су остали своје домове украшавали сликаним свадбеним тањирима и сандуцима за постељину. Колико се у доба ренесансе ценила лепота, говори случај једног верника који је на самртничкој постељи одбио да пољуби понуђени крст „зато што је ружан" и затражио да му дају неки лепши!

Леонардо као баштован?

Током ренесансе уметници су постали веома тражени и много боље плаћени. Ако су радили у служби двора или богатог мецене добијали су, према уговору, редовну плату, стан и храну. Али, од када су папе у Риму почеле великодушно да их плаћају, цене слика нагло су порасле, па су уметници схватили свој значај. Од тада су редовно потписивали радове, сликали аутопортрете, а било је и оних који су пуштали наручиоце да их чекају, радили слике по свом нахођењу, своје портрете стављали поред ликова Богородице и светитеља... У то време највећи сликари нису више били штићеници мецена, већ њихови миљеници. На пример, Тицијан је ушао у највише друштвене кругове, Леонардо је живео као прави племић, док је Микеланђело отишао корак даље. Одбацио је све почасти и одликовања и не само да је одбио пријатељство папа и владара, већ је постао и њихов противник. И поред тога, сви су га звали Божански!

У тадашњим ученим круговима владало је мишљење да у току стварања божански дух улази у уметника, па не чуди што се код покровитеља развио осећај страхопоштовања. Приликом посёта атељеу хвалили су уметника који је био „у заносу стварања", а краљ Карло IV чак се сагнуо да подигне четкицу коју је Тицијан испустио. Али, схватање уметника као божанског генија имало је и другу, тамнију страну. На пример, покровитељи су Микеланђелу постављали готово надљудске захтеве, због чега је он радио под притиском и осећао се као жртва проклетства, зле коби, а не благослова.

Међутим, код обичног народа задржало се схватање да су уметнички и занатски рад једно исто. Док је Леонардо сликао „Тајну вечеру" у цркви Санта Марија деле грације у Милану, старешина манастира стално му је досађивао и терао га да непрекидно ради, као што рецимо радници копају у башти. Тужба да уметник више стоји испред зида и размишља него што слика, стигла је чак до двора. Леонардо је тада поразговарао с владаром Милана који га је разумео, и у шали дао да ће лик издајника Јуде насликати према досадном приору. Треба ли рећи да га од тог тренутка више нико није узнемиравао?

Дивље тржиште

Током времена уметници су се све више ослобађали стега племства и цркве и почели да раде за слободно тржиште. Промене су биле највидљивије у 17. веку у Холандији, грађанској републици која није имала потребе за катедралама, црквама и замковима. Многе од тих грађевина претворене су у болнице и домове за сирочад, а цркве су остале у скромним дворанама и ретко су наручивале уметничка дела. Уместо њих, украшаване су општинске куће и јавна здања и то најчешће групним портретима. Чланови разних удружења – војних лица, стрелаца, лекара, управа сиротишта и домова стараца, сликали су се заједно о свом трошку. Велики уметници знали су и од ове теме да направе ремек-дело. Рецимо, Рембрант је на „Ноћној стражи" приказао чету војника.

У кући књижевнице Гертруде Стејн и њеног брата Леа, колекционара, суботом увече окупљао се уметнички свет Париза, попут сликара Матиса, Брака и Пикаса, о чему су сведочила и њихова платна на зидовима.

Грађани, махом трговци, који су желели да улепшају своје домове „налик на бродске кабине", наручивали су слике с темама из свакодневног живота. Тако им је дом изгледао отменије, а при том су знали да слике увек могу да продају и на њима добро да зараде. Ту рачуницу схватили су и људи са села: имали су велики број слика у које су уложили по две-три хиљаде фунти, да би их касније продавали на вашарима. Због велике потражње ове „робе", дошло је до хиперпродукције и у једном тренутку тржиште се заситило. Тада су многи сликари, па и они највећи, морали да потраже додатна занимања и да раде као крчмари, сукнари, трговци лалама...

У исто време, у Француској, „Академија сликарства и вајарства" постала је оруђе у рукама краља Луја XIV. У једном говору члановима краљ је рекао: „Ја вам поклањам најдрагоценију ствар на свету – своју славу!" Од уметника је тражио да величају сјај двора и по резултатима рада их је награђивао или застрашивао. Кад је почетком 18. века Краљ Сунце умро, наруџбина са двора готово да није било, а главни купци постали су богата приватна лица. Они су преко „наруџбених писама" од сликара најчешће тражили митолошке композиције које су служиле као изговор за приказивање привлачних женских актова. У то време, захваљујући мадам Помпадур, чији је био штићеник, Буше је постао први краљев сликар. Ту титулу је после Револуције обновио Наполеон, који је од уметника тражио да уместо античких приказују савремене јунаке, а наравно и њега.

Богати на потезу

У изради портрета владара, папа и мецена многи сликари трудили су се да улепшају или оплемене моделе. Међутим, највећи међу њима имали су изузетну моћ опажања особина личности и увек су остајали верни истини. Уз помоћ блиставе палете, успевали су да засене наручиоце, чак и кад би их „духовно разголитили", као што је то урадио генијални сликар Гоја с краљевском породицом.

У 19. веку купце уметничких дела чинила је средња класа, буржоазија, која је имала доста новца и могла све да купи, осим истанчаног укуса. Они су хтели да плате само допадљива дела у којима су могли да се „одмарају", што је довело до стварања кича. Уметници који нису хтели да се повинују том паду укуса, осудили су себе на беду и постали „уклети сликари", боеми, „унутрашњи емигранти"...

Током 20. века уметничка публика била је масовна, а у суровом тржишном надметању уметници су се нашли сами, без покровитеља. Питали су се да ли да остану верни себи или да се приклоне укусу масе, трговаца и критичара. Тако је остало до данас, али тако не мора бити сутра. Ако богати људи за пример узму чувене мецене, могу да уђу у историју као „нови Медичи" и помогну надареним уметницима да покрену нову ренесансу у уметности ■

Весна Живковић

Забавникове ЛОГ

БРАЋА И СЕСТРЕ

1

Кад су Јану питали колико има браће, она је одговорила да их има колико и сестара. А кад су њеног брата Уроша питали колико има деце у њиховој породици, он је рекао да он има два пута више сестара него браће. Колико у породици има дечака, а колико девојчица? ■

ТРИ ЛОВЦА

2

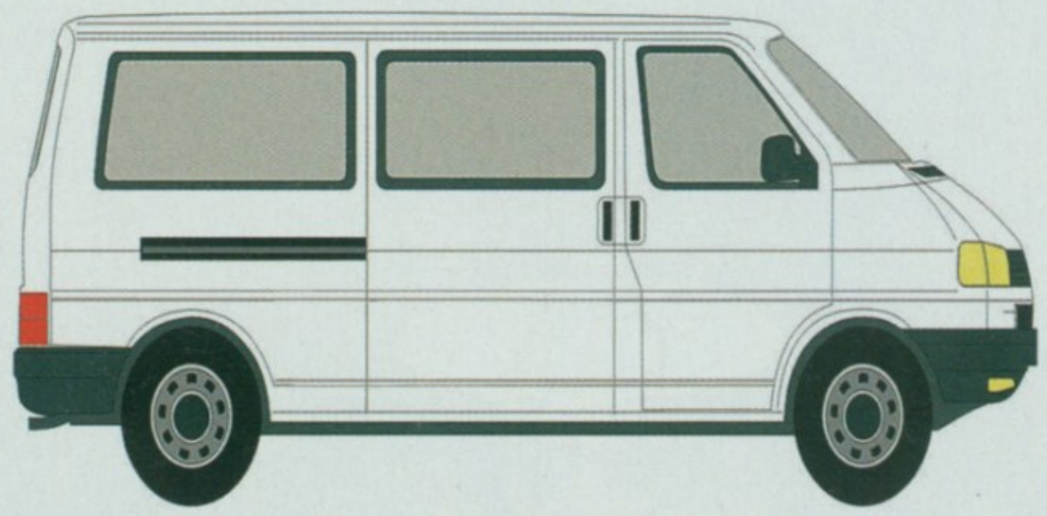
Тројица ловаца кренула су у лов. Док су пролазили мочваром, један од њих саплео се о другог и обојица су пали и смочили све своје патроне. Да им овај догађај не би покварио расположење, поделили су на једнаке делове патроне трећег ловца и наставили с ловом. Након што је сваки од њих четири пута пуцао, сва тројица имала су заједно толико патрона колико их је после поделе имао сваки од њих. Колико патрона је добио сваки ловац након поделе после изласка из мочваре, и са колико патрона су пошли у лов ако се зна да су у оба случаја сва тројица ловаца имала једнак број патрона? ■

ПУТНИЦИ

3

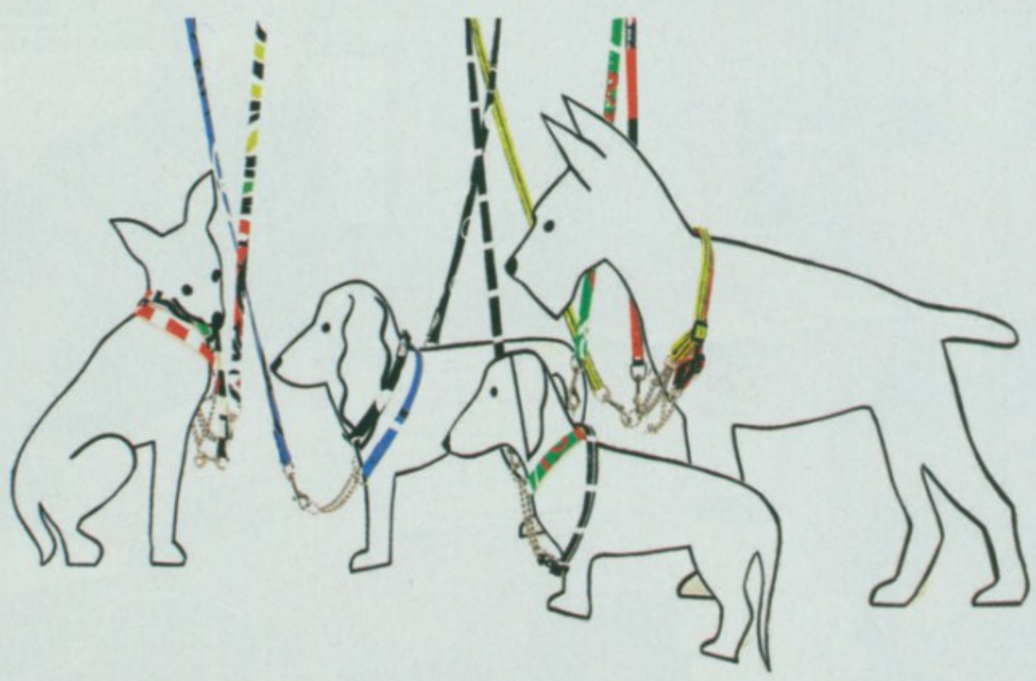
Комби вози из Београда за Будву и на својој маршрути стаје у Ужицу и Подгорици. У комбију се, осим возача, налазе и четири путника. За време вожње води се следећи разговор:
Возач Пера: „На једној од успутних станица замениће ме мој колега."
Путница Цеца: „Са мном не излази нико."
Путник Дача: „Ема не излази у Будви, а са мном излази једна особа."
Путница Ема: „Дача излази пре Јоце, а после мене."
Путник Јоца: „Ја излазим заједно с Цецом."
Од путника у комбију само једна особа не говори истину. Где ће изаћи сваки од путника? ■

ИЗЛОЖБА ПАСА

4

Четворица пријатеља, доктор Антић, професор Јокић, студент Ђелић и пекар Вујић учествовали су на изложби паса сваки са по четири пса различите врсте. Сваки од пријатеља изложио је по једног кокера, боксера, ротвајлера и сетера. Сваки од њихових паса пласирао се на једно од прва четири места међу представницима своје расе, па су пријатељи на крају вечером прославили свој успех. Сваки од њих је са својим псима освојио по једно прво, друго, треће и четврто место.
Антић је добио другу награду за ротвајлера, а Вујић, чији је ротвајлер био победник, добио је другу награду за боксера. Јокић је добио трећу награду за кокера. Коју је награду добио Антићев сетер? Одредите затим и редослед свих паса ■

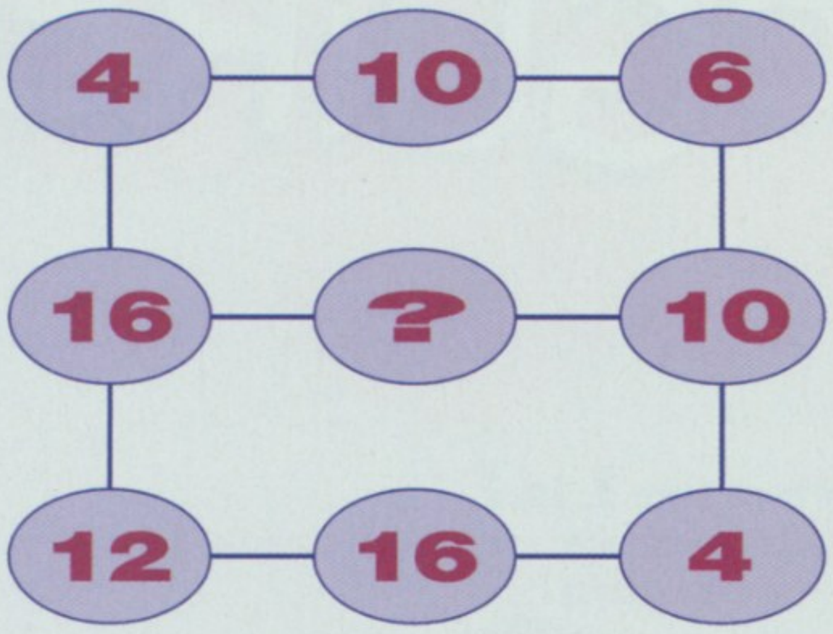

ИЧКЕ загонетке

КОЈИ БРОЈ НЕДОСТАЈЕ

5

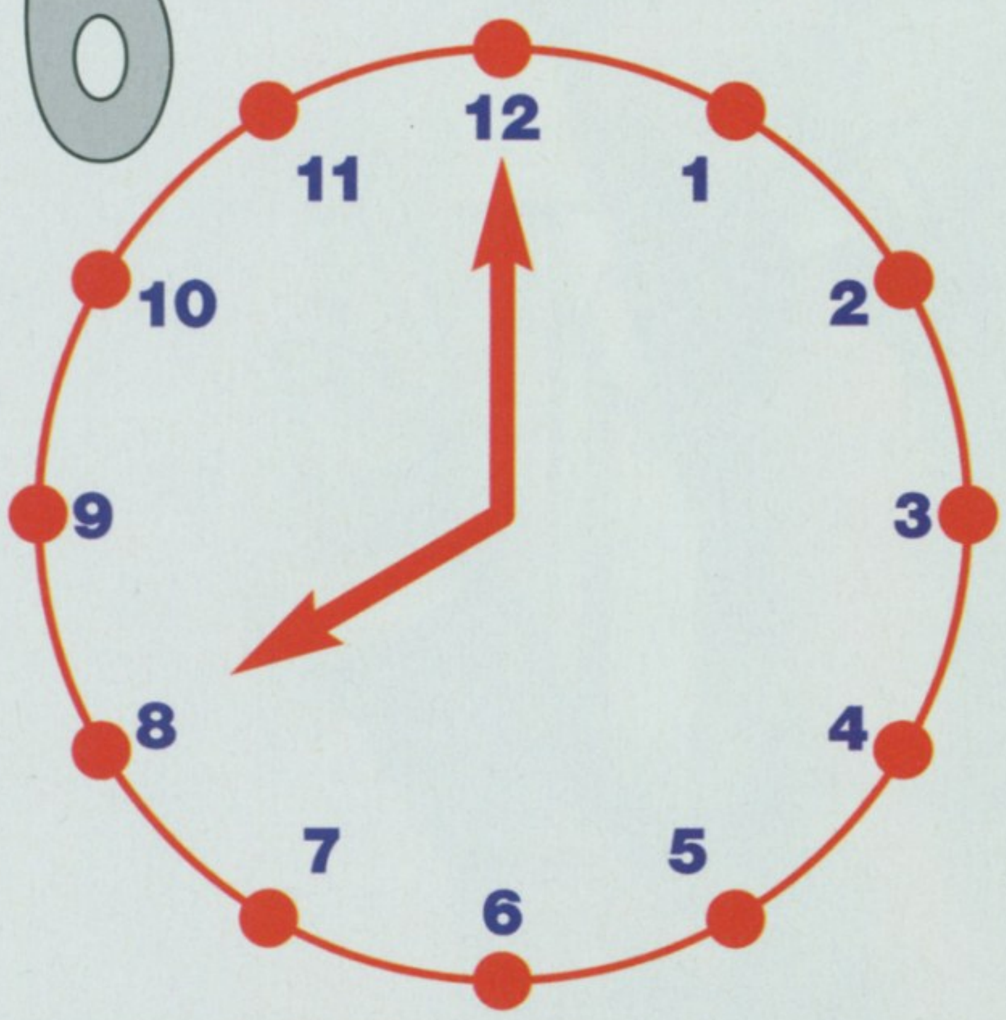
Попуните празно поље одговарајућим бројем ■

ПОДЕЛА ЧАСОВНИКА

6

Поделите часовник на шест делова, али тако да се у сваком налазе два броја чији је збир 13 ■

ПОЛУГЕ ЗЛАТА

7

У пет различитих сефова трезора банке има укупно 100 полуга злата. У сефове A и B могу да стану 53 полуге злата, у B и C 46, у C и D 37, и у D и E 26 полуга. Колико полуга може да стане у сваки сеф понаособ? ■

ЦАРЕВИЋ И ПРИНЦЕЗА

8

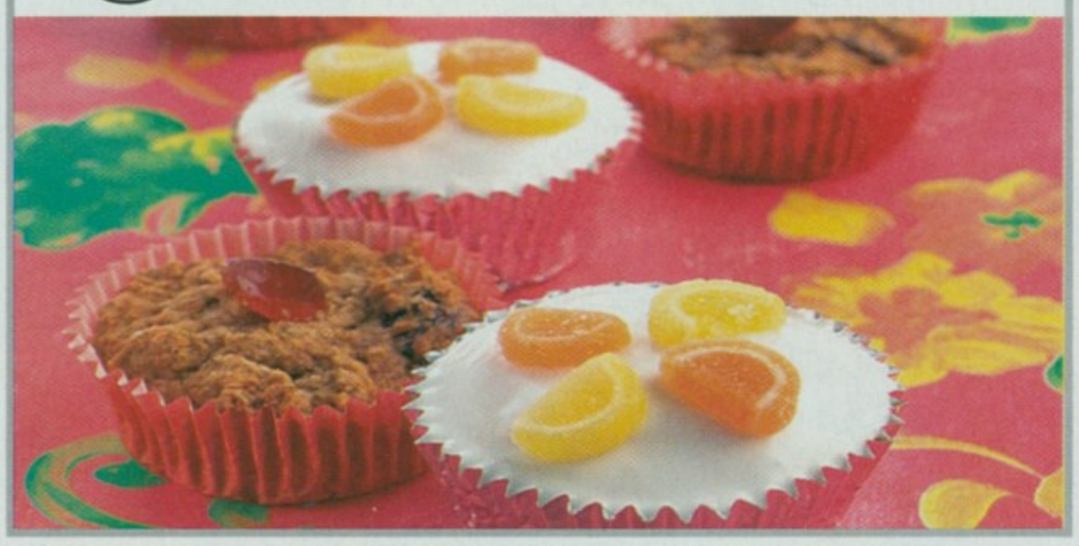
Да би ослободио заробљену принцезу, царевић треба да прође кроз 10 капија једног замка. На свакој капији одузимају му половину златника које поседује у том тренутку и један златник. После проласка кроз десету капију остао му је само један златник. Колико је царевић имао златника пре проласка кроз прву капију? ■

КОЛАЧИ

9

Међу колачима има 45 одсто млечних колача. Ако додамо 16 воћних колача, онда се проценат млечних колача смањи на 25 одсто. Колико је било укупно колача пре додавања воћних и колико има млечних колача? ■

ПОЛУГЕ ЗЛАТА

7

У пет различитих сефова трезора банке има укупно 100 полуга злата. У сефове A и B могу да стану 53 полуге злата, у B и C 46, у C и D 37, и у D и E 26 полуга. Колико полуга може да стане у сваки сеф понаособ? ■

Припрема
Радивоје Грбовић

РЕШЕЊА НА СТРАНИ 65

Dobrodošli u čarobni svet Lizzie McGuire

Lizi MekGvajer

Samouverena tinejdžerka, koja se svakodnevno bori sa raznoraznim iskušenjima i problemima koje donosi odrastanje. Kako smuvati najslađeg frajera u školi, iskulirati dežurnu školsku "vešticu", smisliti idealnu dnevnu odevnu kombinaciju i preživeti roditelje i mlađeg brata i biti najbolja drugarica Mirandi i Gordu, pokazaće ti baš Lizi.

Animirana Lizi

Crtana verzija Lizi, njena alter ego junakinja predstavlja u stvari njenu savest i radi sve ono što stvarna Lizi ne radi

Miranda

Večiti buntovnik u Lizinoj maloj družini, ali uvek zna da podmetne leđa kad su Lizi i Gordon u pitanju. Pravi je drug i ako je pomalo neobičnog ponašanja i modnog ukusa, a ponekad i neshvaćena na prvu loptu.

Gordon zvani Gordo

Najboji drug Lizi MekGvajer, koji se pomalo loži na nju. Njih dvoje se znaju od prvog dana kad su se rodili, tako da su više od najboljih drugova. Veoma je inteligentan i uvek dobija najviše ocene u školi.

Disney Channel SM

happy!

102078

РЕКВИЈЕМ

НАПИСАО МАРКО СТОЈАНОВИЋ
НАЦРТАО СРЂАН НИКОЛИЋ ПЕКА
ОБОЈИО МИЛАН АНТАНАСИЈЕВИЋ

II ДЕО

...НОЋ ЈЕ ЈОШ МЛАДА!

НЕ СЛАЖЕТЕ СЕ СА МНОМ, ЈОЗЕФЕ?

ЕХ! ОПРОСТИТЕ МИ, ДРАГИ ПРИЈАТЕЉУ, БОЈИМ СЕ ДА НИСАМ СЛУШАО...

...ПОГЛЕДОМ САМ ПРОЖДИРАО МЛАДЕ ДАМЕ! ПРИКЛАДНА УВЕРТИРА ЗА НАШЕ НОЋАШЊЕ ДРУЖЕЊЕ, ЗАР НЕ?

СВЕ ТРИ?

ОПЕТ ПРЕТЕРУЈЕТЕ, ШТО ЈЕ ТИПИЧНО ЗА ВАС...

АХ! НЕ ШТЕДИМ СЕБЕ, АЛИ НИ НА СЕБИ, КАРЛ! НАПОКОН, ЈЕДНА ПРАВА ПРОСЛАВА ЗАХТЕВА МАЛО... ЕКСТРАВАГАНЦИЈЕ!

ПРОСЛАВА?!

НЕМОЈТЕ МИ РЕЋИ ДА СТЕ ЗАБОРАВИЛИ! ОВО ЈЕ НОЋ У КОЈОЈ СЕ ОЖИЉАК ХВАТА ЛАКРДИЈАША, МЕРЦЕР ДОВРШАВА УГОВОР С КОМПОЗИТОРОМ...

ДА НЕ ЗАБОРАВИМ, РЕШИЋЕМО СЕ И ОНОГ ИСТОЧЊАЧКОГ ЊУШКАЛА!

И СВЕ ТО ЗА ЈЕДНУ НОЋ? ТАКО ОТВОРЕНО, ТАКО НЕОПРЕЗНО...

НЕ ЧИНИ ЛИ ВАМ СЕ ДА, КАО И ОБИЧНО, ПРЕТЕРУЈЕТЕ?

НИПОШТО, КАРЛ, НИПОШТО! СУШТИНА ВАШЕГ ЖИВОТА, МОГ ЖИВОТА... ЈЕСТЕ УПРАВО У ПРЕТЕРИВАЊУ, ПРЕВАЗИЛАЖЕЊУ ЛАЖНИХ ГРАНИЦА!

ВАША УСТА... МОЛИМ ВАС...

ЗАПРАВО, ЧВРСТО САМ УБЕЂЕН ДА ЈЕ НАША ВРСТА СТВОРЕНА УПРАВО ДА БИ ПРЕТЕРИВАЛА!

ВАМПИРИ?

ПЛЕМИЋИ!

ТРАЖИ ВАС НЕКИ ПЛЕМИЋ, ХЕР МОЦАРТ!
НЕКИ?

БАШ КАО ШТО ИМАЈУ ТИТУЛЕ, МАРИЈА, ПЛЕМИЋИ ИМАЈУ ИМЕНА! ПРЕТПОСТАВЉАМ ДА ТАЈ ТВОЈ НИЈЕ ИЗУЗЕТАК!

САМО ШТО, ИАКО ИМАМ ИМЕ...
ГОСПОДИНЕ!
...НЕ ВОЛИМ ДА Г'А ДАЈЕМ ДРУГИМА БЕЗ ПОТРЕБЕ!

МАРИЈА, СЛОБОДНА СИ! ЈА НИСАМ, АКО МЕ БИЛО КО ТРАЖИ!
АЛИ...

МА ШТА ВИ МИСЛИЛИ О ТОМЕ, НЕ УЖИВАМ У ОВОМ МАСКЕМБАЛУ... АЛИ, ТАЈНОСТ МОГ ИДЕНТИТЕТА УСЛОВ ЈЕ НА КОЈИ СТЕ И САМИ ПРИСТАЛИ! ИЛИ СТЕ ТО МОЖДА ЗАБОРАВИЛИ?

ЈА НЕ ЗАБОРАВЉАМ, ГОСПОДИНЕ! ВЕРУЈТЕ, У ГЛАВИ ИМАМ ТРИДЕСЕТ ГОДИНА МУЗИКЕ, СВАКУ НОТУ СВАКЕ СВОЈЕ КОМПОЗИЦИЈЕ КОЈУ САМ У ЖИВОТУ НАПИСАО...

ЗАДИВЉУЈУЋЕ...

...МАДА, ДА БУДЕМ САСВИМ ИСКРЕН, МЕНЕ ЗАНИМАЈУ САМО ОДРЕЂЕНЕ НОТЕ, И ТО ПО МОГУЋСТВУ НА ХАРТИЈИ!

НОТЕ, АКО СМЕМ ДА ВАС ПОДСЕТИМ, КОЈЕ САМ ОД ВАС НАРУЧИО... И КОЈЕ САМ ВИШЕ НЕГО ВЕЛИКОДУШНО ПЛАТИО!

СВАКАКО МИСЛИТЕ НА РЕКВИЈЕМ!

МНОГО ЧЕШЋЕ НЕГО ШТО БИХ ВОЛЕО, МОЦАРТЕ...

...ЗА ШТА ЈЕ ЗАСЛУЖНА ВАША ИЗНЕНАЂУЈУЋА ЛЕЖЕРНОСТ У СХВАТАЊУ ПРЕУЗЕТИХ ОБАВЕЗА!

КАО ШТО РЕКОХ, ОДЛИЧНО ПАМТИМ НАШ ДОГОВОР! ОНО ЧЕГА СЕ ВИ МОЖДА НЕ СЕЋАТЕ ЈЕСТЕ ДА СТЕ ОД МЕНЕ ТРАЖИЛИ МАКСИМУМ, А ПОРЕД ДАРОВИТОСТИ И РАДА ПОТРЕБНО ЈЕ И ВРЕМЕ...

СЕДИТЕ! ОВО ЋЕ ПОТРАЈАТИ!

ЈЕДНУ СТВАР БЕЗ ПРИСИЛЕ ПРИЗНАЈЕМ ЖИВОТУ (ПОД ПРИСИЛОМ ПРИЗНАЈЕМ СВЕ!): АКО ТЕ НЕ УБИЈЕ ПРЕ ВРЕМЕНА, ТРАЈЕ! ТО ЈЕ ТАКОЂЕ И ЈЕДИНО ЧЕМУ СЕ ОД ЊЕГА МОЖЕШ НАДАТИ, ЈЕДИНО ШТО ЋЕШ, АКО ИМАШ СРЕЋЕ, И ДОБИТИ!

ИАКО ЈЕ ПРОШЛО ВИШЕ ВЕКОВА, С НОСТАЛГИЈОМ СЕ СЕЋАМ ВРЕМЕНА КАДА ЈЕ ТО БИЛО ЈЕДИНО ШТО САМ ОД ЖИВОТА ТРАЖИО!

ТО СЕЋАЊЕ ЈЕ ЂАВОЉА СТВАР! НЕКАД МИ СЕ ЧИНИ ДА ПАМТИМО И ЗАБОРАВЉАМО СВЕ САМЕ ПОГРЕШНЕ СТВАРИ!

КАО ОГРОМАН ШПИЛ БРИЖЉИВО ПРОМЕШАНИХ СЛИКА, ЗВУКОВА И МИРИСА, СЕЋАЊЕ ЈЕ НЕМОГУЋЕ ПРЕСЕЋИ А ДА СЕ НЕ ПОСЕЧЕМО НА НЕКУ УСПОМЕНУ!

НЕВОЉА СА СЕЋАЊЕМ ЈЕ ШТО, ДОК НЕ КРЕНЕТЕ ДА ПРЕБИРАТЕ ПО ЊЕМУ, НЕ МОЖЕТЕ БИТИ СИГУРНИ ЧЕГА ТУ СВЕ ИМА...

...ПОСЛЕ ЈЕ КАСНО...

СТВАРНО ЈЕ КАСНО! ЗАШТО НЕ ИДЕШ ДА СПАВАШ?

ХМ! МИШЉЕЊА САМ ДА, ИЗМЕЂУ ОСТАЛОГ, И ПРАВО НА ОДМОР ТРЕБА ДА СЕ ЗАРАДИ! НЕМАМ УТИСАК ДА САМ ТО ВЕЧЕРАС ПОСТИГАО!

ЈЕФТИНА ФИЛОЗОФИЈА... КАКО САМ ТРЕНУТНО РАСПОЛОЖЕН, МОГЛА БИ СКУПО ДА ТЕ КОШТА!

ЕНГЛЕСКИ ПИСАЦ ХАРВИ ГОВОРИО ЈЕ ДА НИЈЕ ХВАЉЕН САМО ОНАЈ ЧИЈИ ХВАЛИЛАЦ САМ НЕ ЗАСЛУЖУЈЕ ХВАЛУ!

ТВОЈА УВЕК МОРА ДА БУДЕ ПОСЛЕДЊА, ЗАР НЕ? ВУКАШИН ЈЕ БИО ИСТИ ТАКАВ...

ВУКАШИН?

МОЈ ОТАЦ, *ВУКАШИН*, БОГ ДА МУ ДУШУ ПРОСТИ, БИО ЈЕ СУРОВ И ОХОЛ ЧОВЕК - УПРАВО ОНАКАВ КАКАВ ЈЕ МОРАО БИТИ ДА БИ ОД ПЕХАРНИКА ЦАРА ДУШАНА СТИГАО ДО СОПСТВЕНОГ ПРЕСТОЛА!

ТО ШТО ГА ЈЕ УЧИНИЛО КРАЉЕМ СОПСТВЕНЕ ЗЕМЉЕ, НА КРАЈУ ГА ЈЕ ОДВЕЛО ПОД ЗЕМЉУ... ЊЕГА И ХИЉАДЕ ДРУГИХ У СТРАШНОМ ПОРАЗУ НА МАРИЦИ!

УИСТИНУ, НИСАМ БИО МНОГО ДРУГАЧИЈИ ОД СВОГ ОЦА, АЛИ СА СТУПАЊЕМ НА ПРЕСТО ОД МЕНЕ СЕ ОЧЕКИВАЛО ДА ТО ПОСТАНЕМ... ИНАЧЕ БИ ДРУГИ ПЛАТИЛИ ЦЕНУ!

ЈЕДИНО ПО ЧЕМУ САМ СЕ ЗАИСТА РАЗЛИКОВАО ОД ВУКАШИНА БИЛА ЈЕ ЧИЊЕНИЦА ДА НИСАМ ВОЛЕО ДА ВЛАДАМ... ВАЉДА СТОГА ШТО САМ УВЕК ИМАО ТЕШКОЋУ ДА СЕ САВЛАДАМ!

КАКО ТО БИВА, УПРАВО САМ ЈА МОРАО ДА ЉУБИМ СКУТЕ ОНИМА КОЈИ СУ МИ УПОКОЈИЛИ ОЦА... ДА БИ СЛУЖИО СВОМ НАРОДУ, ПОНАВЉАЛИ СУ МИ УПОРНО МОЈИ ПЛЕМИЋИ, ДА БИ ГА СПАСАО ОГЊА И МАЧА!

СВИХ ТИХ ГОДИНА, МОЈ МАЧ ЈЕ, ЗА РАЗЛИКУ ОД ОГЊА, МИРОВАО У КОРИЦАМА!

ОГАЊ ГНЕВА МЕ ЈЕ ПРОЖДИРАО, НИЈЕ МОГАО ДА СЕ УГАСИ...

...МА КОЛИКО ВИНА СИПАО НА ЊЕГА!

И ТАДА, НА РОВИНАМА СХВАТИХ ДА САМ ДО ТОГ ТРЕНУТКА ЦЕЛОГ ЖИВОТА ЈУРИО ПО ВИТЕШКИМ ТУРНИРИМА И ВОЈНАМА У СУСРЕТ СМРТИ! ОСТАВЉАО САМ ПРОСУТЕ УТРОБЕ И ПОКИДАНЕ УДОВЕ ИЗА СЕБЕ У ПРАШИНИ, ПРЕГАЖЕНЕ ШАРЧЕВИМ КОПИТИМА...

...САМО ДА БИ СМРТ ИЗНОВА СУСРЕО ВЕЋ НА СЛЕДЕЦЕМ РАСКРШЋУ, ИСКЕЖЕНУ ГЊИЛУ ЛОБАЊУ...

А ОНА ЈЕ САДА ПОМАМНО ЈУРИЛА БОЈНИМ ПОЉЕМ ТРАЖЕЋИ МЕНЕ! БИО САМ НЕКАКО СИГУРАН ДА ЋЕ ME НАЋИ!

ЗАПАЊЕМ СТРАВОМ КОЈУ НИКАДА РАНИЈЕ НИСАМ ОСЕТИО, ИЗНЕНАДА СХВАТИХ: НИСАМ СЕ БОЈАО СМРТИ, БАР НЕ СВОЈЕ! БОЈАО САМ СЕ СМРТИ КОЈУ САМ НОСИО У ЖИЛАМА, ОГРОМНОГ ГНЕВА СПРЕМНОГ ДА СЕ ИЗЛИЈЕ НА СВАКОГ КО КРЕНЕ НА МЕНЕ РАТНИМ ПОКЛИЧЕМ БРИТКИМ КАО ГОЛА ОШТРИЦА!

ИАКО САМ ЈАХАО С БЕГОВИМА И ПАШАМА, НИСАМ ТОГ ДАНА НА РОВИНАМА СЕЈАО КРОЗ ХРИШЋАНЕ ЗА ТУРКЕ, ВЕЋ ЗА ЧАСТ СВОЈУ И СВОГ НАРОДА...

...И СТОГА НЕ ЗНАМ ДА ЛИ ЈЕ СТРЕЛУ ВОДИО ИСУС ИЛИ АЛАХ, САМО ЗНАМ ДА У СРЕД СВЕОПШТЕГ МЕТЕЖА ЊЕГОВУ ПОРУКУ РАЗАБРАХ ЗАЧУЂУЈУЋЕ ЈАСНО!

ДО ТОГ ТРЕНУТКА У ЖИВОТУ ТРАЖИО САМ САМО КАВГУ!

ЗНАМ ДА ДУШУ У РУКЕ ДАДОХ ГОСПОДУ...

...И ЗНАМ ДА ЈЕ НЕ ХТЕДЕ УЗЕТИ!

ПРВИ ЗВУК КОЈИ ЈЕ НАПУСТИО МОЈЕ ГРЛО ПОСЛЕ ВЛАЖНОГ ШАПАТА ШТО ГА ЈЕ СТРЕЛА ОСТАВИЛА ЗА СОБОМ БЕШЕ ТИХИ КИКОТ КОЈИ ЈЕ, КОТРЉАЈУЋИ СЕ ПРЕКО НАСЛАГАНИХ ТЕЛЕСА, РАСТАО У ОЛУЈНИ ГРОХОТ, А ЈА САМ ЗНАО ДА ТО ЖИВОТ ОКРУЖЕН СМРЋУ СЛАВИ СЕБЕ САМОГ...

...И ДА ЋЕ СВАКИ СЛЕДЕЋИ ИЗЛАЗАК СУНЦА КРОЗ ВЕКОВЕ ШТО СЛЕДЕ БИТИ НАГРАДА...

...НИСАМ НИ СЛУТИО ДА ЋЕ ВЕЋ КРОЗ НЕКОЛИКО ДАНА СТИЋИ НАЈЦРЊА СУМЊА И ОЧАЈ! ИАКО САМ ОСТАО ЖИВ, НИЈЕ ИСТО ВАЖИЛО ЗА МОЈ ЖИВОТ!

ЗНАО САМ ДА СУ ВЕСТИ О МОЈОЈ СМРТИ ВЕЋ СТИГЛЕ У ПРИЛЕП... И ДОК МИ ЈЕ С ЈЕДНЕ СТРАНЕ БИЛО ДРАГО ДА САМ ТИМЕ ШТО САМ ПРЕСТАО ДА БУДЕМ ГОСПОДАР МНОГИХ ЖИВОТА КОНАЧНО ПОСТАО ГОСПОДАР СВОГ, БОЈАО САМ СЕ ДА НЕЋУ УМЕТИ ДА ГА ЖИВИМ, А НИЈЕ ПОМАГАЛО НИ ТО ШТО НИСАМ РАЗУМЕО НИШТА О СВОЈОЈ СМРТИ И УСКРСНУЋУ...

ЗАШТО СИ ОБОРИО НОС, ПРИЈАТЕЉУ? КО ЈЕ УМРО?

У ТОМЕ ЈЕ МУКА! ЈА, ЈА САМ УМРО!

ИХ! К'О ДА СИ ЈЕДИНИ!

СЛУШАЈ ТИ, НИСАМ ЈА ОВДЕ ДА БИ НЕКО СА МНОМ ЗБИЈАО ШАЛУ...

ТО МОЖЕ БИТИ НЕЗГОДНО ПОШТО САМ ЈА ТАЈ КОЈИ БИ С НЕКИМ ЗБИЈАО ШАЛУ, А СЕМ ТЕБЕ, КОЛИКО ВИДИМ, НЕМА НИКОГ...

ТИЛ ОЈЛЕНШПИГЛ, ДРАГО МИ ЈЕ!

ВОЛЕО БИХ ДА МОГУ ДА КАЖЕМ ТО ИСТО!

МА МОЖЕШ, ЛАКО ЈЕ! СЛУШАЈ ПАЖЉИВО: Т-И-Л О-Ј-Л-Е-Н- -Ш-П-И-Г-Л...

ЈЕСИ ЛИ ТИ ЛУД?

НЕ, ЈА САМ ЛУДА! ТАЧНИЈЕ, ДВОРСКА ЛУДА!

ИМАМ ДОБРУ И ЛОШУ ВЕСТ ЗА ТЕБЕ!

ДОБРА ЈЕ ДА ЋЕШ, ПОД УСЛОВОМ ДА ТИ НЕКО ОД НАШЕ БРАЋЕ НЕ СКИНЕ ГЛАВУ С РАМЕНА, ЖИВЕТИ ВЕЧНО...

А ЛОША?

И ЈА ЋУ, ТАКОЂЕ!

БЕСМРТНИ КРАЉ И ДВОРСКА ЛУДА КОЈА НЕ МОЖЕ УМРЕТИ... ЈЕСИ ЛИ МЕ ЗАТО ПОТРАЖИО, ТИЛЕ?

ЈЕСИ ЛИ МИ СЕ ЗАТО НАШАО КАД НИКО ДРУГИ НИЈЕ, ИЛИ ЈЕ И ТО БИЛА САМО ЈОШ ЈЕДНА ОД ТВОЈИХ ЛАКРДИЈА?

МОРА ДА ЈЕСТЕ...

...ПОШТО НИЈЕ НИМАЛО СМЕШНА!

КУДА?

НАСТАВАК У СЛЕДЕЋЕМ БРОЈУ

Moraš da probaš!

Pametni mehurići.

MINAQUA fructo

Jod je neophodan svima, naročito deci, trudnicama i starijim osobama. Nedostatak joda umanjuje koeficijent inteligencije i do 15%.
Jedna čaša Fructa obezbeđuje organizmu potrebnu dnevnu količinu JODA.

102247

ЕНИГМАТИКА

СЛОГОВНИ УГАО

1	2	3	4	
2				
3				
4				

ВОДОРАВНО И УСПРАВНО:
1. Име и презиме фудбалера са слике, 2. Стадион у Рио де Жанеиру (али и у Београду), **3.** Ревати као магарац, **4.** Пиће од грожђа (мн.) ■

СКРИВЕНА УКРШТЕНИЦА

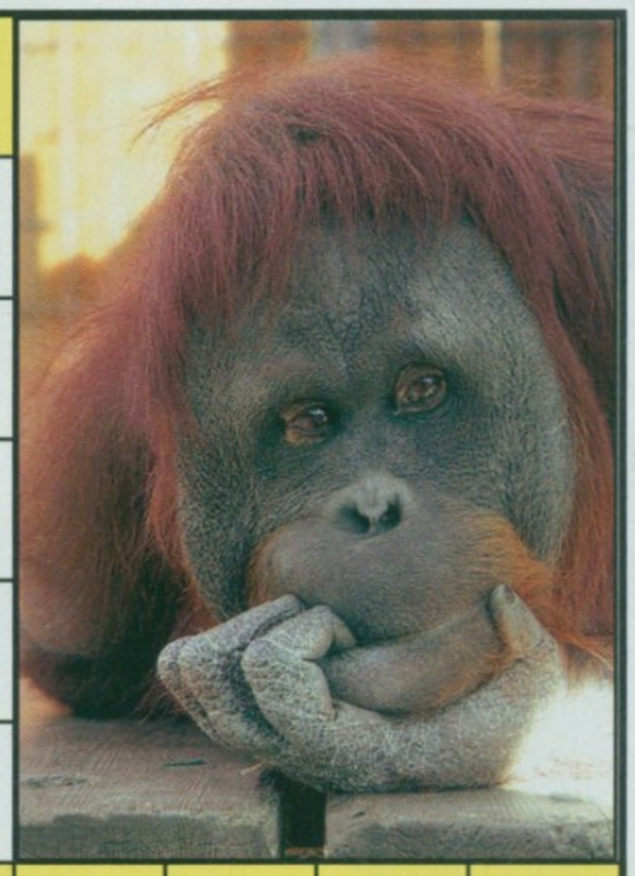
		Р							
			Н						

У мрежу распоредите речи из пописа и уцртајте пет црних поља тако да добијете исправну укрштеницу. За почетак, уписана су два слова.

АГРА, АСЕН, АСТРА, АЦЕТАТ, БОК, БРАТИ, ГРБАВАЦ, ИВАНОВ, ИСТ, ИСТОКА, КУСТОС, НАВЕ, НАВИКА, НИТ, ОБ, РУ, ТАН, ТИ, ТИВАТ, ТРКЕ, УТРАТИ, ШКРАБОТИНА, ШРАУБА ■

СКАНДИНАВКА

	ПАСМИНА ДОМАЋЕГ ГОВЕЧЕТА	РЕЧНА ОСТРВА	РАДИЈУС	СЛОВО ГРЧКОГ АЛФАБЕТА	ГРАД У РУСИЈИ
СМЕР У УМЕТНОСТИ ОД 16. ДО 18. ВЕКА					
ЕКСТРЕМИТЕТ			М. У. **ЧОВЕКОЛИКИ МАЈМУН**		
ОДЕВНИ ПРЕДМЕТ					
ПРВО СЛОВО		СТРАНО СЛОВО / МЛАДО ВИНО			
	ШТРЦАЉКА / УПУТИТИ				
ФУДБАЛЕР ИНЗАГИ					**ЧОВЕКОЛИКИ МАЈМУН**
ЧОВЕКОЛИКИ МАЈМУН СА БОРНЕА					
СНОВИЂЕЊЕ				БУКАГИЈЕ / ТРАГ ДИВЉАЧИ	
ЛИТАР		МАЊА ВИСОРАВАН / ЧОКОТ			
КОРАЛНА ОСТРВА					ШАРЕНИ ПАПАГАЈ / ПЕВАЧ МОНТАН
ТУРСКА			ПРАСТАНОВНИК БАЛКАНА / ПАРА		
ОТКЛОНИТИ ГРЕШКУ					

ГРАД НА КАМЧАТКИ	БРЕМЕ, ТЕРЕТ (мн.)	ПРИПАДНИК МОНГОЛСКОГ ПЛЕМЕНА	БЛАГО ЉУЉАТИ
		ТЕМПО / ТОНА	

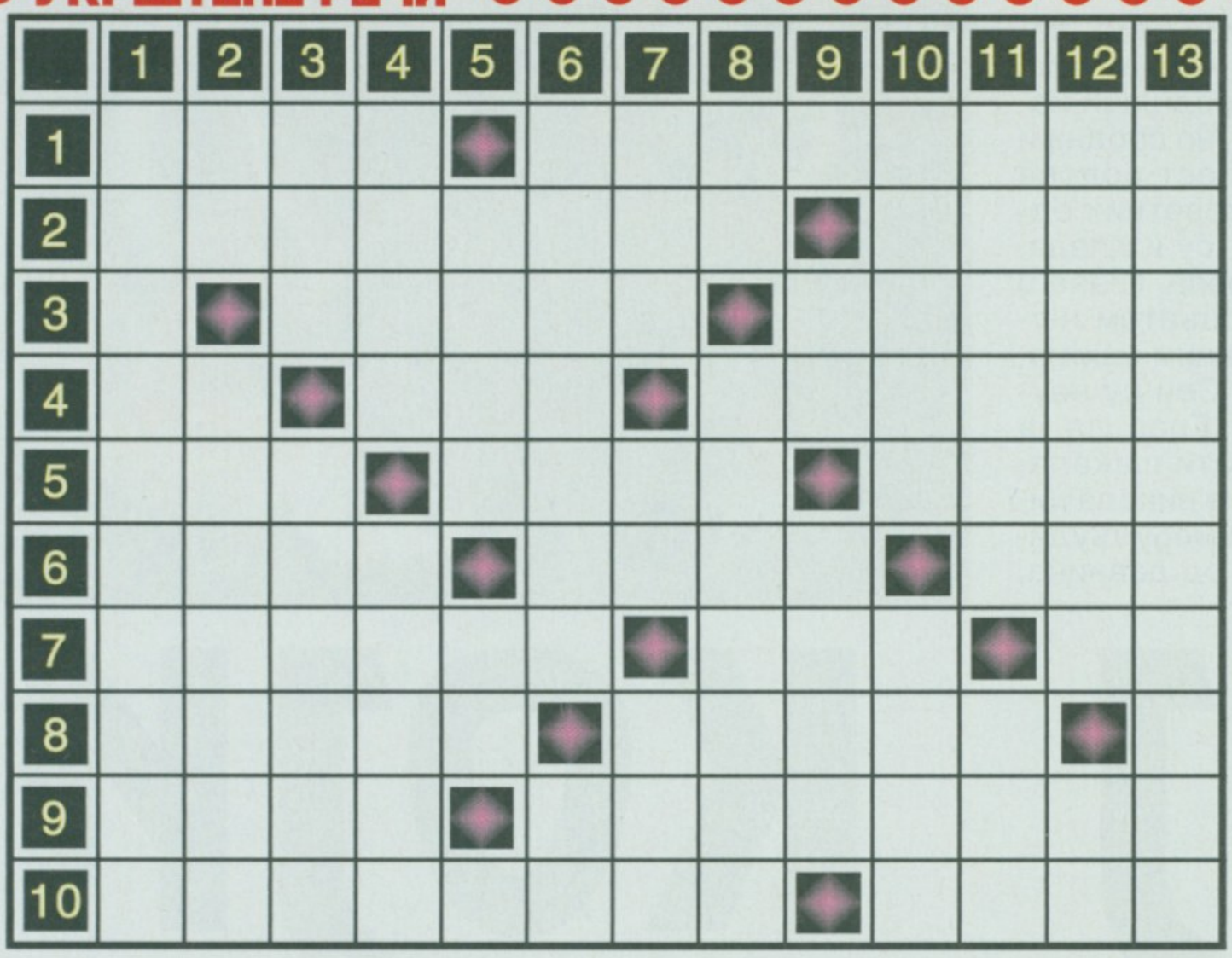
Дечије одељење „Чика Јова Змај"
Хиландарска 7
11000 Београд
тел: 32 38 631
e-mail:
zmaj@bgb.org.yu

Дечије одељење Библиотеке града Београда свим читаоцима „Политикиног Забавника" који са собом понесу купон даје попуст приликом уписа од 33 одсто.
Дођите, дружите се с нама, учите, забавите се, радујте се, откривајте светове који су вам мало знани а који вас могу одвести незнано куда...

БИБЛИОТЕКА ГРАДА БЕОГРАДА

33%

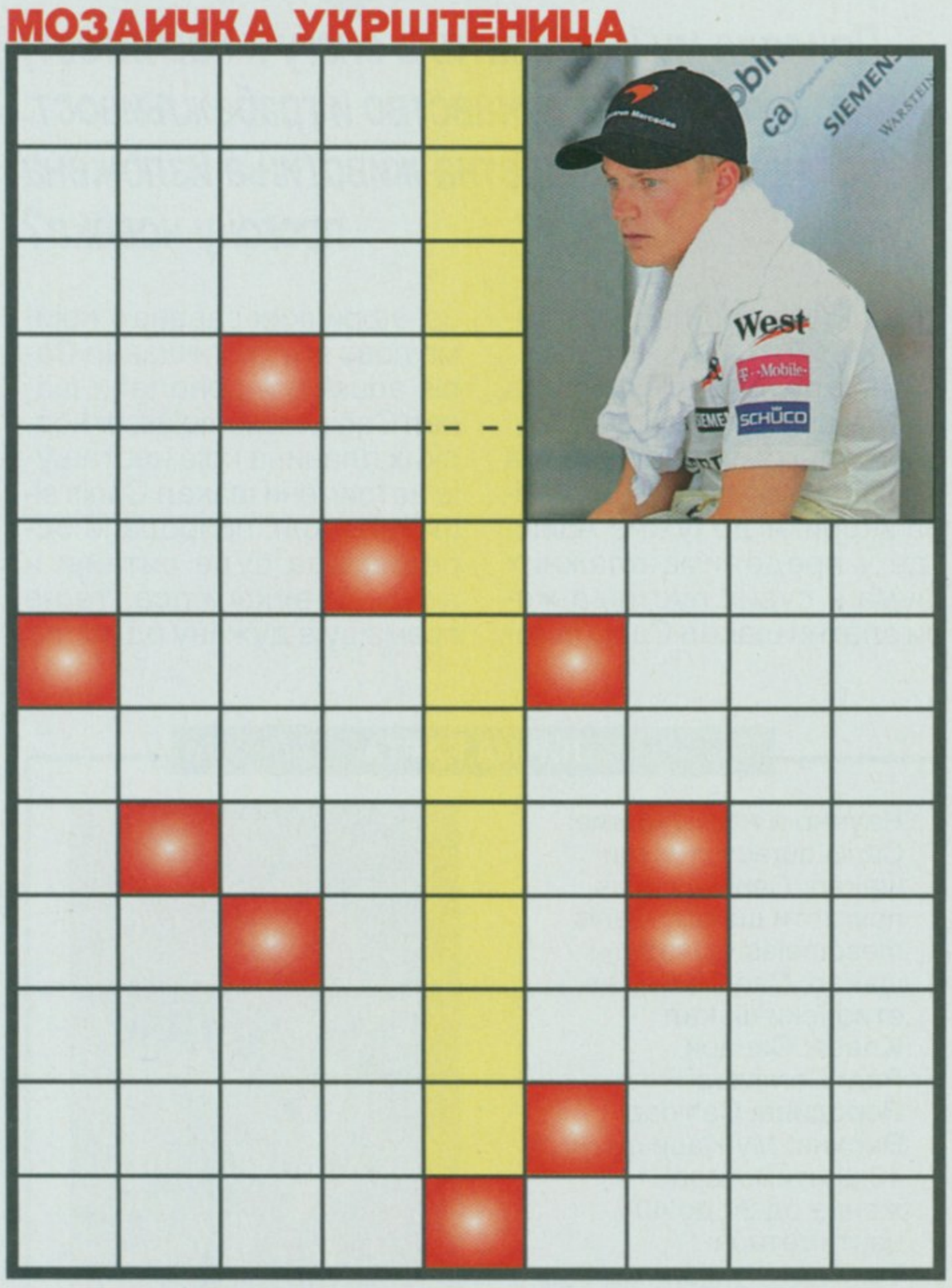
УКРШТЕНЕ РЕЧИ

ВОДОРАВНО: 1. Део шаке – Присност, **2.** Врста рака – Име редитеља Јоселијанија, **3.** Ознака за тону – Смешак – Ситан отвор на површини коже, **4.** Име глумца Марвина – Узвик коњу да иде натрашке – Стручњак у грани медицине, **5.** Ескимски (скр.) – Радник у ткаоници – Ровати, **6.** Акт владе – Вишегодишња медоносна биљка – Карташка игра, **7.** Име израелске певачице Дамари – Колико их год има – Симбол натријума, **8.** Шареница ока (мн.) – Црно-бели полудраги камен – Ознака за реомир, **9.** Досетка – Привесак, зарепак, **10.** Члан високе научне установе – Врста морске рибе ■

УСПРАВНО: 1. Стара и мала кућа, **2.** Иницијали глумца Шербеџије – Корак напред или у страну, **3.** Троцифрени број – Део прибора за јело, **4.** Италијанска лука на Јадранском мору – Засађено земљиште, **5.** Овој, омотач – Аутомобилска ознака за Ниш – Ознака за енергију, **6.** Врста воћа – Иницијали глумца Минчића, **7.** Име пољског политичара Валенсе – Земљишна мера – Орест одмила, **8.** Иницијали глумца Первића – Судионик, **9.** Ознака за север – Својеручно (скр.) – Река у Русији, притока језера Ладоге, **10.** Град у Црној Гори – Име голмана Касиљаса, **11.** Ушни каменчић – Бања у Белгији, **12.** Усамљен, сам – Иницијали глумице Жирардо, **13.** Глумица која игра у трагедијама ■

МОЗАИЧКА УКРШТЕНИЦА

За сваки појам одредите одговарајуће место у укрштеници (водоравно или усправно). У означеним пољима добићете име и презиме финског возача „Формуле један" (слика).

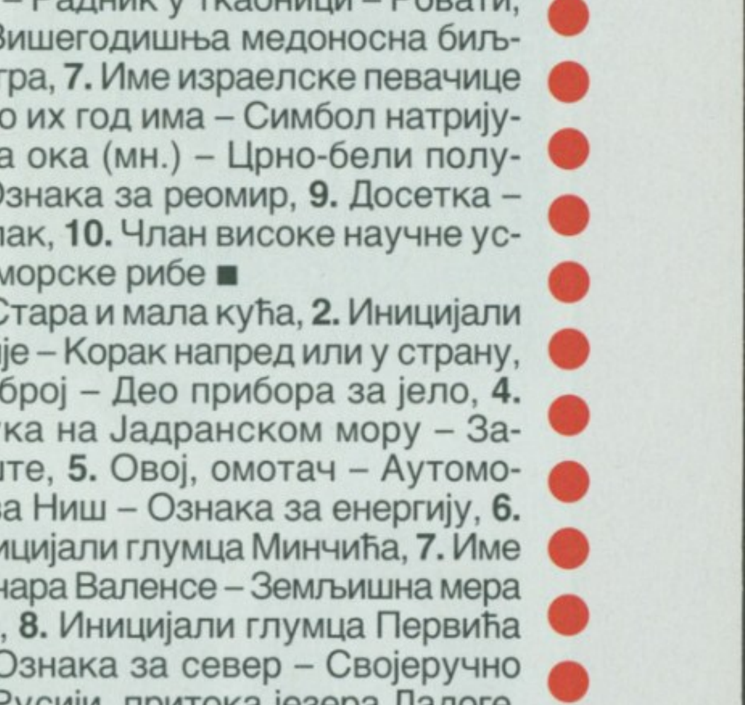
АДА, АЕК, АМАНЕТНИК, АМЕРИКАН, АМУР, АН, АР, АТИНА, АТЛАСИ, АТРАКЦИЈЕ, ВИ, ИРАЦ, ИРИ, ИТА, ЈИ, КЛИН, КРИТИ, ЛА, ЛАКОНАЦ, МАСЕР, НАЈАВИТИ, НИЛ, ОКОВ, ОНЕ, РАМ, РИТ, РИТАМ, СКОРО, СКРАМА, СОЛИ, СТРУК, СУДАН, ТРИНАЕСТ, УТАЈЕ, ЦВЕТ ■

ПАСИЈАНС

Л	О	Т	О	С
Б	У	Л	К	А
В	И	Ш	Њ	А

Како доћи од ЛОТОСА преко БУЛКЕ до ВИШЊЕ? Једноставно – све мењајући по **једно** слово у претходној речи и анаграмирајући слова. Речи могу бити само заједничке именице у номинативу једнине ■

Решења на страни 65

ШАКАЛ

За породицу паса, латинског имена Canidae, природњаци кажу да је изузетно сродна и да свих петнаест родова има много истоветних одлика. Сличног су изгледа, дугих ногу и репа, главе с издуженом шиљатом њушком и усправним ушима, али и нарави. Сви су неуморни ловци. Глас да је најдрскији прати шакала. Због те особине никада није био омиљен међу људима. Прогоњен од давнина,

ОНАЈ КОЈИ

Шакала је лако припитомити и тад постаје веран човеков пратилац.

Природа му је ускратила снагу и наочитост, а подарила лукавство и грабежљивост. Због чега је ова окретна животиња изложена прогону човека?

сада је готово на рубу опстанка.

Шакалу као да је природа предвидела такву судбину. Свесрдно му је подарила широко станиште – од севера Африке до јужне Азије, где у пределима влажних шума и сувих пустиња живи златни шакал Canis aureus, афричких савана у којима лове пругасти шакал Canis adustus и црнолеђи шакал Canis mesomelas, етиопских планина које настањује истоимени шакал Canis simensis. Али, природа је одредила да буде ситнији и нижи од вука и пса, те не премашује дужину од једног

ЛИЧНА КАРТА

Научно и народно име: Canis aureus, златни шакал, Canis adustus, пругасти шакал, Canis mesomelas, црнолеђи шакал, Canis simensis, етиопски шакал
Класа: Сисари
Ред: Carnivora
Породица: Canidae
Висина: Мужјаци од 35 до 45 центиметара женке од 30 до 40 центиметара
Тежина: Мужјаци од 8 до 10 килограма женке од 6 до 9 килограма
Исхрана: Ситни сисари, птице, риба, стрвине, биљке
Животни век: Од 7 до 9 година у дивљини, 16 под заштитом и надзором

На целом подручју етиопских планина природњаци су избројали 550 шакала.

ЗАВИЈА

метра, висину од 45 центиметара ни тежину од десетак килограма, а нештедимице га је наоружала грабежљивошћу, лукавством и продорним завијањем које користи кад иде у лов и у доба парења, због чега су га древни арапски народи назвали диб, што значи „онај који завија".

Због изгледа и начина живота дуго се веровало да је шакал мешавина лисице и вука, па је стога етиопски шакал често називан и црвена лисица. Ипак, иако изгледа као карика која спаја ова два рода, научници су утврдили да шакала с њима везује само заједнички предак.

Шакал живи у малој групи, могло би се рећи породично. Мужјак и женка везују се доживотно – заједно лове, бране територију, изводе младунце који на свет долазе почетком лета, после девет недеља трудноће. Шест до девет младунаца, колико обично буде у леглу, годину дана заједнички подучавају свим мајсторствима завијања и лова, а онда их препуштају самосталном животу.

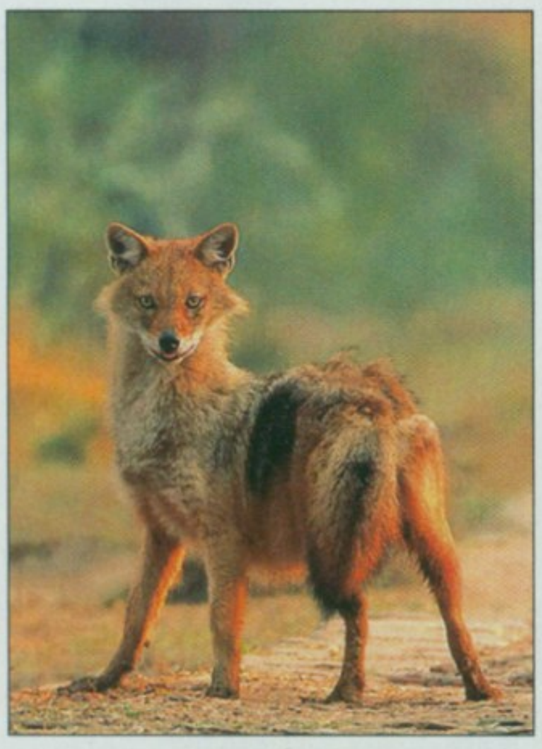
За преживљавање шакалу није довољно само крзно које се бојом утапа у околину, нити дуге ноге и снажно мишићаво тело који му омогућавају да брзо трчи. Снагу која му недостаје надокнађује лукавством. Дању се крије шћућурен у склоништу, а предвече излази у лов и храбри се гласним завијањем. Тај звук застрашујућег одјека у ствари је позив осталим шакалима да се окупе. Животиња готово никад не лови сама, већ у друштву. Тако лакше долази до какве младе газеле, крупнијег глодара, птице, стрвине претекле с лавље трпезе, наноса угинуле рибе, али и јарета или кокошака у дворишту неког домаћинства. На својим разбојничким походима чопор шакала најпре се полако прикрада, обилази околину, њушка, ослушкује и осматра пре него што се одлучи за напад. Уколико у близини примети неку снажнију звер, разићи ће се или потрчати с каквом граном у устима, као лажним пленом, да би заварали противника.

За пругастог и црнолеђог шакала који живе у афричкој савани и ретко биље је храна за опстанак.

То лукавство, недовољна наочитост и изражена прождрљивост свалили су на леђа ове мале, окретне животиње велики терет људске нетрпељивости. У засенак су пале чињенице да човека никад не напада и да може да се припитоми у оданог пратиоца. Због штете коју наноси, али и финог крзна, почео је прогон шакала. Однедавно је забрањен, јер златних, пругастих, црнолеђих и етиопских шакала има још мало у природи. Верује се тек две-три хиљаде. Хоће ли заштићени успети да се одрже или ће иза њих остати само прича о разбојништвима која су чинили? ■

С. Д.

Златни или обичан шакал некад је могао да се види и у јужној Европи.

КАКО СЕ ПРАВЕ... КАКО СЕ ПРАВЕ...

Гумице за брисање

Европљани су користили оловке још почетком седамнаестог века. Али, ако је требало да избришу неку грешку, најбоље средство које су имали на располагању било је парче хлеба! А онда, у осамнаестом веку, научни свет се ускомешао због својстава растегљиве нове материје из Америке која се звала каучук. Енглез Џозеф Пристли

предложио је да се комад те супстанце користи за брисање ознака исписаних оловком. Тако је рођено ново средство за брисање.

Данас тастер DELETE на рачунару може да исправи много наших грешака, али и даље су нам потребне оловке, а тиме и - гумице.

1. Синтетичка гума која се добија хемијским поступком стиже из рафинерије где се прерађује нафта као прах или течност. Ако се користи природна гума, она стиже у чврстим комадима и радници најпре морају да је измрве или растворе.

2. Гума се меша са иситњеним плавим каменом (како би била мало храпава), те са оксидом гвожђа (да би била ружичаста), биљним уљем, сумпором и другим материјама.

3. Мешавина се загреје тако да се сумпор помеша с гумом и учини је снажнијом и дуготрајнијом.

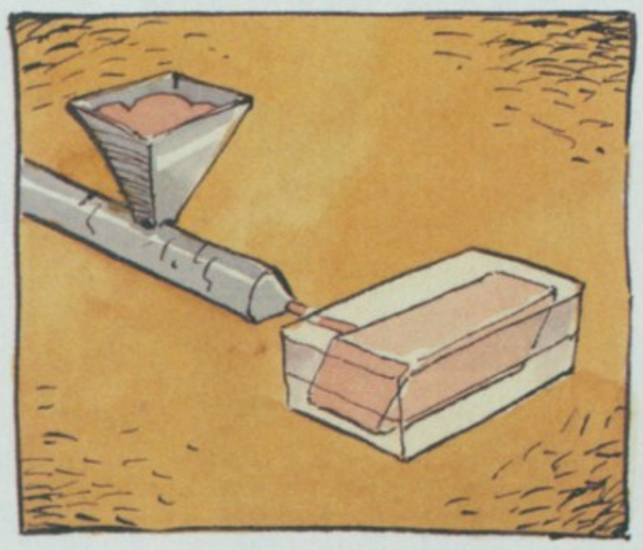
Beli Put
Izdavačka kuća

4. Мек и још топао материјал извлачи се (на силу потискује кроз калуп) како би се добио дугачак и танак ваљак. Ножевима се тај ваљак сече у „чепиће” који се хладе и отпремају произвођачима оловака.

Страшне гумице!

Када су гумице први пут биле прикачене на оловке, учитељи и родитељи забринули су се да ће ученици постати мање пажљиви јер знају да ће лако моћи да избришу грешку уколико је направе.

5. Засебне гумице за брисање праве се убризгавањем мешавине гуме у калупе. Кад се охладе, калупи се отворе, а гумице поваде.

ВЕЗЕ СРПСКИХ И ХРВАТСКИХ ДИНАСТИЈА

САГА О 4 ПОРОДИЦЕ

Српске владарске породице током историје успостављале су брачне и политичке савезе како са Шубићима, тако и са Франкопанима. Последњи изданци ових породица – потпут грофова Николе и Петра Зринског – у својим венама носили су и крв српских владара Немањића и Бранковића

Хрватска је након припајања Угарској почетком 12. века задржала неке облике феудалне аутономије, као и домаће племство. Међу хрватским племством две породице вековима су улазиле у ред најугледнијих великаша Угарског краљевства и играле важну улогу у историји. Први су били Брибирски кнежеви из породице Шубића, који су касније носили назив грофови Зрински. Други су били Крчки кнежеви, који су се од 1430. године називали Франкопани. Судбина једне и друге породице временом се мењала – пролазиле су кроз раздобља највеће славе и раздобља слабљења. По моћи, угледу и богатству превазилазили су једни друге или би се њихови интереси, везе и судбине приближавале и пред коначан крај готово потпуно сјединиле да би крајем 17. века и заједно трагично нестале.

Шубићи и Немањићи

Брибирски кнежеви помињу се већ у повељама из 12. века. Врхунац моћи и утицаја достигли су крајем 13. и почетком 14. века под именом кнежеви Шубићи. У то доба, кад је моћ угарских краљева и централне власти опала, они су постали готово независни владари у Хрватској, носећи називе подкраља или бана и држећи у својој власти многе далматинске градове, као и широка подручја Босне и Хума (данашње Херцеговине). Занимљиво је да се први познати родоначелник Брибирских кнежева – жупан Богданец – помиње у једној повељи из 1160. године као представник знаменитог палатина и хрватског бана Белоша, иначе српског жупана, брата угарске краљице Јелене Српске (о коме је „Забавник" већ писао). Шубићи су достигли зенит моћи под кнезом Павлом I, који је постао бан Хрватске (1273), господар већег дела Босне, као и далматинских градова (Сплит, Шибеник, Нин, Трогир) у којима је за управнике (провидуре) поставио своју браћу. Његов брат Младен I, а затим син Младен II носили су звање бан Босне. Павле I Шубић (умро 1312) знатно је помогао да припадник анжујске династије Карло I Роберт носи угарску круну. Међутим, како је то закључио још Макијавели, *„онај ко помоћне другом да дође до моћи, сам пропада"*. То су искусили Брибирски кнежеви. Чим су се Анжујци утврдили на угарском престолу, окренули су се против својих добротвора. У борби са угарским краљем 1322. године, Павлов син Младен II изгубио је већину својих поседа и титула, укључујући Босну. Умро је у заточеништву.

Шубићи су са српском владарском кућом Немањића успоставили родбинску везу. Према неким изворима, кнез Павле I Шубић оженио се пре 1300. године једном од кћерки краља Драгутина Немањића (која се можда звала *Урошица* или *Урса*), о којој нема других података. Више се зна о принцези *Јелени*, кћерки краља Стефана Дечанског и сестри ца-

Илустровао Владимир Алексић

ра Душана, која се 1347. године удала за Младена III, тада старешину Брибирских кнежева (синовца Младена II), *„кнеза Клиса, Скрадина и Омиша"*. Јелена није имала среће јер њен брак није трајао ни годину дана – у епидемији куге познатој као „црна смрт" која је захватила целу Европу, у мају 1348. године умро је и Јеленин муж. Млада удовица морала је огорчено да се бори с моћном Млетачком републиком, с угарским краљем и са хрватским великашима како би сачувала наслеђе за свог сина – Младена IV. У сукоб се умешао и Јеленин брат цар Душан, који је 1355. године послао војсковође Палмана и Ђураша Илијића да помогну његовој сестри у одбрани градова Клиса и Скрадина. Међутим, српске трупе нису успеле. Мађари су освојили Клис, а Скрадин је предат у закуп Млечанима. У току борби цар Душан изненада је преминуо (20. 12. 1355). Недуго затим престају и вести о Јелени, па није познато кад је тачно умрла. Постоје претпоставке да је сахрањена у задужбини свог оца – у манастиру Дечани. Младен IV имао је једног сина (Сенко) и двоје унука (Радица и Биелак), али његови потомци нису имали већу улогу у историји.

Сестра кнеза Младена III Шубића по имену Јелена била је удата за босанског кнеза Владислава Котроманића. Њихов син Твртко I Котроманић био је најзначајнији босански владар који се, као потомак краља Драгутина Немањића, 1377. године крунисао као *„краљ Србљем и Босне"*. На Твртковом двору 1370. године разматрана је могућност за склапање брака између Тврткове рођаке, унуке кнеза Ђуре Шубића, и сина српског краља Вукашина Мрњавчевића. Брак краљевића Марка и хрватске кнегиње није се остварио јер га је спречио сам папа који је забранио везу католичке властелинке с једним „шизматиком".

Франкопани и деспоти Бранковићи

У даљој повести кнежева Шубића посебан значај добила је једна друга грана породице – она која се од јадранских обала преселила ка северу, према реци Уни. На захтев угарског краља, Јурај III Шубић заменио је 1346. године своје утврђење Островицу за град Зрињ у доњем Поуњу (између Уне и Коране). По томе је у даљим генерацијама породица названа *Зрински*. Већ после неколико генерација – у 16. веку – грофови Зрински доживели су успон. Године 1562. помогли су да се на угарско-хрватски престо изабере породица Хабзбург. Проширују поседе на Славонију и Међумурје (Чаковец). Међутим, цена јачања хрватских великаша било је њихово утапање у мађарско племство.

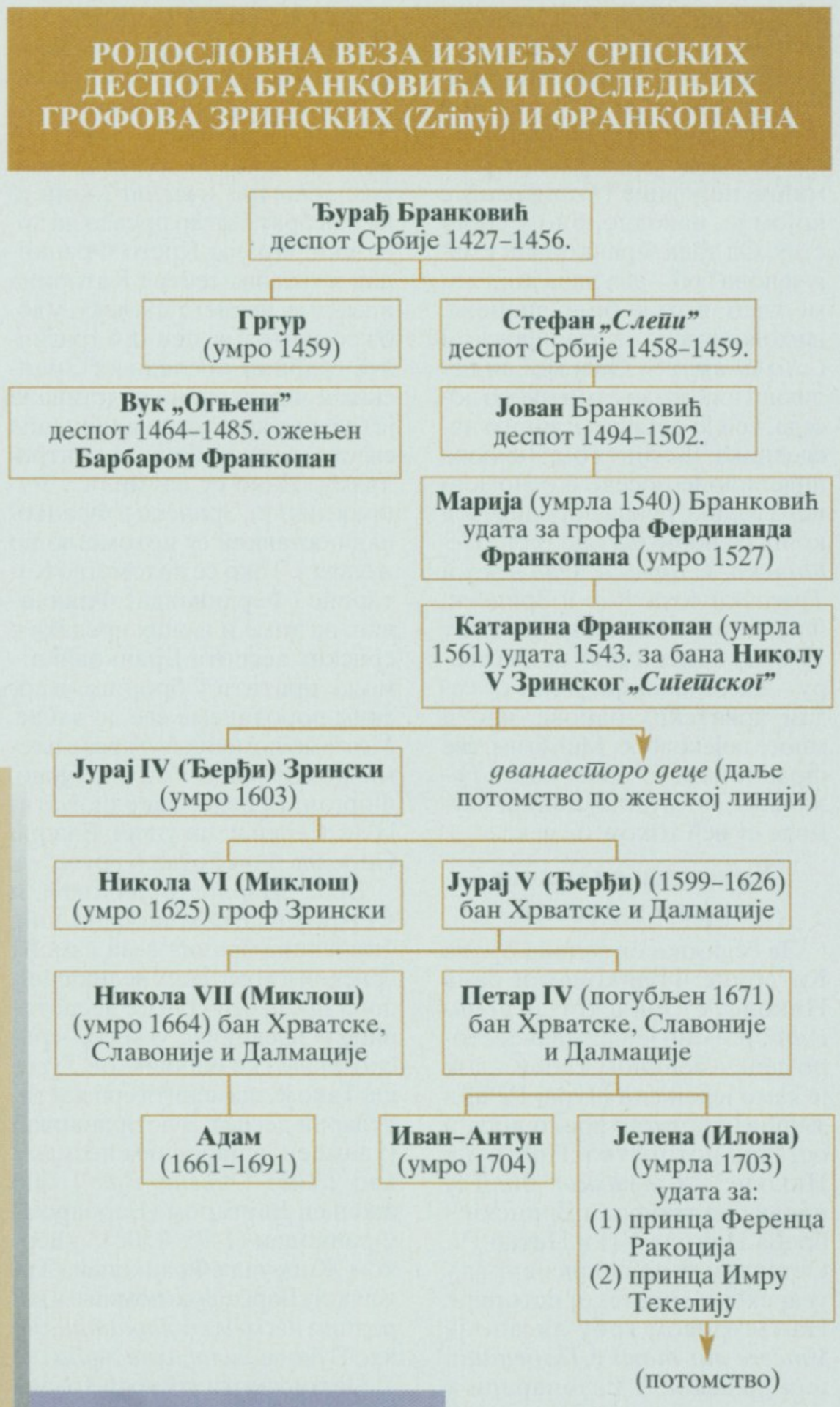
Гроф Никола V Шубић Зрински (или по мађарски: *Миклош Зрињи*) жестоко и успешно је ратовао против Турака, па је био прозван *„први страх турски"*. Постао је бан Хрватске, Славоније и Далмације (1545–1566). У историји је упамћен по легендарној одбрани града Сигета 1566. године. Тада је Зрински с мање од 3000 војника више од месец дана задржавао огромну турску војску с више од сто хиљада ратника која је кренула ка Бечу (предводио ју је, уз султана, знаменити велики везир српског порекла Мехмед-паша Соколовић). Без помоћи са стране, браниоци Сигета јуначки су готово сви страдали. Никола V Зрински својом погибијом спасао је Хабзбуршко царство, посмртно добио назив *„Сигетски"* и остао упамћен као национални јунак Мађара и Хрвата. Његово херојство било је и предмет многих уметничких дела, попут познате опере *„Никола Шубић Зрински"*.

Из записа о погубљењу грофова Петра Зринског и Крсте Франкопана (1671)

„...Кад је Зрински ступио на стратиште, скинуо је капут и предао га свом пажу Тародију. Раскопчао је и хаљетак, који је још ноћ прије изрезао око врата. Његов му је паж завезао очи златом извезеним рупцем, те исто тако скупио и косу. Без говора или опроштаја клекнуо је пред народом. Док је молио последњу молитву 'У твоје руке предајем свој дух', тачно кад је тукло девет сати, примио је крвников ударац, који је био неспретан и стога је морао поднети још један, те је глава посвема одрубљена... Кад је све то прошло, оба су тијела и главе неко време показиване народу и онда су положена у два за њих припремљена ковчега. Свакога су носила осморица зато наручених на трг пред Катедралом, уз почасну пратњу капетана с цијелом јединицом ради сигурности пред више хиљада народа који се скупио како би посматрао..." ■

Из опроштајног писма пред погубљење Франа Крсте Франкопана својој супрузи (1671)

„Предрага и прељубљена Јулијо. Моја драга. Пошто ми је вољом неба и Божјом одредбом пријећи из овог свијета у други, да тако дадем задовољштину за почињене увреде проти царском Величанству премилостивог господара, хтједох те из срца да загрлим овим редцима и рећи ти посљедњи с Богом, молећи те, моја љубезна Јулијо, да ми за Божје милосрђе опростиш кршћанском благохотности, будеш ли ради моје необзирности морала трпјети увреду и мука. Исто те тако молим, драга Јулијо, да ми опростиш сваку и најмању увреду, коју сам ти нанио, откад смо се узели" ■

Никола V *„Сигетски"* у првом браку био је ожењен Катарином Франкопан (умрла 1561. године) која је по мајци била потомак српских деспота Бранковића. Она је била кћи грофа Фердинанда Франкопана и српске кнегиње Марије Бранковић (умрла 1540. године). Марија је била једна од кћери српског титуларног деспота Јована Бранковића (умро 1502. године) који је, након пада деспотовине, из Угарске наставио борбу против Турског царства.

Грофови Франкопани потицали су од Крчких кнежева (по острву Крк у Јадранском мору) који су вековима, уз Шубиће, били међу најмоћнијим хрватским феудалцима. Први познати Крчки кнез звао се Дујам и био је вазал Млетачке републике (1118. године). У прво време становници Крка Млечанима су плаћали данак у виду тридесет лисичијих кожа, а касније је то износило 350 златника годишње. Временом, породица је своје поседе проширила на копно – ка Винодолу. На поседима Крчких кнежева дуго је опстало посебно словенско писмо, *глагољица*, као и посебна црквена служба на старословенском језику. Крчки кнез Никола IV (умро 1432),

„племенити бан" Хрватске и Далмације, поседник непрегледних имања, био је први у својој породици који се прозвао Франкопан, према имену једне римске племићке породице (*Frangipani)* с којом је, наводно, био у сродству. Од тада Франкопани имају и нови грб – два лава који ломе хлеб, што је било значење њиховог имена на италијанском (*„Ломи-крух"*). Овај моћни великаш није имао само много поседа, већ је оставио и много наследника. Његових осам синова поделило је поседе и основало исто толико грана породице, од којих су најпознатије биле *Четинска, Слуњска, Озаљска* и *Тржачка* лоза. Као и Зрински, Франкопани и њихови поседи у 15. веку померили су се ка северу – ка Славонији. Дали су седам хрватских банова, као и многе војсковође. Међутим, све франкопанске лозе, осим *Тржачких,* по мушкој линији изумрле су већ током 16. века.

Хрватски великаш – српски деспот

За седамнаест година брака Катарине Франкопан и бана Николе V Зринског *„Сигетског"*, рођено је чак дванаесторо деце – већином кћери – док је само један син (Јурај IV или Ђерђи) достигао зрело доба и оставио потомство. Праунуци Николе V *„Сигетског"* били су последњи грофови Зрински – браћа Никола VII и Петар IV. Оставили су неизбрисив траг у угарској и хрватској историји. На Петровом грбу писало је *Vincere aut mori! („Победити или умрети!")* Разочарани у опрезну и помирљиву политику цара Леополда Хабзбурга који је с Турцима склопио сраман мир *(„Вашварски мир"),* грофови Зрински су уз помоћ Фрање Крсте Франкопана (чија је сестра била удата за Петра Зринског) припремили велику заверу (чувена *„Зринско-франкопанска урота"*). Циљ им је био да заједно с неким угарским великашима збаце власт Хабзбурга и да на престо Угарског краљевства доведу другог владара. Тражили су помоћ по целој Европи – од француског краља до турског султана. Међутим, завера је откривена. Петар Зрински (његов брат раније је погинуо у лову) и Фрањо Крсто Франкопан утамничени су, осуђени и погубљени 1671. године. Мржња и освета Хабзбурга тиме нису престале. До последњег затрто је преостало мушко потомство ове две славне угарско-хрватске породице. Син бана Петра и последњи Зрински – Иван Антун – провео је двадесет година у тамници, где је и умро, а да уопште није учествовао у завери.

Занимљиво је да су сви последњи чланови породица Зринских и Франкопана имали и литерарне склоности. Никола VII Зрински написао је на мађарском еп о свом прадеди под називом *„Опсада Сигета"*, који је његов брат Петар превео на хрватски. Фрањо Крсто Франкопан и његова сестра Катарина писали су песме. У 19. веку, у доба романтизма, прича о трагичној судбини последњих Зринских и Франкопана подстицала је буђење хрватске националне свести и отпор бечком централизму. Иако су изумрли у мушкој линији, Зрински и Франкопани оставили су потомство по женској. Тако се потомство Катарине (Фердинанда) Франкопан, па тиме и њених предака – српских деспота Бранковића – може пратити у бројним угарским породицама све до данас. Можемо поменути угарске племићке породице: Ракоци, Турцо, Форгач, Ердеди, Текели, Батијањи, Серењи, Јакушич, Банфи, Перењи, Фон Ротал и друге.

Брак Марије Бранковић и Фердинанда Франкопана није био једина брачна веза између српских и хрватских великаша у доба пропасти српске деспотовине и заједничке угарско–српско–хрватске одбране од Турака. Тако је знаменити српски титуларни деспот Вук Бранковић (упамћен у народним песмама као *„Змај Огњени Вук")* био ожењен Варваром (Барбаром) Франкопан (1475–1504), кћерком Жигмунда Франкопана Тржачког. Барбара се помиње у народним песмама *буљаштицама* као Вукова *„млађахна љуба"*.

Након смрти деспота Јована Бранковића, његова удовица Јелена (из породице Јакшића) удала се 1502. године за хрватског великаша Иваниша Бериславића, који је по том основу наследио и титулу српског титуларног деспота и имања Бранковића. Чланови породице Бериславића од Грабарја важили су за потомке босанских банова и у то доба били су једна од најугледнијих хрватских породица која је дала краљевске канцеларе и хрватске банове. Забележено је да је Иваниш Бериславић, следећи традицију деспота, помагао српске цркве. Наследио га је његов и Јеленин син Стефан Бериславић (деспот 1515–1535) у чије време су Турци од Угара преотели Београд. Стефан је убијен у сукобу с Турцима, после чега је угарски краљ за деспота (последњег деспота у српској историји) именовао српског војсковођу Павла Бакића (1537). И породица Бакић успоставила је брачне везе с грофовима Франкопанима. Трећа Фракопанка удата у српско племство била је Клара, кћи Николе Франкопана, удата за Михаила Бакића (умро 1603) ■

Душко Лопандић

НИКУД БЕЗ КАУРИЈА ЧВ

Једна мала, сасвим обична шкољка вековима се у Африци користи као новац, а данас за многе младе Африканце има снажан симболичан значај

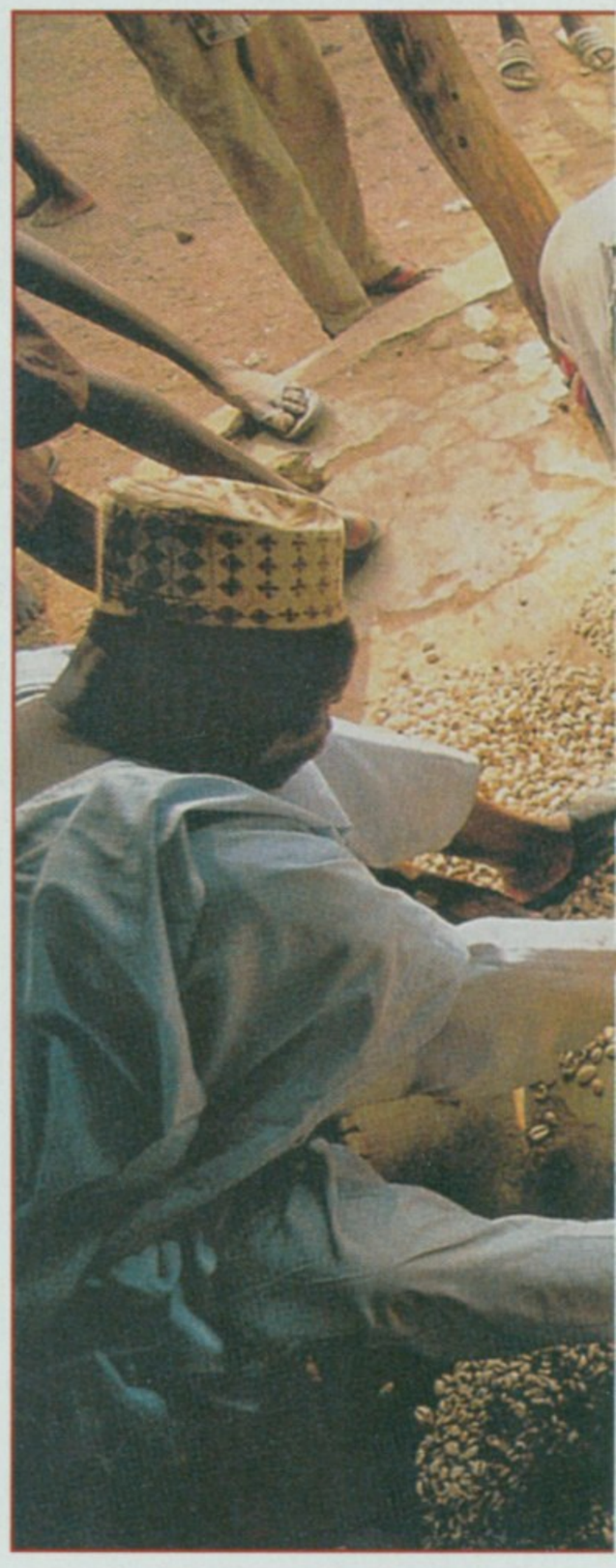
Гуантиџи Траоре народни је лекар у једном селу у Малију, али за њега знају и у граду: многи из престонице Бамако одлазе код њега по савет јер, кад се нађеш у невољама, свака помоћ ти је добродошла. Траоре има готово провидне шаке, као флис-папир, и дугачке прсте. Кад му се неки дошљак обрати, он баца каурије, мале шкољке углачане од честе употребе, које у овим крајевима имају вишеструку вредност. Између осталог, сеоски врач у њима „види оно што остали не примећују".

Ако шкољка падне отвором нагоре, што је женски симбол, тумачи се на један начин. Ако падне наопачке, онда је то мушки симбол који има другачије објашњење. Али, баца се пуна шака шкољки, њих 16, и тумачење траје: човек који је дошао с неком муком на крају одлази утешен. Ипак, шкољке не могу баш све да открију. Две шкољке једна уз другу окренуте на шупљину значе неки леп догађај, окренуте наопако најављују дане испуњене болом. Два симбола некад могу да стоје један уз други, па је и врач понекад неодлучан: тада ће шкољке бацати неколико пута. Израз лица му се уопште не мења, руке се споро крећу, и као да се уопште не помера.

Давнашња глобализација

Долазе и они који нису тамне боје коже да им Траоре тумачи судбину. Њима обично каже: „Каури шкољке порука су одозго, разговор с духовима наших предака. Зато не треба веровати сваком шарлатану. Некада су биле новац: ишли смо на пијацу с каурима скривеним у скутима. Трговци су имали читава брда ових шкољки и дане су проводили пребројавајући их."

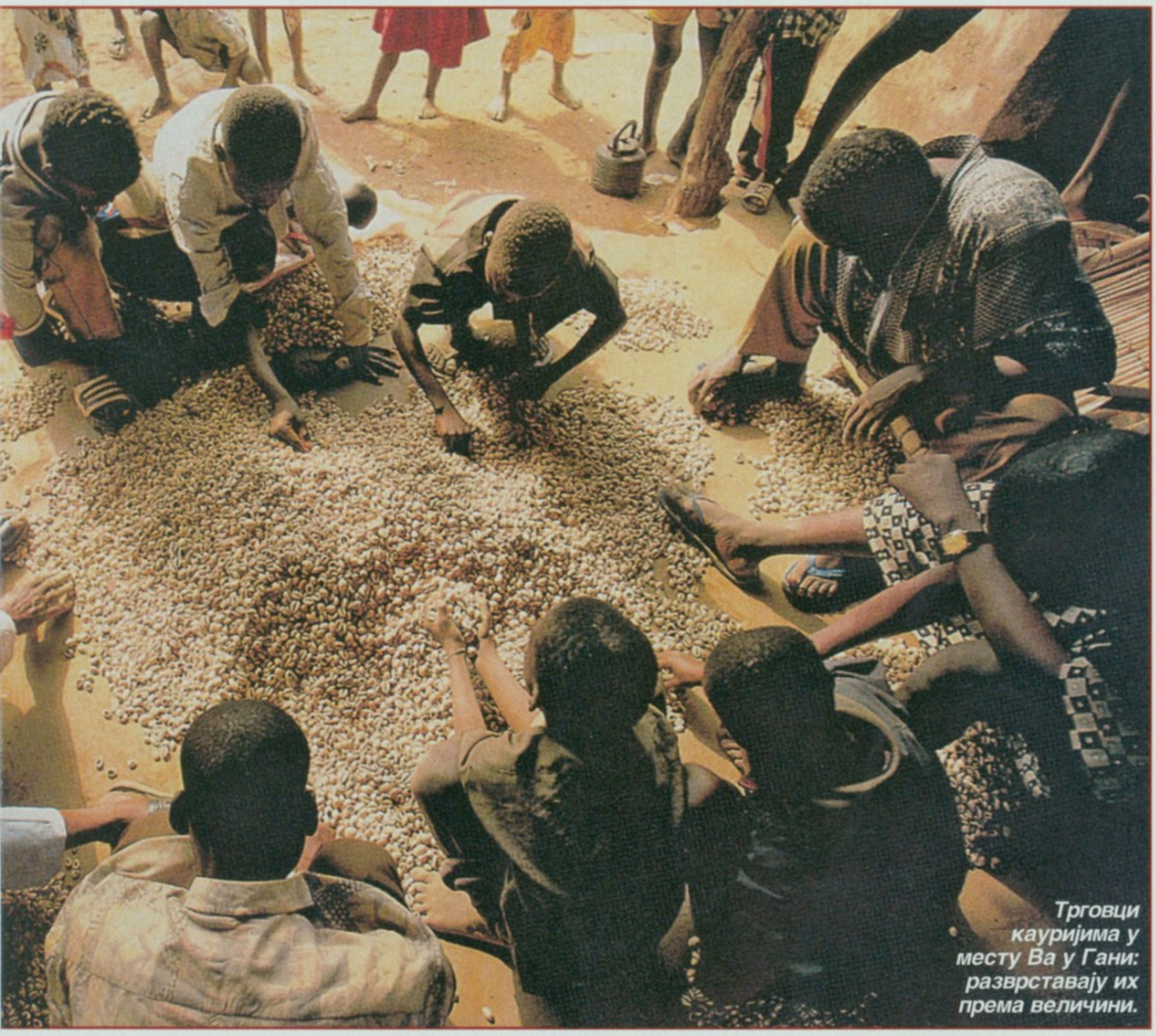
Прича о овој кућици пужа, која личи на сјајну овалну шкољкицу боје порцелана, готово је невероватна. У давна времена била је главни новац у Африци, али и у великом делу Азије, дакле, некакав старински облик глобализације: имала је исту вредност од атлантских

РСТА ВАЛУТА АФРИКЕ

обала Африке па све до Кине. Али, баш овде, дуж реке Нигер, у саванама Малија и Буркине Фасо, на обалама Бенина, Тогоа и Гане, као и Гвинејског залива, каурији су поставили прилично чврсте основе економије на којој су се нека средњовековна афричка царства обогатила. Каури је био јака валута и зато што су му придавали магијска својства. Био је знак богатства и успеха у друштву, тако да је после годинама одолевао силовитом удару колонијализма и надмоћи металног новца који су донели „бели људи".

У међувремену, каури није нестао из свести и стварног живота афричког народа. На пијацама се ове шкољке и даље продају: у Тогоу су јевтиније, у Гани скупље. Новац се у Гани данас зове цеди, а на њиховом језику, погађате, цеди значи каури. На новчићу од 200 цедија урезан је каури. Зграда Народне банке Бенина у Котонуу има облик каурија, а симбол „Вестерн јуниона" у Бамаку, средишту из ког се новац електронски преноси у све крајеве света, опет је ова кућица пужа у стилизованом облику. Феликс Ироко, историчар са Универзитета у Котонуу, поносно објашњава: „Ове шкољкице обликовале су афричку

Трговци кауријима у месту Ва у Гани: разврставају их према величини.

БАНКАРСКИ СЛУЖБЕНИЦИ

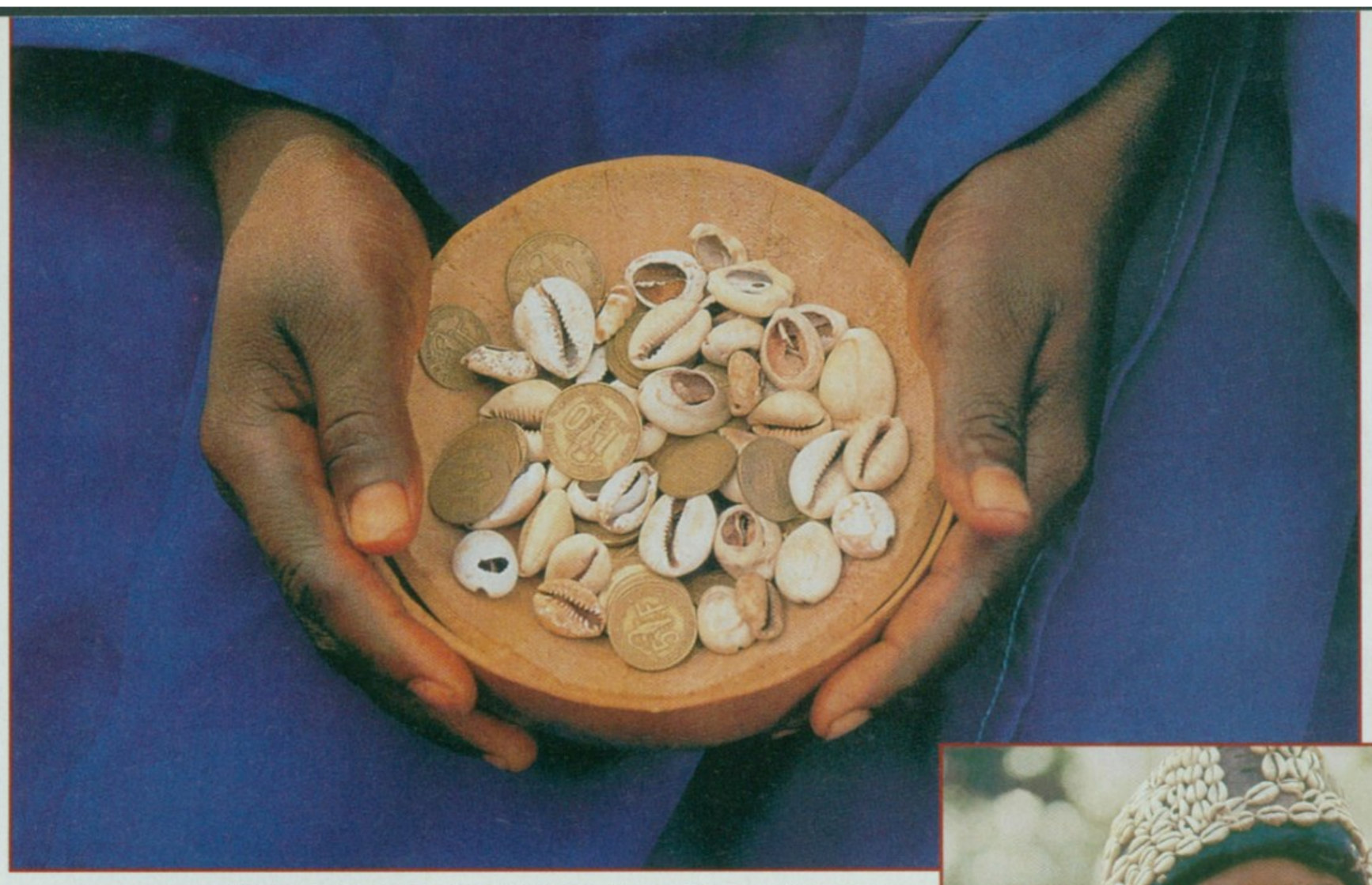
Да би се посао око каури новца одвијао несметано и тачно, у некадашњој Африци развили су се многи занати:

Чистачи: Они су обављали посао одабира шкољки и њиховог чишћења од свих могућих примеса. Потом би људи који су их бројали одвајали праве каурије од лажних, које су уништавали да не би дошло до какве забуне.

Бушачи: Новац је морао добро да „лежи" у руци јер каури је мала заобљена шкољка која лако може да исклизне. Зато су власници често одсецали „трбух" на шкољки или га равнали на тврдом камену.

Бројачи: Чак је и сумњичави капетан Клапертон био изненађен способношћу бројача шкољки на великој пијаци у Кану у Нигерији, па је утиске записао у свом дневнику. Пребројати 30.000 каурија (колико је коштао млад роб у северној Нигерији 1855. године) није било нимало лако. А ипак су вешти бројачи новца успевали да изброје на стотине каурија у минуту, чак су то радили истовремено, с обе руке. И никад не би погрешили: рачун им се увек слагао. Овај посао био је угледан, па је, осим брзине и тачности, требало да се обавља достојанствено и у складу с обредом. У селима су бројање новца пратили сви становници, као да гледају неку представу.

Низачи: Каури је био ситна новчана јединица, па је било добро имати већ припремљене гомилице шкољки за неке веће куповине. Тако се на конац низало десет, двадесет, сто каурија, чему је такође служио отвор на горњој страни. Трговци робовима у земљама Гвинејског залива сковали су изразе за своје ниске шкољки: 40 каура звало се токес, 200 – галине, 1000 – аки, 4000 – кабече... ■

На многим сеоским пијацама још се продају каури школьке, често веома старе.

економију од средњег века до данашњих дана."

Да је каури савремена ствар тврде и Јан Хогендорн и Марион Џонсон, британски економисти и писци велике књиге о овој шкољки. „Ни фунта ни долар до краја Другог светског рата нису били толико распрострањени и прихваћени у свету."

Талисман плодности

Cypraea moneta, научно име каурија, срочено је на острву Кипар, домовини богиње плодности Венере. Стога је у Африци шкољка и данас један од најмоћнијих талисмана који подстичу плодност. Реч „каури" потиче из санскрита и користе је они који говоре хинду и урду језик. Јер, постоји само једно место на свету где се ова шкољка може наћи у природи: на коралним гребенима Малдива и Лакадива. Први каурији стигли су до обала Црвеног мора на арапским трговачким бродовима: користили су се као терет којим се пунио празан простор током дугих путовања у повратку из јужних мора. Морепловци би их на обалама Црвеног мора предали трговцима из транссахарских каравана. Тако би каурији месецима шкрипуцкали путујући највећом пустињом на свету све до реке Нигер и даље низводно.

Двадесет хиљада километара и више од годину дана путовале су шкољке од места налажења до крајње одреднице у Малију или Дахомеју (данашњи Бенин), па због њихове ограничене количине у овим земљама нигде кад није дошло до инфлације. А нико никад није открио зашто је баш каури изабран за новац, сем што је у памћењу остала изјава окрутног и сребролубивог краља Гезоа из Дахомеја: „Каури је бољи од злата. Баш нико, чак ни белци, не могу да ме преваре око њихове тежине." При том, каури се не може кривотворити, лако се преноси и броји, а не мора да се мери као злато. Уосталом, ко је у то доба имао вагу за мерење унци злата? Каури се пробуше на горњем делу, нанижу у одређеном броју и тачно знаш колико то вреди: нико не може да те вара. Готово су неуништиви, лепи, украсни, с много намена, обележје су богатства, а још су и заштита од злих сила.

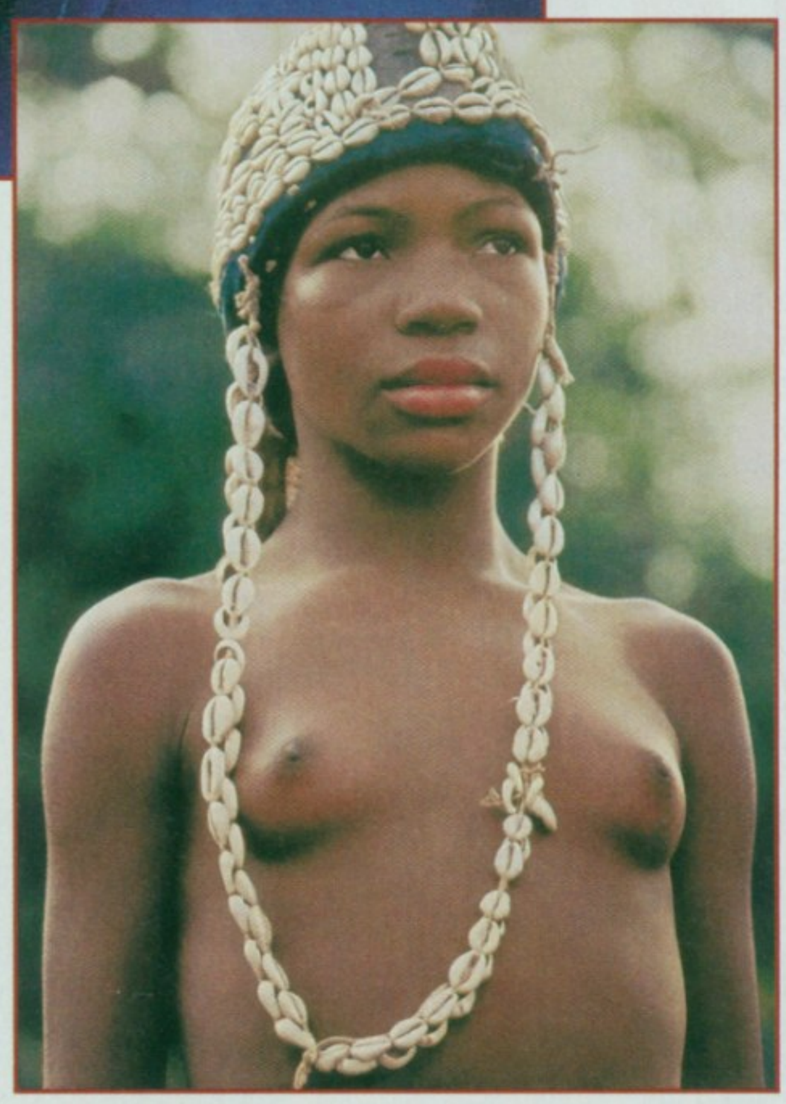
Међународна размена

Остало је забележено да се кауријима 1068. године трговало и на пијацама Судана, да је у 14. веку у Малију један златни динар вредео 1150 каурија, али да у 15. веку за дукат у Малију није могло да се добије више од 400 каурија. То само значи да је Африка имала развијен монетарни систем. Јер, да би се човек пирогом спустио делом реке Нигер, морао је да плати око две хиљаде каурија, а то неки учитељ или обични службеник није имао: његова плата није износила више од седам каурија недељно. Мунго Парк, истраживач из 17. века, изнајмио је колибу у селу Субу за 200 каурија месечно, а краљ тадашњег Малија није му допустио да уђе у град Сегу, али му је дао 500 каурија да на пијаци купи храну и коње.

Вредност овог новца била је тачно одређена: 16 хиљада каурија чинило је 41 либру (мера за тежину од 327 грама). А пошто је то било и доба кад су се људи с овог континента масовно продавали као робље, у Сокоту, у Нигерији, млад мушкарац је могао да се купи за 30.000 каурија.

Западни свет крајем 19. века више није могао да прихвати овакав монетарни систем. Велики трговци из Француске, Енглеске, Португала, Холандије желели су по сваку цену да уклоне каури. Укидање афричког новца извели су на крајње препреден начин: на Златну и Робовску обалу у Гвинејском заливу стигли су с другом врстом новца, то јест љуштурама друге шкољке. Cypraea annulus није била тако лепа и сјајна јер је имала сивкасти тон и прстен на полеђини. Али, могла се наћи на плажама источне Африке, у Пемби и Занзибару. За само две године, између 1868. и 1870, енглески трговци затрпали су луку Лагос у Нигерији с најмање седам милијарди ових нових шкољки. Мало-помало, економија заснована на кауријима била је поремећена, а затим су колонијалне силе забраниле увоз каурија у Африку. Стари афрички свет био је срушен. Данас је размена Cfa, западног и средњоафричког франка, везана за евро. Новац се штампа и кује у француским ковницама, а не на коралним гребенима Малдива ■

З. М.

Украс за главу и огрлица на девојци из племена Сенуфо које живи на северу Обале Слоноваче.

ДУХОВИ ПРЕДАКА

У саванама Бенина повремено се, сасвим изненада, појављују егунгуни или ревенанти, „они који се враћају". Реч је о маскама народа Јоруба, за које се прича да су чланови некаквих тајних друштава и да су обдарени посебним, натприродним својствима. Сеју панику међу људима, па их неки терају штапом јер се прича да се иза маске, која је сачињена од каури шкољкица, не крије човек већ дух неког претка. А ако те ревенант макар и окрзне, задесиће те лоша судбина ■

ОЧЕВИДАЦ

Ирвин Шо

Лестер Барнум сиђе степеницама, пређе улицу и зађе за угао не осврнувши се. Онако омален, изнурен и уредан личио је на ожењеног човека који иде лаганим ходом као да му никада није пошло за руком да се добро испава. Ишао је главе пристојно и понизно увучене у сиви зимски капут, док му је израз на пепељастом лицу говорио да неодређено и равнодушно прати своју мисао, неку унутрашњу муку.

Годину дана на робији, мислио је. Он одмахну главом и окрену се да погледа огромни сиви затвор у коме је био заточен; и несвестан тога, зађе за угао, а затвор и година остадоше иза њега, више их није видео. Ишао је бесциљно даље, гледајући незаинтересовано у слободне људе око себе.

Он није волео људе које је сусрео у затвору. У филмовима које је гледао ћелије су увек биле настањене симпатичним, врло срдачним и безопасним особама; али за оних три стотине шездесет пет дана проведених иза решетака није се појавио ниједан кажњеник овакве врсте. Тамо је наилазио на саме грубијане, неотесане очајнике који су му стављали бибер у кафу и ексере у кревет и понекад га, у тренуцима крајњег узбуђења, тукли дршкама од четака за рибање и кантама за помије. Ту је вечито био један жгољавко, жућкаста и млохава лица, који би му у дворишту за вежбање скоро сваког месеца шапутао пискутавим гласом на уво: „Кажи шта знаш и цела ствар је за тебе готова. За своје добро..."

Сви су узимали за готово да он крије неку тајну, страшно обавештење: полиција, окружни тужилац, кажњеници. Барнум уздахну док је ћутећи ишао ужурбаним, слободним улицама. На једном углу застане колебајући се. Никакав одређени правац није га вукао више него било који други; ниједна улица није пружала неко крајње одредиште. Није било дома коме би се упутио. Први пут за четрдесет три године живота није било одређеног и познатог места на коме је висила његова одећа, стајао распремљен кревет. Његова жена отишла је у Сент Луис с некаквим аутомеханичарем и одвела њихове две кћерке. „Могу ти рећи", казала му је једноставно у казниоичкој соби за посете, пошто је био затворен већ три месеца, „ово траје већ дуже време, али он сада одлази у Сент Луис, и ја мислим да је дошло време да ти кажем." Онда је намакла један од оних таласастих шеширића које је увек носила, помало љутито поправила мидер као да ју је Барнум нешто увредио, и кренула на Запад. Затим је сазнао да је штампарија у којој је радио седамнаест година сада синдикализована и да је на његово место дошао, за много бољу плату, неки брадати Румун.

Барнум је снуждено звиждукао кроз зубе мислећи неодређено на године које је оставио за собом; године у којима је водио обичан, једноставан живот, доносио деци стрипове сваке вечери, дремао после вечере док му се жена жалила на ово или оно; један незанимљив, неприметан, једноставан живот, у ком никада није разговарао с тако важним, непојмљивим личностима као што су окружни тужилац и детективи Ирци, нити да долази у положај да му разјарене варалице и продавци дроге стављају бибер у кафу.

Све је почело тако што је кренуо Колумбовом авенијом, уместо Бродвејем. Пре годину дана, враћајући се с посла, ишао је лагано и мирно кући, забринут због тога што је газда цело послеподне у штампарији ходао иза њега горе-доле, мрмљајући: „То не могу да поднесем! Свему има граница! То не могу да поднесем!" Барнум није знао шта је то што газда не може да поднесе, али, онако неодређено, то га је прилично забрињавало јер је увек постојала могућност да оно што газда не може да поднесе буде он, Барнум. Ишао је утучено кући знајући да ће за обед имати бродет и да ће те вечери морати да остане поред деце пошто је жена, како је казала, морала да иде у некакав женски клуб, где су их подучавали плетењу.

Као кроз маглу, Барнум је осећао да вече неће бити пријатно, већ досадно и бесциљно, као и хиљаде осталих вечери у његовом животу.

Онда се десило оно! Висок, изразито црномањаст човек прошао је поред Барнума држећи руке у џеповима. Изненада, неки други човек, са сивим шеширом и мантилом, искочио је из једног улаза и потапшао високог, црномањастог човека по рамену. „Ту ли си, кучкин сине", рекао је гласно човек са сивим шеширом; онда је црномањасти почео да трчи док је човек са сивим шеширом извукао револвер испод мишке и викнуо: „Овога пута нећеш, Шпанац!", и опалио четири метка у црномањастог који је мирно склизнуо на плочник, а човек са сивим шеширом рекао је: „Како ти се ово свиђа?", и бацио хладан поглед на Барнума који је ту зачуђено стајао. „Аааах!", рекао је гласно човек са сивим шеширом, развукао крајичак усана гунђајући и онда нестао.

Барнум је само стајао гледајући високог, црномањастог човека који је мирно лежао на плочнику, и који, док је из њега цурила крв, више није изгледао онако висок. После извесног времена Барнум је затворио уста и сагнуо се као у сну над човеком који је лежао на плочнику. Његове очи гледале су одоздо у Барнума, смирене и мртве.

– Је л' те... Је л' те, господине! Шта се то догодило? – један човек у месарској кецељи стајао је поред Барнума гледајући узбуђено доле.

– Видео сам... – рекао је Барнум лагано. – Овај човек пролазио је поред мене, а један други са сивим шеширом искочио је из једног улаза и рекао: Ту ли си, кучкин сине! И онда: Овога пута нећеш, Шпанац! Онда трас, трас, трас, трас, и рече му: Како ти се ово свиђа? Онда ме је погледао, рекао: Аааах! и нестао, а овај господин овде остаде да лежи мртав.

– Шта се десило? – једна дебела госпођа претрчала је преко улице изашавши из продавнице женских шешира.

– Убили су човека – рекао је месар. – Он је видео – показао је на Барнума.

– Како се то догодило? – упитала је модискиња пуна поштовања.

Још три човека дотрчала су у међувремену, као и четири дечака. Сви су посматрали леш.

– Дакле – рекао је Барнум осећајући се важним док се гра ја утишала кад је он почео да говори. – Идем ја, а овај човек прође поред мене, а један други са сивим шеширом искочи из једног улаза и рече: Ту ли си, кучкин сине! И овај овде поче да трчи, а човек са сивим шеширом извуче револвер и рече: Овога пута нећеш, Шпанац! И онда трас, трас, трас, трас! Барнум је траскао и жестоко упирао прст у леш на плочнику. – И онда рече: Како ти се ово свиђа? Онда ме је погледао и рекао: Аааах! – Барнум је извио усну опонашајући гунђање убице. – И онда је нестао, а овај господин је остао да лежи на месту мртав.

У то време већ се окупило педесетак људи око Барнума и леша.

– Шта се то догодило? – упитала је последња придошлица.

– Идем ја тако – викнуо је Барнум, свестан да су све очи уперене у њега – а овај овде прође поред мене...

– Чујеш, пријатељу – један омањи човек накострешена израза гурну га лактом. – Што не идеш кући? Ма, ништа ниси видео.

– Како да нисам – одговорио му је Барнум узбуђено. – Видео сам својим очима. Човек са сивим шеширом искочио је из једног улаза ... – Барнум је скочио да би показао како се то догодило, а гомила се с поштовањем раздвојила да би му направила места док се он дочекивао на земљу као мачка, повијајући колена, али мало теже. – И, он рече: Ти ли си, кучкин сине!, а овај овде – махнуо је руком према лешу – поче да трчи... Барнум је направио два мала корака да би показао како је убијени почео да трчи – а човек са сивим шеширом извуче револвер и рече...

– Ма, што не идеш кући? – рекао му је молећиво мали, накострешени човек. – Мене се то не тиче, али ти се само упетљаваш. Што не идеш кући?

Барнум га је за тренутак хладно погледао.

– И шта је онда било? – упитао је неко из гужве.

– Овога пута нећеш, Шпанац! – викнуо је Барнум. – И поче: трас, трас, трас, трас! – Барнум је покретао руку као да пуца из пиштоља тешког калибра и савлађује одбојни трзај. – Онда рече: Како ти се ово свиђа?, погледа у мене и рече: – Аааах! – Барнум је гунђао док су га сви нетремице посматрали. – Онда нестаде, а овај господин остаде да лежи мртав.

– Кажем ти као пријатељ – рекао му је мали, накострешени човек искрено – боље ти је да идеш кући. Ниси ти ништа видео...

– Шта се десило? – викнуо је неко преко глава које су се поигравале.

Барнуму се чинило да се окупило већ скоро хиљаду људи; сви су радознало

гледали у њега који никада, чак ни у свом рођеном дому, није могао да окупи ни три лица истовремено, па ни жену и децу, да га слушају бар и један једини минут без прекида.

– Идем ја тако – рекао је Барнум гласним, звонким гласом – а овај овде...

– Господине! – мали човек очајнички је одмахивао главом. – Зашто то радите? Шта имате од тога? Само петљавине!

– Овај овде – наставио је Барнум и не осврћући се на малог, накострешеног човека – прође поред мене, а неки човек са сивим шеширом искочи из једног улаза... – Још једном је Барнум приказао цео догађај. – Ту ли си, кучкин сине, дрекну он, и овај овде поче да бежи, а човек са сивим шеширом извуче пиштољ и ... – Барнум је потегао замишљени пиштољ испод мишке и уперио га на леш. – И он викну: Овога пута нећеш, Шпанац! И трас, трас, трас, трас! И рече: Како ти се ово свиђа? Онда ме погледао и рекао: Аааах! и нестао, а овај господин овде остаде да лежи мртав.

Тог тренутка Барнум је већ био гола вода. Због свих ових скокова, гунђања и ненавикнутог напора да говори тако да хиљаду људи може да чује сваку његову реч. Очима је колутао од узбуђења.

– И све је било готово – рекао је Барнум драматичним гласом. – Овај господин је лежао тамо, погледа управљена горе према мени пре него што сам могао и да трепнем.

– Господе Боже! – рекао је с дубоким дивљењем један од четири дечака који су се налазили у унутрашњем кругу посматрача.

– Ко год ти био, сад си угасио. Упамти шта сам ти рекао. Због ом – рекао је мали човек Барнуму и потом се прогурао кроз гомилу.

Једна људина црвеног лица потапшала је Барнума по руци.

– Да ли сте заиста видели? – упитала је та људескара љубазно му се смешећи.

– Да ли сам видео? – одмахнуо је Барнум руком. – Куршуми су ми летели преко главе.

– Шта се то догодило? – упитао га је човек црвеног лица.

– Идем ја тако – почео је Барнум док га је човек црвеног лица слушао с великом пажњом. – А овај овде прође поред мене...

– Гласније! – довикнуо му је неко дубоко из гомиле.

– ИДЕМ ЈА ТАКО – драо се Барнум – А ОВАЈ ОВДЕ ПРОЂЕ ПОРЕД МЕНЕ, И ЈЕДАН ЧОВЕК СА СИВИМ ШЕШИРОМ... – И, уз покрете, почео је Барнум целу причу испочетка, а човек црвеног лица слушао га је с поштовањем.

– Видели сте убицу изблиза? – распитивао се човек црвеног лица.

– Као што сад гледам вас – Барнум се унео у лице људескари.

– Препознали бисте његов лик кад бисте га још једном видели?

– Као своју жену...

– Добро – рекао је човек црвеног лица, ухватио Барнума за лакат и почео да се пробија кроз гомилу док су се уз звук сирене једна полицијска патролна кола зауставила на углу.

– Поћи ћете са мном до полицијске станице, и кад будемо ухватили убицу мораћете да га препознате. Ви сте очевидац. Баш ми је драго што сам вас нашао.

Годину дана доцније, Барнум је уздисао сећајући се свега овога. Целу годину дана убица није био ухваћен, а он је седео у затвору, изгубио жену и децу, брадати Румун му је узео место, а друмски разбојници и фалсификатори тукли су га дршкама од четки за рибање и кантама за помије. Свака три дана водили су га да баци поглед на какво ново друштво разбојника. Сваки пут морао је да одмахне главом јер човек са сивим шеширом није био међу њима; а онда би млађи окружни тужилац, смејући се, рекао: „Силан си ми ти очевидац, Барнуме. Вуците га одавде, до ђавола!" И детективи би га смркнуто одвлачили натраг у његову ћелију. „Ми те штитимо", одговарали су му кад би Барнум тражио да га ослободе. „Хоћеш да изађеш одавде и да ти проспу мозак? Онај што су га убили био је Семи Шпанац. Он је важна личност. Ти много знаш. Шта се секираш, добијаш клопу трипут дневно, је л' тако?"

„Ја не знам ништа", одговарао им је Барнум снуждено и потиштено док су га затварали у ћелију; али они на то нису никада обраћали пажњу. Срећом, окружни тужилац добио је добро место у једном осигуравајућем друштву и дигао руке од трагања за убицом Семија Шпанца. Иначе, Барнум је био убеђен да би га у затвору држали док не умре или он или окружни тужилац.

Идући без циља улицом, с целом годином иза себе, без дома, без жене, без деце, без посла, Барнум је уздисао. Он застаде на једном углу трљајући сетно браду и покушавајући да се одлучи којим правцем да крене. Једна кола завише иза угла поред њега, исувише близу других кола која су била паркирана баш на самом углу. Чу се парајући звук браника и потом беспомоћно цвиљење кочница и гужвање метала. Један човек искочи из паркираних кола машући руком.

– Куд си запуцао, ког ђавола? – раздра се он возачу других кола гледајући љутито у свој слупани браник. – Дај да видим твоју дозволу! Неко мора да плати овај браник, а тај нећу бити ја!

Док је несмотрени возач излазио из аутомобила, власник оштећених кола тужно се окрену према Барнуму.

– Јесте ли видели ово? – упита он.

Барнум га брзо погледа, па браник, па улицу око себе.

– О, не – рече он. – Нисам ништа видео.

А онда се окрену и брзим кораком пође натраг правцем одакле је дошао ■

Илустровао Душко Стефановић

Plavi sjaj prolećnog neba. Raširena krila plove u beskraj, u visinu...

Galeb

mlečna čokolada

milk

noisette

Pionir

ZA ONE KOJI SANJAJU...

99923

ПРОСТОРНА СНАЛАЖЉИВОСТ

ИМАТЕ ЛИ ДОБРУ МОЋ ЗАПАЖАЊА?

Знати где се налазите кад сте на непознатом месту, наћи одређену улицу у страном граду или одређени град или острво на глобусу, вештина је која посебно одликује истраживаче, пилоте, фотографе или, једноставно, оне који имају изузетну способност сналажења у простору и одлично визуелно памћење. Решите овај тест да бисте сазнали какве су ваше способности: уметните у празан кружић, али само визуелним путем, један од четири издвојена са слике и сваки тачан одговор бодујте једним поеном.

З. М.

Сателитски снимци показују црне мрље лаве која избија из тла.

Припадници племена причају како се џиновска пукотина отворила у земљи гутајући њихове козе и камиле.

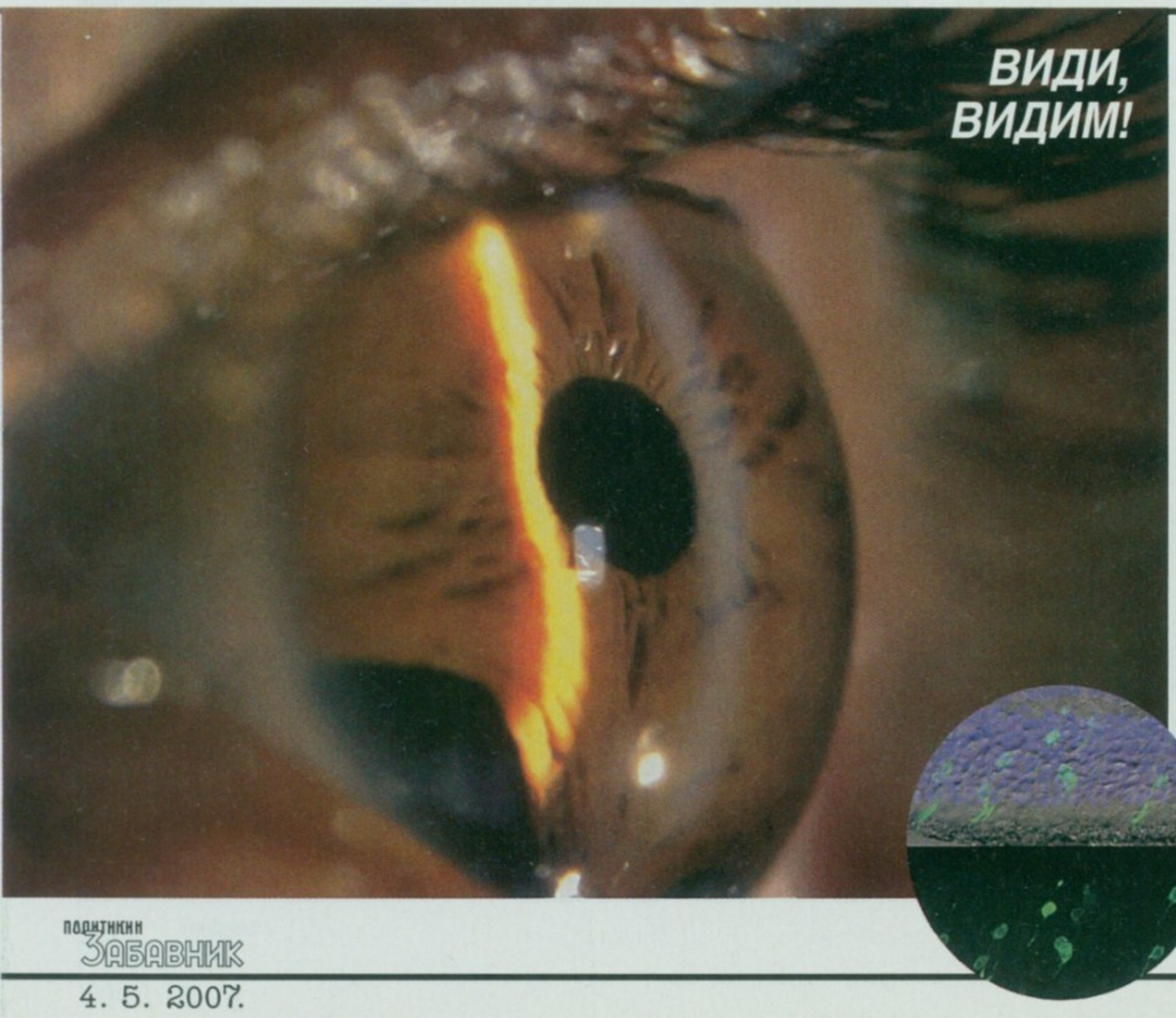
РАЂАЊЕ ОКЕАНА

Врела, сува пустиња делује као необично место за настанак океана, али изгледа да се управо то догађа на Рогу Африке.

Дубоко испод Афарског троугла, области која захвата Етиопију, Еритреју и Џибути, у Земљиној кори отворила се пукотина дуга 60 и широка 8 метара. Геолози са Универзитета у Лидсу верују да је овај процес истоветан као у настанку Атлантског океана. Проузрокује га талас магме дубоко испод земље, на споју три тектонске плоче. Ако се то настави, за десет милиона година ова област утонуће довољно да се Црвено море излије у пукотину ■

ЛЕДЕНО БЕСПУЋЕ
Сателитски снимак приказује глечер Маласпина на Аљасци: реч је о највећем леднику на свету у подножју планине Сент Илајас ■

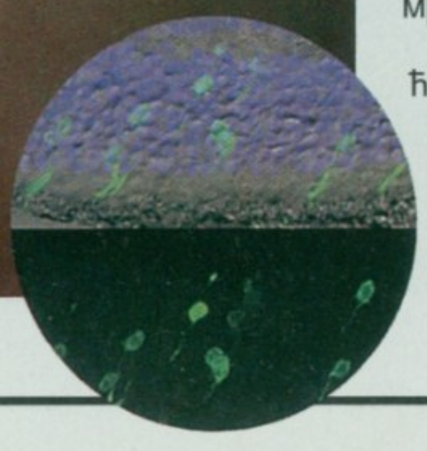

ВИДИ, ВИДИМ!

Научници са офталмолошког института Универзитетског колеџа у Лондону и Очне клинике Мурфилдс успешно су пресадили очне ћелије ослепелом мишу и вратили му вид. Постоји нада да би једног дана и очне болести људи могле да се лече хируршким захватом на сличан начин.

Научници су прво покушали са матичним, стем ћелијама, чија намена у том степену развоја још није сасвим одређена. Претпостављали су да би такве ћелије могле да прихвате да постану очне ћелије и врате вид. Међутим, ти огледи нису завршили успешно. Зато су се научници окренули ка фоторецепторским ћелијама које се још нису до краја развиле, али је већ јасно одређена њихова улога у организму. Доктор Роберт Мекларен из Очне клинике Мурфилдс објаснио је да су користили ћелије које су развијене 80 одсто. Ако се такве ћелије пресаде у одсудном тренутку, оне настављају да се развијају као што је предвиђено и успостављају везу с мрежњачом ока.

Испоставило се да овај хируршки захват враћа донекле вид до тада слепим мишевима. Њихове зенице реаговале су на светлост и забележен је рад оптичког нерва, што значи да су сигнали слати у мозак. Следећи корак научника је да покушају пресађивање ћелија које су задужене за боју јер је то неопходно за људски вид ■

РЕЗУЛТАТ

До 3 бода: Ваша способност сналажења у простору осредња је или чак (у случају да сте погодили само једном) веома мала. Можете да је побољшате ако чешће мењате пут којим иначе идете (кућа–школа, кућа–посао), или да, кад год вам се пружи прилика, голим оком процењујете удаљености и растојања неких предмета.

Четири бода: Имате одличну моћ сналажења у простору, па вам вероватно није тешко да слажете пазл или да се снађете у потпуно непознатим просторима ■

ПОГЛЕД ИЗ АВИОНА

Ово је алпски предео долине реке По у Италији окован маглом. Убаците кружић (део слике) који недостаје ■

Б1 Б2 Б3 Б4

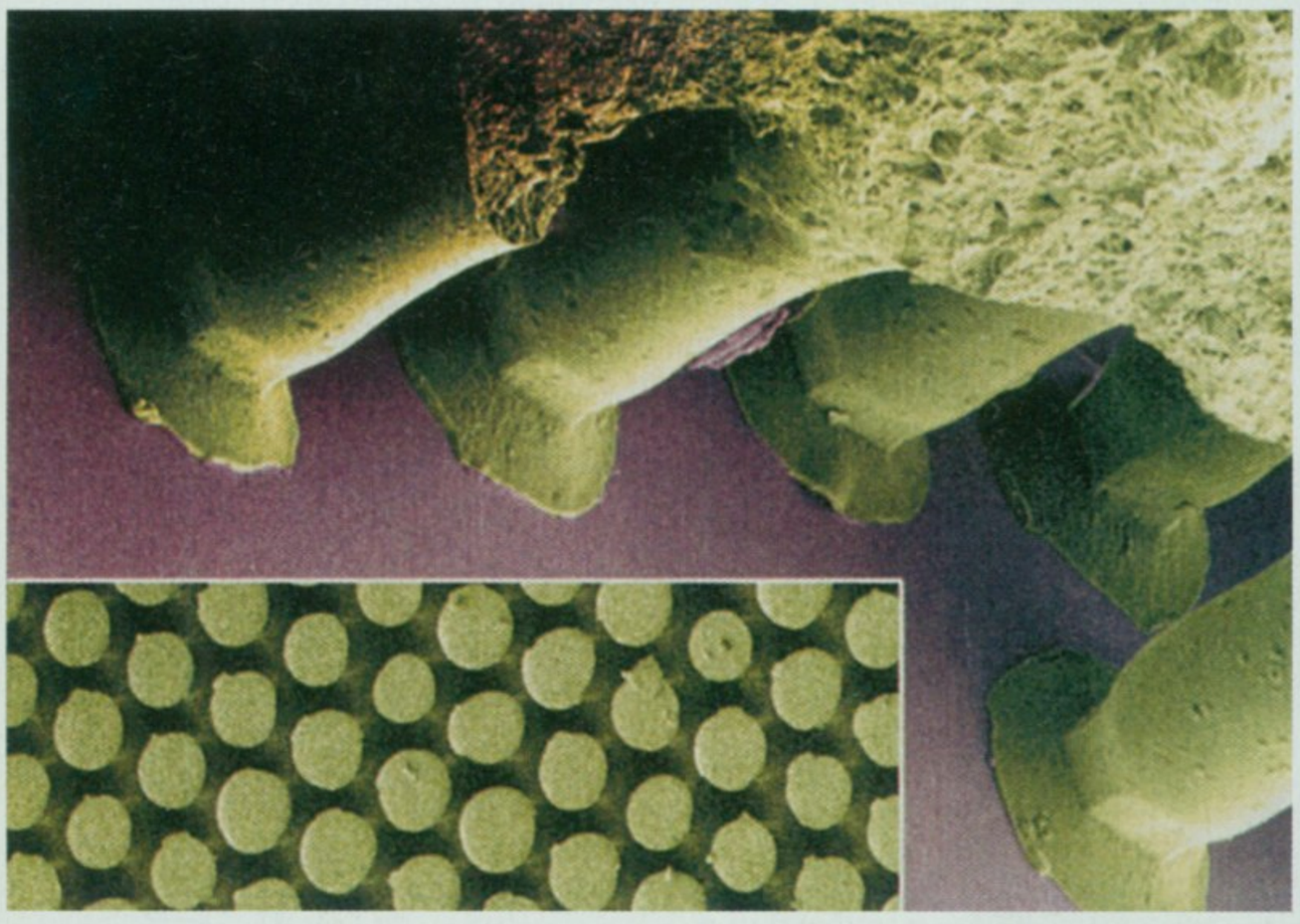
ЧУДАН ПРЕДЕО

На слици је вулкан Раупеху и језеро Таупо на Новом Зеланду, ком недостаје један део: попуните га ■

В1 В2

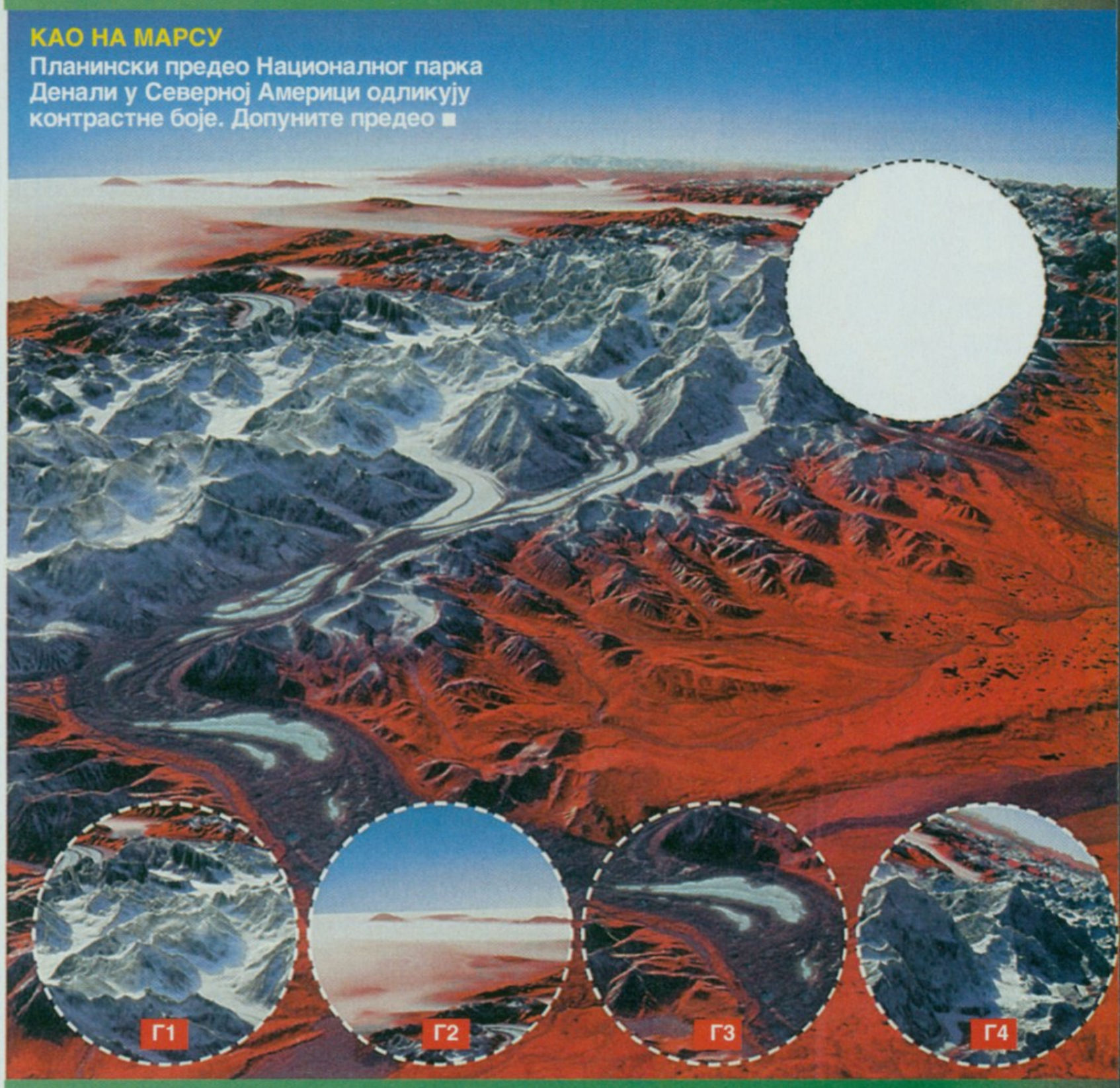
ТАБАНАЊЕ

Истраживачи са Института „Макс Планк" у Штутгарту произвели су нови везивни материјал, надахнути „табанима" буба. Микроскопски ситне длачице с проширеним крајевима, налик на обрнуте печурке, омогућавају да се материјал чврсто приљуби на глатке површине без помоћи било каквог лепка. Научници су утврдили да је свега 5 квадратних центиметара довољно да држи прилепљен терет до 100 грама тежине. Могуће примене овог материјала крећу се од лепљиве траке за вишекратну употребу, до подлоге за роботе који треба да се веру ■

УБИТАЧНА БОЈА

Научници су изумели нову врсту боје која уништава бактерије и вирус грипа. Премазујући површине овом антибактеријском твари, ширење зараза може делотворније да се спречи, тврде истраживачи са МИТ (Институт за технологију у Масачусетсу).

„Под повољним околностима, ова боја убија микроорганизме за неколико минута", каже вођа подухвата професор Александар Клибанов. „Уништава између 99 и 99,99 одсто бактерија и вируса с којима дође у додир."

За сада боја је испробана на четири врсте заразних бактерија укључујући ешерихију коли и Staphylococcus aureus, а показало се да је делотворна и против две врсте грипа. Коришћењем овог премаза на „расадницима" зараза, као што су, на пример, кваке на вратима, бактерије могу бити уништене пре но што и дођу у додир с људима.

Мало је вероватно да ће микроорганизми развити отпорност на ову твар јер она не побеђује вирусе биохемијским оружјем. Уместо тога дословно их избоде.

„Боја садржи полимере које смо нарочито осмислили и синтетизовали", каже Клибанов. „Полимерски ланци образују 'шиљке' који буше рупе у мембранама бактерија и на тај начин их убијају." Научници сада раде на томе да боју усаврше и против бактеријских спора као што је антракс ■

НОВИ СВЕМИРСКИ АВИОН

Америчко ваздухопловство ради на новом беспилотном свемирском авиону за вишекратну употребу помоћу кога ће се испитивати нове технологије и материјали пре него што се употребе у свемиру. Биће то прва летелица после спејс-шатла која ће моћи да врати на Земљу резултате огледа за даља испитивања.

Засновано на Насином X-37 програму, X37B орбитално тест возило (OTB) мање је четири пута од шатла. У свемир ће полетати ношено ракетом „Атлас V" и моћи ће да борави у нижој орбити Земље више месеци. Кад му се зада наредба, напустиће орбиту, ући у атмосферу и само слетети на писту.

Користиће се да носи делове сателита у орбиту излажући их негостољубивим свемирским условима. Предвиђа се да ће први полетети почетком 2008. године. На првом лету провераваће се нове заштитне топлотне плоче и опрема за слетање, као и способност аутоматског пилота за напуштање орбите ■

ПОЛИТИКИН ЗАБАВНИК
4. 5. 2007.

МУЗИЧКА ЧЕТКИЦА

Досадно вам је док перете зубе? Можда би музичка подршка добро дошла? Кад се користи, из четкице за зубе Tooth Tunes чује се музика која шаље позитивне вибрације у борби против каријеса.
Цена: 10 долара
Корисна адреса:
www.tigerelectronics.com

ОБОЈЕНИ МЛАЗ

Особама које имају „купатило у плавом” недостаје још само одговарајућа боја воде из чесме. Овај додатак за славину решиће и то. Вода која пролази кроз њега има плавичасти сјај захваљујући тачно усмереном светлосном снопу. Цена: 17 долара.
Корисна адреса:
www.hogwildtoys.com

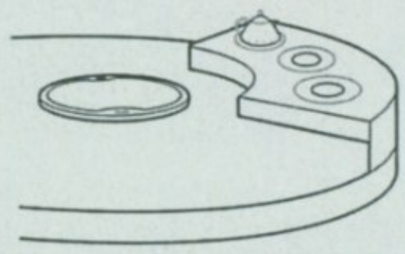

ЛОПТАСТА КУХИЊА

Нова кухиња за ново доба смештена је унутар велике лопте од угљеничних влакана. Радна површина пресвучена је коријаном, синтетичким материјалом на коме неће остати огреботине током припремања хране. А, што је најбоље, после вечере само се спусти горњи део лопте (који служи за проветравање кад је отворен) и прекрије се прљаво посуђе. Може да сачека и до јутра, а да га нико не види.
Цена: 99.000 долара.
Корисна адреса:
www.imoderni.com

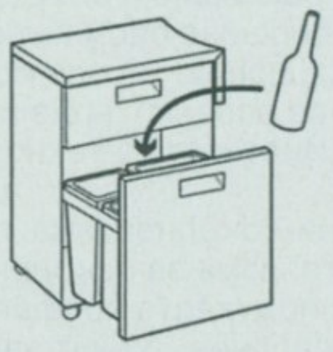
УНУТАР КУХИЊЕ SHEER

КОРИСНЕ ПОВРШИНЕ

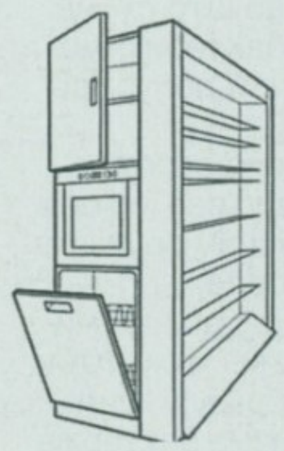
Три керамичка грејача користе инфрацрвену енергију за равномерно распоређивање топлоте и боље подешавање температуре од гаса. Ту је и четврти грејач – вулканска стена на којој може директно да се пече сирово месо и риба. Не само што је укусно, него и оставља утисак на госте ■

ЧИШЋЕЊЕ

Кад се оброк заврши, убаците запрљане посуде у електронски антибактеријски противмирисни уређај који ће све очистити ултраљубичастим светлом ■

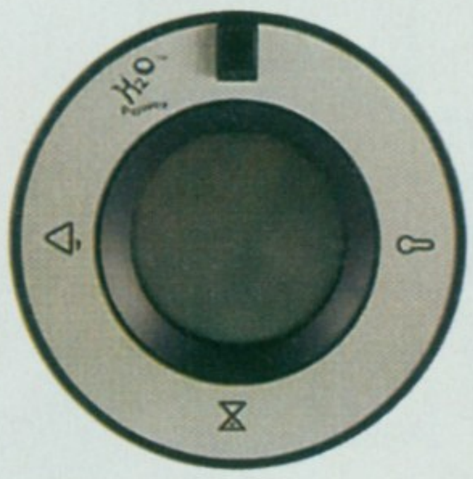
ЗИД КАО СПРЕМИШТЕ

Додатак лоптастој кухињи је и зид од угљеничних влакана који служи за држање посуђа. Купац може по жељи да угради још и хладњак, рерну и микроталасну пећницу ■

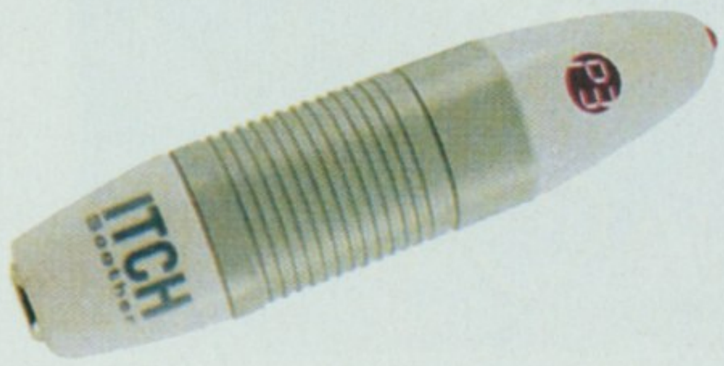
ВОДЕНИ БУДИЛНИК

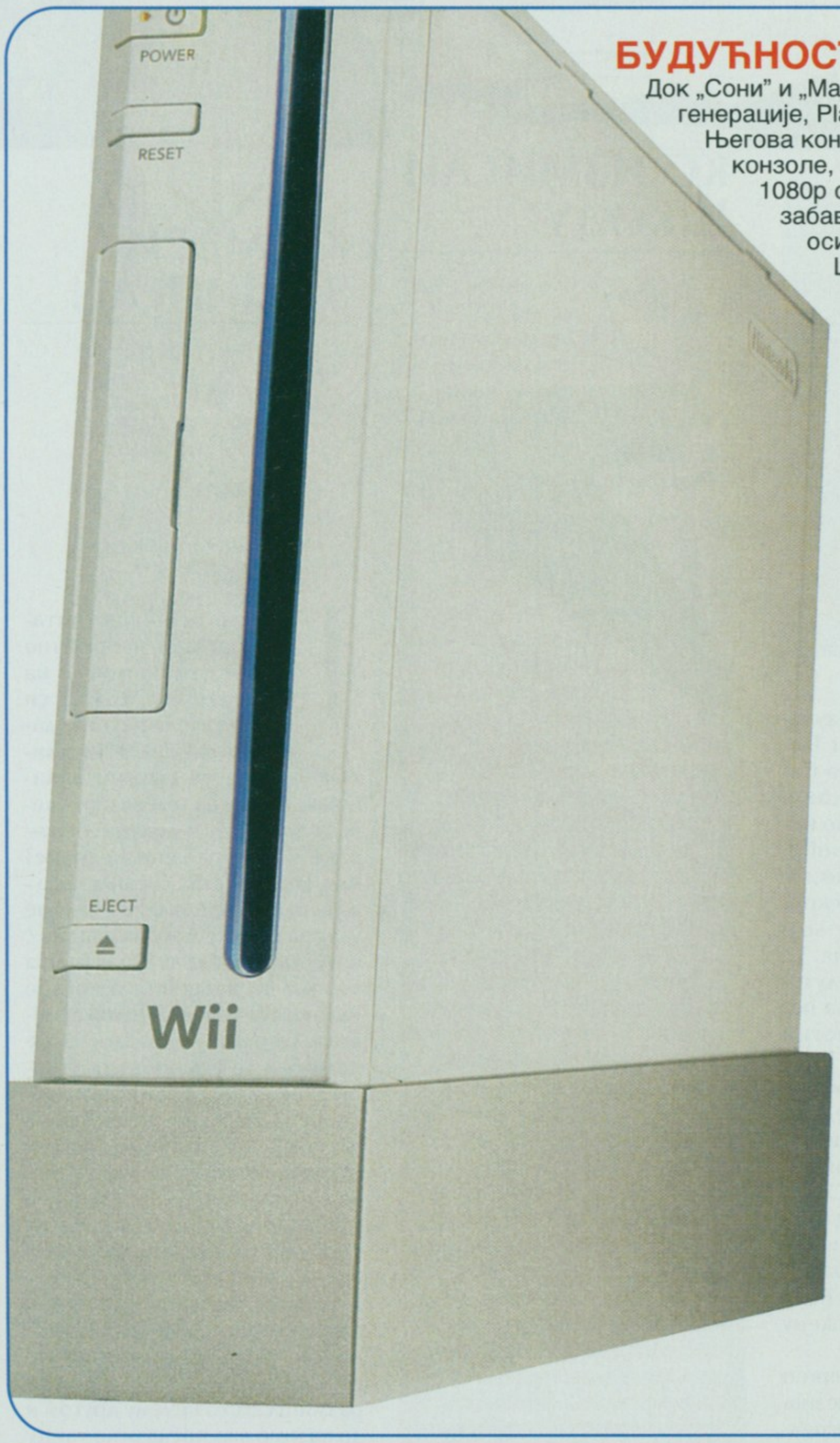
Са оваквим будилником никад вам се неће догодити да закаже јер су му се истрошиле батерије. Наиме, ради на воду. Делотворан је, поуздан, а и изазива дивљење пријатеља кад га виде.
Цена: 20 долара.
Корисна адреса:
www.thinkgeek.com

ПРОТИВ КОМАРАЦА

Ма колико необично изгледао, Itch Soother је уређај намењен ублажавању последица убода комарца. Међутим, уместо неке лековите масти, на место убода прислања се загрејани метални врх овог уређаја. Учинак је брз и делотворан.
Цена: 20 долара.
Корисна адреса:
www.safehomeproducts.com

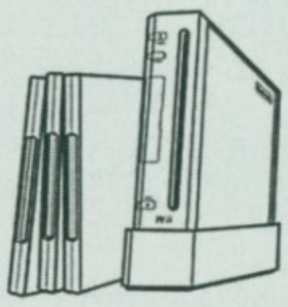

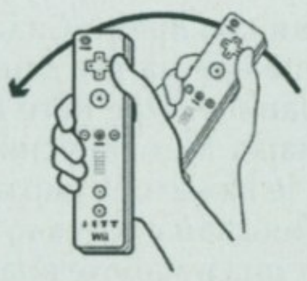
БУДУЋНОСТ ИГРАЊА

Док „Сони" и „Мајкрософт" воде рат својим конзолама нове генерације, Playstation 3 и Xbox 360, „Најнтендо" има своју причу. Његова конзола Wii има слабији микропроцесор од поменуте конзоле, а ни резолуција од 480p не делује сјајно у односу на 1080p супарника. Међутим, нови управљачки уређај и забавне игре за целу породицу, уз приступачнију цену, осигураће „Најнтенду" пробој на тржишту.
Цена: 250 долара.
Корисна адреса: **www.nintendo.com**

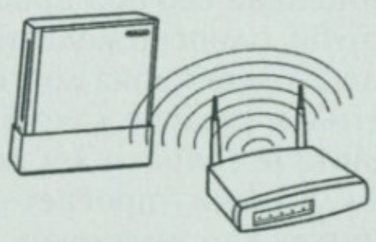
Унутар „Најнтендовог" Wii

ВЕЛИЧИНА
С димензијама 22 x 15 x 4,5 центиметара, Wii заузима простор нешто већи него три DVD кутије заједно. То га чини погодним јер може да се смести међу остале техничке уређаје у дневној соби, без прављења новог распореда ■

УПРАВЉАЊЕ
Ако знате да користите даљински управљач за телевизор, на пола пута сте до коришћења Wii контролера. Тежак је 140 грама и у себи има bluetooth. Заснован је на технологији за опажање покрета и узвраћање трзаја у складу са ударцима у игри (на пример, удар колима у зид у игри протрешће управљач и руку играча као да се то заиста и догодило) ■

БЕЖИЧНА ПОДРШКА
Ово је прва „Најнтендова" конзола која има уграђену подршку за Интернет. Увек на вези, уређај у позадини скида са Интернета разноврсне додатке и исправке. Овим путем могуће је скинути и најбоље игре за старије „Најнтендове" и „Сегине" конзоле и одиграти их поново, носталгије ради ■

ПУТ ДО НИРВАНЕ

Желео бих да сазнам неке основне податке о Буди. Хвала унапред.

ЈОВАН
Цетиње

Оснивач будизма био је индијски принц Сидарта Гаутама, рођен 563. године пре наше ере на тлу данашњег Непала, недалеко од индијске границе. Пре него што ће Сидарта доћи на свет, његова мајка Мамаја уснила је сан о прекрасном белом слону. Она је нажалост умрла убрзо после Будиног рођења. Сидартино детињство протекло је у изобиљу и раскоши. Живео је на двору свог оца и маћехе онако како доликује правом принцу. Па ипак, Сидарта је био необично скроман и врло склон размишљању. У ствари, био је свестан патње и мукотрпног живота људи који су живели изван зидина дворца. То га је узнемирило до те мере да је одлучио да оде од куће и, лутајући као обичан просјак, нађе одговор на најважнија питања постојања. Шест година провео је у учењу и разговору са светим људима. Легенда каже да је једнога дана сео под дрво „Буд Гаја" и одлучио да ту остане размишљајући, односно медитирајући, све док не нађе одговор. После четрдесет девет дана достигао је просветљење: разумео је људске патње и схватио како би људи могли да живе у миру и слози. Сидарта је заправо достигао нирвану, стање просветљења. Иначе, Буда значи – просветљени. Остатак живота провео је у испосништву као мисионар, путујући и учећи људе како да живе срећније и боље и окупљао монахе не водећи рачуна о њиховом пореклу. У једном тренутку чак се вратио кући да би подучио мудрости и свог оца и његову супругу. Буда је умро у Непалу 483. године пре наше ере – појео је заражену храну. Имао је осамдесет година.

Буда је учио о четири племените истине. Прва истина говори о томе да је читаво постојање патња. Та патња проистиче из незнања и жеље, односно похлепе. Племенита истина јесте мудрост, усредсређеност која нас одваја од жеље за материјалним добрима. И, коначно, племенита истина доводи нас до стања потпуног мира ■

КО ИЗМИСЛИ ШКОЛУ?

Молио бих вас да ми одговорите ко је измислио школу каква постоји данас.

СТЕФАН
Подгорица

За школу не може да се каже да ју је измислио неки појединац. То је врло стара друштвена установа и морало је да прође много векова док она није добила свој данашњи изглед.

Прве школе настале су с појавом робовласничког друштва. Најстарији подаци о њима потичу из трећег миленијума египатске цивилизације. Реч школа грчког је порекла и првобитно је значила доколицу или време ослобођено рада, а затим и место где се учи. Латинска реч schola значила је предавање, излагање, као и место где се учи.

Назив школа употребљава се и за означавање одређеног правца у филозофији (Сократова школа, Платонова академија, Кантова школа), уметности (Тицијанова школа), науци (позитивистичка школа).

Школа као васпитно-образовна установа дуго је, углавном у средњем веку, била у рукама цркве, затим у надлежности државе, а у новије време све је више друштвена установа ■

КО МАРИ ЗА ЦИПЕЛЕ!

Зашто особама које удари аутомобил спадну ципеле с ногу?

СЛОБОДАН
Братунац
Република Српска

Врло необично питање. У ствари, непријатно и због саме помисли на тако нешто. Можда си видео како је некога ударио аутомобил? Или сувише често гледаш полицијске серије на телевизији у којима приказују – додуше режиране – саобраћајне несреће? Али, и непријатна питања заслужују одговор. Дакле, од силине ударца ципеле могу да спадну с ногу, али то је свакако најмања невоља за несрећника кога је ударио аутомобил. Положај ципела, уз остале податке, може полицији да помогне кад утврђују тачно место где се догодила саобраћајна несрећа, колика је била јачина ударца и слично. Најлакше спадају плитке ципеле које се иначе лако изувају и у безазленим приликама. Међутим, чврсто завезане патике не спадају тако лако с ногу. Погледај само кошаркаше на утакмицама: колико скачу и међусобно се сударају, а никоме не спадну патике! Али, хајде да размишљамо о нечему другом и да пазимо кад прелазимо улицу и идемо покрај коловоза ■

БИЋЕ БОЉИ ОД МАТЕУСА

Замолила бих вас да напишете нешто о фудбалеру „Бајерна" Бастијану Швајнштајгеру.

АЛЕКСАНДРА
„rasa" < seka@eunet.co.yu >

Немачки фудбалски репрезентативац Бастијан Швајнштајгер (рођен 1. августа 1984) тренутно је члан минхенског „Бајерна". Његов старији брат Тобијас такође је фудбалер и игра за „Ајнтрахт" из Брауншвајга који се такмичи у другој немачкој лиги.

Швајнштајгер је потписао први уговор с „Бајерном" 1. јула 1998. године и потом прошао кроз све омладинске тимове тог клуба. Пре тога имао је успеха и у скијашком трчању, али са четрнаест година одлучио је да се посвети фудбалу.

Кад је са колегама из омладинског тима освојио прво место у шампионату Немачке, Швајнштајгер је јула 2002. године брзометно пребачен међу резерве у најјачем саставу „Бајерна". Већ после неколико месеци, тренер Отмар Хицфелд омогућио је Бастијану да дебитује у првом тиму „Бајерна". Било је то новембра 2002. године, у сусрету Лиге шампиона „Бајерн" – „Ленс". Он је ушао у игру пред крај утакмице и у првом нападу омогућио саиграчу Маркусу Фојлнеру да постигне гол.

Следећег месеца Швајнштајгер је потписао професионални уговор са својим клубом и у тој сезони (2002–2003) играо је 14 утакмица за „Бајерн", који је на крају узео „дуплу круну" (био је шампион и освајач купа). У наредној сезони Бастијан је одиграо 26 мечева у Бундеслиги, а први гол за „Бајерн" постигао је септембра 2003. године, у дуелу са „Волфсбургом".

Швајнштајгер је дебитовао за репрезентацију Немачке 2004. године, у пријатељском сусрету с најбољим играчима Мађарске. Исте године играо је за национални тим на Првенству Европе у Португалу.

Најзапаженију улогу у дресу репрезентације Швајнштајгер је имао прошлог лета, кад је његова земља била домаћин Светског фудбалског првенства. У борби за треће место Немачка је тада победила Португал с 3:1, а популарни Швајни био је стрелац два гола.

Да је Бастијан Швајнштајгер изузетан играч најбоље сведочи статистика. Он је, наиме, до 22. године одиграо 41 утакмицу за селекцију Немачке. То није успело ниједном од његових старијих колега, чак ни Лотару Матеусу који је, са укупно 150 одиграних мечева, рекордер међу немачким репрезентативцима. Матеус је као двадесетдвогодишњак одиграо само 13 утакмица за национални тим ■

КАКО БРЗО ОЈАЧАТИ МИШИЋЕ

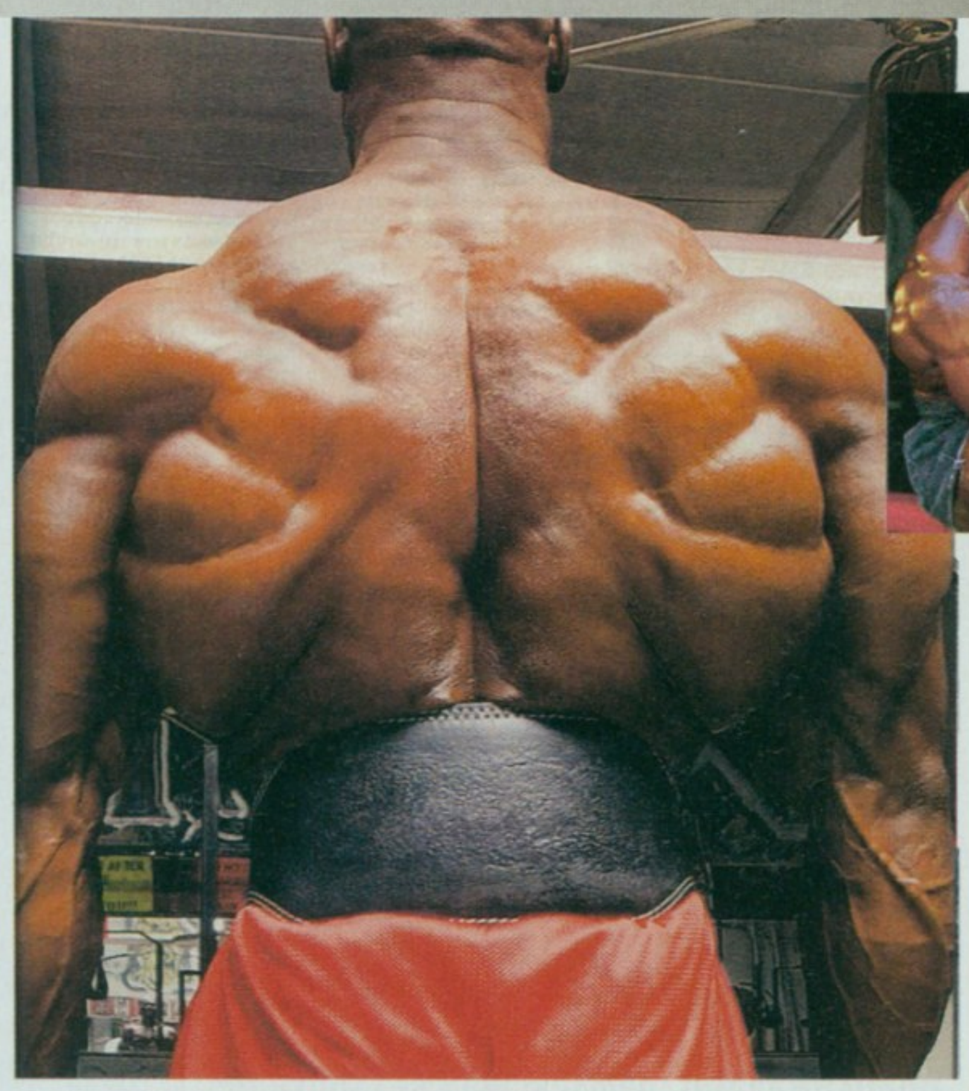
Занима ме како на природан начин може најбрже да се повећа мишићна маса.

ВЛАДИМИР
Пожаревац

Свако бављење неким физичким радом или спортом подстиче развој мишића. Међутим, за брз развој целокупне мускулатуре најподеснија је атлетска гимнастика или боди-билдинг, како се тај спорт на енглеском зове.

Предност овог система вежби је у томе што се одмереним вежбањем, помоћу тегова и других справа, све најважније групе мишића могу развијати по жељи, а напредак може да се уочи после само неколико месеци од почетка тренирања.

Данас у многим нашим градовима постоје бројне теретане, али одлазак у њих није неопходан јер се атлетском гимнастиком, нарочито у почеку, заинтересовани могу бавити и у кући. Ни прави, гвоздени, тегови нису обавезни реквизити јер су за почетника добри и они од бетона. Једино

треба пазити да се не претера с тежинама које се користе.

Пре почетка бављења овим спортом требало би се посаветовати с лекаром, по могућству стручњаком за спортску медицину. Такође је важно набавити неки приручник у коме су дата макар основна упутства за вежбање као и напомене о правилној исхрани која је у атлетској гимнастици веома важна ■

И ИНДИЈСКИ ОРАХ ЈЕ – БРАЗИЛСКИ

Недавно сам у овој рубрици читала о бразилском ораху, па вас молим да напишете нешто и о мом омиљеном егзотичном воћу, индијском ораху.

СВЕТЛАНА Ж.
Крагујевац

Индијски орах или кешу такође потиче из Бразила, а у Индију су га донели Португалци. Данас је Индија највећи произвођач овог ораха и зато се он тако зове.

И кешу је богат аминокиселинама, али, за разлику од бразилског ораха, у њему има мало метионина. Извор је цинка, калијума, натријума, бакра и других минерала, а посебно витамина из Бе комплекса.

Индијски орах припада истој породици као манго и пистаћи. То је дрво високо 6–7 метара, а ретки примерци достижу чак 15 метара. Овој биљци прија топлота и не подноси температуру нижу од 25 степени Целзијуса. Зато је чак и у близини екватора неопходно да се гаји у равници и на надморској висини не већој од 600 метара.

У зависности од климе, дрво кешуа цвета до три пута годишње (у Индији цвета два пута, а у Бразилу и Бангладешу три пута). Цветови су ситни, зеленкасти и на крају гранчице има их обично од 250 до 350 (понекад и 800). Плодова има мало – најчешће три до пет.

После прецветавања, цветна петељка расте и ствара црвену или жуту „јабуку" дужине 10 центиметара. На њеном врху је орах у тврдој и тамној опни. Од „јабука" се прави компот, сок, вино, бомбоне и сосови.

Сазрели плодови кешуа беру се с дрвета, ораси се одвајају од „јабука" и суше на сунцу, а затим се прже у врућем песку или на металним фолијама да би отровно уље из љуске постало нешкодљиво. Љуска се потом одстрањује и плод распоређује по категоријама (у Индији их има 16).

Кешу може да се користи сиров, а и пржен задржава слатказ укус. Обично се пржи са сољу, мада и неслан има изванредну, природну арому. Индијски орах продаје се само очишћен, а из његове љуске добија се анакадијско уље којим се дрво штити од трулења ■

И СЕСТРА И ПРИВИЂЕЊЕ

Која су све значења израза фатаморгана?

МИЛАДИН
Лозница

Фата Моргана је митолошки лик, вила из средњовековних витешких романа. У келтској легенди она је у разним варијантама повезана с краљем Артуром (на пример, као његова сестра која му чаробним напитком „отвара очи" да би сазнао за љубавну везу своје супруге с Ланселотом). У романтичном витешком епу италијанског песника из 15. века Матеа Бојарда „Заљубљени Роландо", Фата Моргана је оличење среће и живи на обали језера.

У геофизици фатаморгана је оптичка појава у атмосфери која настаје услед преламања светлости и њеног потпуног одбијања (тотална рефлексија) у различито загрејаним слојевима ваздуха, а посматрачу се чини да у даљини види разне пределе и предмете. Фатаморгана се често види у пустињама и тропским крајевима (кад се приближавамо, рефлексија светлости неба даје утисак језера које „бежи"). У време велике жеге и у Банату долази до појаве фатаморгане (народ је зове „тера баба јариће"), а види се често и на асфалтним путевима као „барица воде", или као предмети на мору (на пример, бродови).

Најзад, у пренесеном значењу, фатаморгана је опсена, варљиво привиђење ■

ДА ЛИ СТЕ ЗНАЛИ ДА...

- ●●● боја јода је сиво-црна
- ●●● температура топљења јода износи 113.70⁰ C
- ●●● јод се користи за дезинфекцију
- ●●● јод се користи за лечење обољења штитне жлезде
- ●●● јод има веома велику улогу у откривању болести штитне жлезде
- ●●● јод се додаје кухињској соли ради спречавања гушавости
- ●●● без јода штитна жлезда не може да производи хормоне Т3 и Т4, неопходне за исправно функционисање свих ћелија у људском организму
- ●●● дневна потреба организма за јодом може да се задовољи једном чашом минералне воде која у себи садржи природно растворен јод

Забавникове логичке загонетке

РЕШЕЊА

1. БРАЋА И СЕСТРЕ
Породица има 4 девојчице и 3 дечака ■

2. ТРИ ЛОВЦА
Ако је x број патрона које је добио сваки ловац приликом поделе после изласка из мочваре, тада је 3(x – 4) = x, односно x = 6. Према томе, сваки ловац је на поласку у лов понео 3 * 6 = 18 патрона, а укупно 54 патроне ■

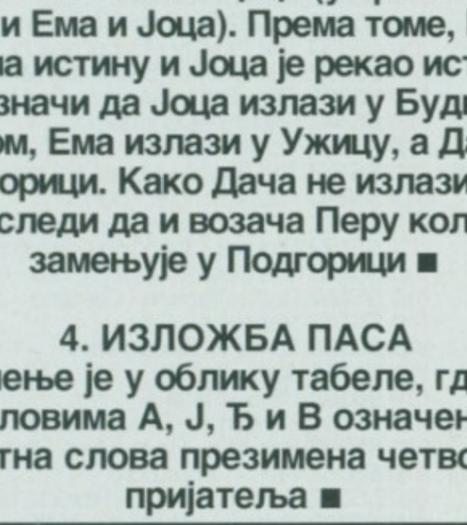
3. ПУТНИЦИ
Размотримо Емину изјаву. Како комби стаје прво у Ужицу, затим у Подгорици и на крају у Будви, она, у ствари, тврди да ће изаћи из комбија у Ужицу, Дача у Подгорици, а Јоца у Будви. Али, како по овој изјави Ема, Дача и Јоца излазе у различитим градовима, то се не слаже с Цецином изјавом, јер она тврди да излази из комбија сама. Значи, лаже или Цеца или Ема. Осим тога, Јоца тврди да излази заједно с Цецом, па следи да лаже или Јоца или Цеца. Како по услову задатка лаже само једна особа, то следи да та особа може бити само Цеца (у противном лажу и Ема и Јоца). Према томе, Ема је рекла истину и Јоца је рекао истину. То значи да Јоца излази у Будви с Цецом, Ема излази у Ужицу, а Дача у Подгорици. Како Дача не излази сам, то следи да и возача Перу колега замењује у Подгорици ■

4. ИЗЛОЖБА ПАСА
Решење је у облику табеле, где су словима A, J, Ђ и B означена почетна слова презимена четворице пријатеља ■

КОКЕР	БОКСЕР	РОТВАЈЛЕР	СЕТЕР
A	J	B	Ђ
Ђ	B	A	J
J	A	Ђ	B
B	Ђ	J	A

5. КОЈИ БРОЈ НЕДОСТАЈЕ?
Збир првог и трећег броја даје средњи број у свим редовима (колонама) те је ? = 26 ■

6. ПОДЕЛА ЧАСОВНИКА

7. ПОЛУГЕ ЗЛАТА
A = 28, B = 25, C = 21, D = 16, E = 10 ■

8. ЦАРЕВИЋ И ПРИНЦЕЗА
Пре проласка десете капије царевић је имао 4 златника, и тако уназад долазимо до броја 3070 златника које је царевић имао пре проласка кроз прву капију ■

9. КОЛАЧИ
Нека је x број колача пре додавања воћних, тада је 11x/20 + 16 = 3(x + 16)/4, односно x = 20, односно, било је 9 млечних и 11 воћних колача. После додавања биће 9 млечних и 27 воћних, односно, укупно 36 колача ■

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

79

ПОЛИТИКИН забавник / главни и одговорни уредник Зефирино Граси. - Ћир. изд. - Год. 1, бр. 1 (28. фебруар 1939)-год. 3, бр. 220 (4. април 1941);год. 14, бр. 1 (5. јануар 1952)- . - Београд : Политика Магазини, 1939-1941;1952- (Београд : Политика АД). - 30 cm

Недељно
ISSN 0032-339X = Политикин забавник (Ћирилично изд.)
COBISS.SR-ID 16193794

РЕШЕЊА

СЛОГОВНИ УГАО
Немања Видић, Маракана, њакати, вина, дић ■

СКРИВЕНА УКРШТЕНИЦА
Шкработина, ру, грбавац, астра, Наве, утрати, нит, бок, истока, Асен, Тиват ■

СКАНДИНАВКА
Барок, уд, му, шешир, а, икс, шмрк, Пипо, орангутан, сан, окови, л, зараван, атоли, ара, тр, Илир, Т, исправити ■

УКРШТЕНЕ РЕЧИ
Прст, блискост, оштроуреп, Отар, т, осмех, стома, Ли, тос, уролог, ЕСК, ткач, рити, указ, врес, тач, Шошана, сви, на, ириси, оникс, р, цака, прирепак, академик, ража ■

МОЗАИЧКА УКРШТЕНИЦА
Струк, крити, ритам, ан, ји, масер, АЕК, Атина, соли, рам, атракције, т, оков, ар, ла, оне, ви, аманетник, Судан, Ита, Ирац, клин ■

ПАСИЈАНС
ЛОТОС, локот, колут, лутка, БУЛКА, буква, бивак, вишак, ВИШЊА ■

С. Б.

ствар по закону обавезно означавање имена

ПОЛИТИКИН ЗАБАВНИК **БРОЈ 2882**

YU ISSN 0032-339X
Први број „Политикиног Забавника" изашао је 28. фебруара 1939. године

Генерални директор Срђан Јанићијевић
Заменик генералног директора Вернер Херић
Директор Матијас Вајмер
Главни и одговорни уредник Зефирино Граси
Издаје ПОЛИТИКА Магазини ДОО
Штампа ПОЛИТИКА АД
Графички уредник Горан Војиновић
Редакција Слободанка Делибашић, Јасна Лукић, Петар Милатовић, Мирјана Огњановић, Јова Радовановић, Весна Ракић, Весна Софреновић
Техничка редакција Бранислав Вукомановић, Зорица Милошевић, Јелена Попадић, Митра Тиљев
Секретаријат Зорица Филиповић
Редакција „ПОЛИТИКИН ЗАБАВНИК" *Македонска 29, 11001 Београд, П. фах 124*
Телефони секретаријат 330-1452; 330-1456; техничка редакција 330-1454; централа 3373-111; претплата 330-1617
Огласни сектор Македонска 29, 3373-349

Рукописи, фотографије и цртежи се не враћају.

ПРЕТПЛАТА ЗА НАШУ ЗЕМЉУ:
1 месец 387,00 дин. 3 месеца 1.160,00 дин.
6 месеци 2.317,00 дин.
Текући рачун код Комерцијалне банке АД Београд: 205-97096-91
Наш нови текући рачун код RAIFFEISEN BANK АД Београд је: 265-1100310005857-35
Претплату слати уз обавезну назнаку:
ПРЕТПЛАТА НА ЛИСТ „ПОЛИТИКИН ЗАБАВНИК".
Обавештење о претплати можете добити на тел. 330-1617

ПРЕТПЛАТА ЗА ИНОСТРАНСТВО:
Полугодишња/возом: 109 EUR или противвредност осталих валута. *Полугодишња/авионом*: I група – Европа: 120 EUR. II група – Азија – Африка: 126 EUR. III група – Америка – Аустралија: 132 EUR или противвредност осталих валута.

ДЕВИЗНЕ УПЛАТЕ У EUR
(или противвредност осталих валута) за иностранство вршити преко:

I DEUTSCHE BANK AG FRANKFURT AM MAIN DE: DEUTDEFF
Korisnička banka: 100 9363029 0000
RAIFFEISENBANK, Resavska 22, Beograd
SWIFT CODE: RZBSRSBG
Korisnik: RS35265100000002543779
POLITIKA MAGAZINI DOO Beograd

II DRESDNER BANK AG Frankfurt am Main, Germany SWIFT CODE: DRESDEFF
Korisnička banka: KOMERCIJALNA BANKA AD, Beograd, Sv. Save 14 Serbia
SWIFT - BIC: KOBBRSBGXXX
Korisnik: RS35205002000984500033
POLITIKA MAGAZINI DOO, Beograd
Makedonska 29, Beograd

Код уплате обавезно навести:
Претплата на лист Забавник
Копију уплате и адресу послати на:
ПОЛИТИКА Newspapers and Magazines – 11000 Београд, Булевар деспота Стефана 24/I, Србија или на факс ++ 381 11 330-1234

Интернет адреса: www.politikin-zabavnik.co.yu
Е. пошта: politikin.zabavnik@politika.co.yu

ИМПРЕСУМ (латински IMPRESSUM), штампана ствар по закону обавезно означавање имена издавача и уредника одговорних за садржину • ИМПРЕСУМ (латински IMPRESSUM), штампана ствар по закону обавезно означавање имена издавача и уредника одговорних за садржину

7010

mt:s telenor

0900/555-888

preko ovog fiksnog broja možete naručiti polifone melodije, kolorne slike i igrice

CENA POZIVA NA 0900 JE 50 din. + PDV bez obzira na dužinu trajanja poziva

NOVO MP3 NOVO

Ako želiš MP3 pod brojem 6055 samo ukucaj MP3 6055 i pošalji na 7010.
Cena **90d** (064/065), **35d** (063/062)

Ekstra hitovi
6055 Ivkova Slava - Nesanica
6118 Prijatelji - Tema iz serije
6106 Under the Sea - Dizni
6116 Otpisani - Trubači
6091 Bože pravde - Himna (instumental)
6133 Inspektor Blaža - Pune tribine ludih navijača
6134 Himna Navijača Partizana - Volim Partizan
6100 Srbija - Navijačko skandiranje
6147 Trubni znak za povečerje
6121 Užicko Kolo
6145 Tamo daleko (instrumental)
6119 Sex i Grad - Tema iz serije

Hitovi narodne muzike
6170 Tozovac - Vlajna
6159 Dragana Mirković - Ako me ostaviš
6157 Bora Drljača - Otišla je Danijela
6169 Toma Zdravković - Ispod palme na obali mora
6302 B. Zdravković - Kako starim sve te više volim
6305 Emina Jahović - Dal ona zna
6304 Donna Ares - To mi nije trebalo
6307 Sinan Sakić - Lepa do bola
6219 Blek Panters - Kakvu ženu imam
6211 Bojan Bjelić i Indy – Ekspresno
6208 Indy - Bato, bre
6206 Halid Bešlić - Tuga
6201 Tina Ivanović - Kabrio porše
6188 Neda Ukraden - Januar i februar
6187 Mira Skorić - Ista nam je tuga
6001 Ceca - Pazi s kime spavaš
6073 Nikola Roković - Oprosti mojoj mladosti
6025 Ceca - Neodoljiv
6046 Elma - Gradske priče

Hitovi zabavne muzike
6212 Marija Serifović - Molitva
6217 Blizanci - Mambo Jambo Serbiano
6209 Željko Samardžic - Lice ljubavi
6214 Negativ - Prava stvar
6195 September - Cry For You
6185 Freestylers - In Love With You
6174 Zdravko Colic - Sto Puta
6167 Marija Serifović - Nije mi prvi put
6301 Ana Nikolić - Devojka od čokolade
6308 Željko Samardžić - Lice ljubavi
6172 Zdravko Colić - Hajmo negdje nasamo
6166 Magazin - Oko moje sanjivo
6190 Nelly Furtado - Maneater
6076 50 cent - Candy shop
6151 Justin Timberlake - Sexy back
6138 Pussycat Dolls & Busta Rhymes - Dont Cha
6111 Metallica - Nothing Else Matters
6077 Crazy Frog - Axel F
6149 Beyonce ft. JayZ - Deja Vu
6020 Shakira - La tortura

G IZABERITE JAVA IGRICU

CENA 150 DIN

SAMO ZA 064/065

Ako želiš igricu pod brojem 3537 jednostavno ukucaj G 3537 i pošalji na 7010.

3537 3536 3525 3540 3529
3524 3520 3526 3543 3514
3504 3535 3521 3531 3542

CENA 110 DIN

3530 3527 3522

P MELODIJE

POLIFONE MELODIJE, Ako želiš polifonu melodiju pod rednim brojem 56283 kucaj P 56283 i pošalji na 7010. Cena **50d** (064/065), **35din** (063/062)

HITOVI NARODNE MUZIKE
mp 56483 Sinan Sakić - Lepa do bola
mp 56283 Emina Jahović - Dal ona zna
mp 56183 Donna Ares - To mi nije trebalo
mp 56973 Bata Zdravković - Kako starim sve te...
mp 56992 Seka Aleksić - Iskoristi moje mane
mp 56991 Nedeljko Bajić Baja - Mini Suknja
mp 56953 Šako Polumenta - Dočekajmo jutro...
mp 56923 Mile Kitić - Sampanjac
mp 56863 Dragana Mirkovic - Luče moje
mp 56772 Seka Aleksić - Dodji i uzmi me
mp 56743 Milica Todorović - Uporedi me
mp 56702 Sejo Kalač - Ala ala
mp 56670 Dragana Mirković - Kroz šljivike i livade
mp 56612 DJ Krmak - Sumaher
mp 56542 Tanja Savić – Tako mlada
mp 56522 Nedeljko Bajić Baja - Oficir s'ružom
mp 56472 Tina - Bunda od nerca
mp 56273 Ljuba Aličić - Polako ali sigurno
mp 56271 Nemanja Nikolić - Bebo moja
mp 56252 Saša Matić - Ko te ljubi ovih dana
mp 56213 Elma - Gradske priče
mp 56173 Sinan Sakic - Lepa do bola
mp 56153 Jovana Pajic - BMW
mp 56150 Darko Filipović - Ona, ona
mp 56073 Nikola Roković - Oprosti mojoj mladosti
mp 55800 Srdjan M – Tebi moja mazo
mp 55798 Lepa Brena - Mile voli disko
mp 55595 Novica Zdravković - Splavovi
mp 55443 Halid Bešlić - Prvi poljubac
mp 55359 Aco Pejović - Taxi
mp 55345 Saša Matić - Neke ptice nikad ne polete
mp 55249 Medeni Mesec - Uz Moravu vetar duva
mp 55114 Halid Bešlić – Neću, neću dijamante
mp 55038 Ceca - Pazi s kim spavaš

EKSTRA HITOVI
mp 56491 Top Gun - Tema iz filma
mp 56460 New York, New York
mp 56412 B. dugme - Uspavanka za Radmilu M
mp 56380 Star Wars - The Imperial March
mp 56342 Sundjer Bob - Tema iz crtanog filma
mp 56151 Liga Šampiona
mp 56100 Goran Bregović – Kalašnikov
mp 56081 Shrek - Tema iz crtanog filma
mp 56062 Crazy Frog - Axel F
mp 55993 Kum - Tema iz filma
mp 55921 Otpisani - Tema iz serije
mp 55898 Ljubišino kolo

HITOVI ZABAVNE MUZIKE
mp 56004 Marija Serifović - Molitva
mp 56583 Željko Samardžić - Lice ljubavi
mp 56383 O. Dragojević - Sa dva zrna lažnog srebra
mp 56083 Djogani - Kralj diskoteka
mp 56873 Ana Nikolić - Devojka od čokolade
mp 56942 Global Deejays - The sound of S. F.
mp 56933 Coolio - Gangstas paradise
mp 56892 Metallica - Nothing Else Matters
mp 56890 Kylie Minogue - I believe in you
mp 56861 Gwen Stefani - Rich Girl
mp 56832 Shakira - La Tortura
mp 56812 Linkin Park & Jay-Z - Numb-Encore
mp 56782 Rihanna - Pon De Replay
mp 56771 Iron Maiden - The number of the beast
mp 56752 Djogani - Čekaj me kod kolima
mp 56723 The Doors - Break on through
mp 56703 Madonna - Hung up
mp 56661 Prodigy - Smack My Bitch Up
mp 56643 Ana Nikolić - Romale Romali
mp 56641 Ogi - Cico
mp 56613 Black Eyed Peas - My Humps
mp 56603 Bob Sindair - Love Generation
mp 56573 B. Marley - I Shot Sheriff
mp 56572 Djogani - Oženi me
mp 56553 Sting - Desert rose
mp 56503 50 Cent - Window Shopper
mp 56492 HIM - Wings Of A Butterfly
mp 56482 50 Cent - Outta Control
mp 56473 Luna - Sećeru
mp 56471 50 Cent Ft Olivia - Candy Shop
mp 56453 Santana - Maria, maria
mp 56443 Tatu - All about us
mp 56413 Željko Joksimović - Mišel
mp 56401 Nataša Bekvalac - Nikotin
mp 56363 The Prodigy - Out of space
mp 56352 T. Dapčević - Sve je isto samo njega...
mp 56351 Ekv - Par godina
mp 56343 Shakira - Dont bother
mp 56320 Ac/Dc - Highway To Hell
mp 56263 The Eagles - Hotel California
mp 56243 Pussycat dolls - Dont cha
mp 56222 Djordje Balasevic - Ringišpil
mp 56192 Djogani - Jagode sa slagom
mp 56163 The Doors - Light My Fire
mp 56162 Daddy Yankee - Gasolina
mp 56143 Madonna – Sorry
mp 56133 50 cent - Disco inferno
mp 56111 Azra - Balkan
mp 56103 US 5 - Maria
mp 56102 No Name - Zauvjek moja
mp 56092 Bon Jovi - Have A Nice Day
mp 56082 Arash - Boro Boro
mp 56033 Sergej Ćetković - Prokleta bila
mp 55840 Bajaga i instruktori - Moji su drugovi
mp 55719 Tijana Dapčević - Zemlja mojih snova
mp 55715 Benny Benassi - Satisfation
mp 55682 Željko Samardžić – 9000 metara
mp 55518 Ruslana – Wilde Dance (Ukraina 2004)
mp 55348 Prodigy - No good

MONOFONE MELODIJE Bez obzira Čije si mreže korisnik, a želiš melodiju pod brojem 56283, i imaš telefon NOKIA ukucaj MN 56283, ALCATEL-MA 56283, SONY ERICSSON-ME 56283, MOTOROLA-MM 56283, SAMSUNG-MSS 56283, SIEMENS-MS 56283, i za ostale EMS telefone-ME 56283 i pošalji na 7010. Cena **40din** (064/065), **35din** (063/062)

V KOLOR ANIMACIJE

Ako želiš animaciju pod brojem 6077 samo ukucaj V 6077 i pošalji na 7010. Cena **50d** (064/065), **35d** (063/062)

6074 6064 6059
HIT ANIMACIJA 6077
6058 6093 6097
6036 6043 6044 6098 6032
6061 6086 6087 6052 6094
6033 6084 6095 6091 6085
NOVO 6090
6027 6092 6082
6096 6035 6078

C IZABERITE SLIKU U BOJI

Ako želiš kolornu sliku pod brojem 4395, bez obzira na model telefona samo ukucaj C 4395 i pošalji na 7010.
Cena **50din** (064/065), **35din** (063/062)

4357 4374 4383 4382 2114 4370 4336 2265 2015 4385 2115 4376
4398 4397 2511 2502 2184 2174 4369 4368 4306 4391 4358 4377
NOVO 4396
2177 4324 4393 4388 4338 2268 4345 4392
4365 4323 4394 4333 4375 4376 4371 4384
NOVO 4395

MULTIMEDIA Morate imati podešen i ativiran GPRS na svom telefonu. Svi korisnici čiji aparat podržava GPRS, mogu ga aktivirati pozivom CALL CENTRA na brojeve 789 (064 mreža) i 9863 (063 mreža). Nakon što aktivirate GPRS potrebno je samo da okrenete 0900/555-888 i pratite uputstva govornog aparata. Sve cene su bez PDV-a (18%).

PODRŽANI MODELI: Polifone melodije,kolor slike, real audio: NOKIA svi modeli sa kolor ekranima; SIEMENS SX1, ST55, ST60, A60, C55, C65, CX65, C6V, C60, M55, M65, MC60, S55, S65, SL55, S57C, SL65; SONY ERICSSON P800, P900, K700i, K500i, F500i, S700i, T610, T630, T300, T310, Z600, Z1010; ALCATEL ONE TOUCH 531, ONE TOUCH 535, ONE TOUCH 735, ONE TOUCH 525, ONE TOUCH 332; MOTOROLA V300, V400, V500, V600, V620, T720, A835, C385, C450, C550, C650, V180, V220, V525M, E365; SAMSUNG E105, E700, E710, E715, X600, X100, C100, S500, S600, E100, E800, E820, S500, X100A, X600A, C100, C100G, D410, D410C, D415, E105, E300, E310, E600, E608, E710, E715, P100, P400, P510, P730, S100, S105, S200, S300, S300M, V200, V205, X430, X450; PANASONIC G50, G60, GAD87, X300, X66, X68, X70; QCI-31; SAGEM myV-65, myX-5m, myX-6, myX3-2, myX5-2; SHARP TM100, GX10, GX10i, GX15, GX20, GX30

101660

РЕКЛИ СУ О КЊИГАМА

Дом без књига исто је што и тело без душе.

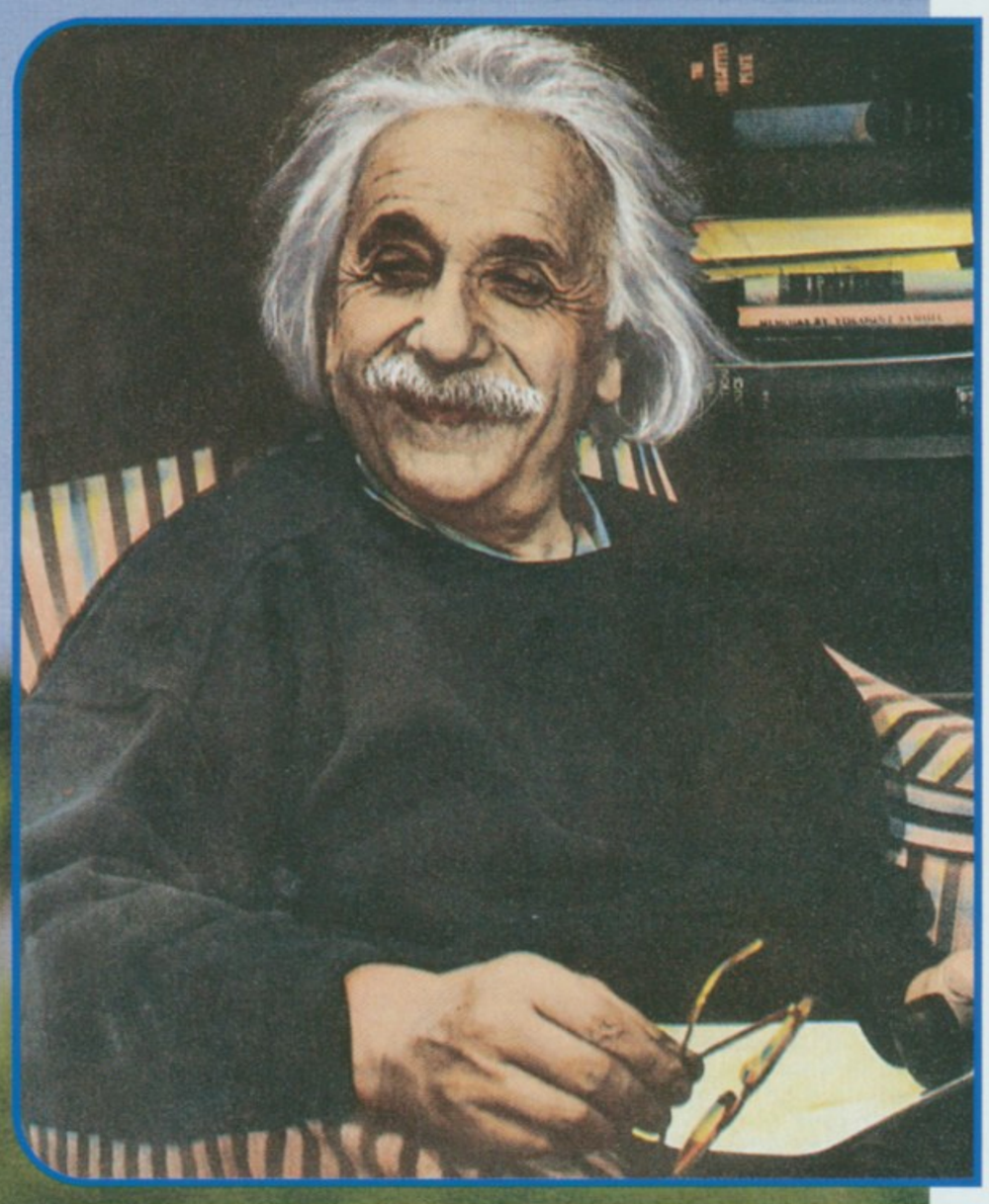
Марко Тулије Цицерон
римски филозоф и говорник
(106–43. пре н. е)

Књиге, браћо моја, књиге, а не звона и пајорце... Оне сад на земљи и на мору царствују и премудре законе дају! Оне војују и побеждавају.

Доситеј Обрадовић
наш просветитељ
(1742–1811)

Када човеку продаш књигу, ти му не продајеш папир, штампарску боју и лепак, продајеш му цео један нови живот.

Кристофер Морли
амерички писац (1890–1957)

Има књига из којих сазнајемо све, а ипак на крају не схватимо ништа.

Јохан Волфганг фон Гете
немачки књижевник
(1749–1832)

Неке књиге незаслужено су заборављене, ниједна није незаслужено упамћена.

Хју Оден
енглески песник
(1907–1973)

Када прочитам књигу и због ње ми се цело тело толико охлади да ниједна ватра не може да га загреје, знам да је то – поезија.

Емили Дикинсон
америчка песникиња
(1830–1886)

Човеков ум није способан да схвати васиону. Ми смо као деца која улазе у велику библиотеку. Од пода до таванице, зидови су прекривени књигама на различитим језицима. Дете зна да међу свим тим књигама чекају одговори на сва питања.

Алберт Ајнштајн
амерички физичар
јеврејског порекла
(1879–1955)

Ако имам нешто мало новца, купим књигу, тек ако ми нешто преостане, набавим храну и одећу.

Еразмо Ротердамски
холандски хуманиста
(1469–1536)

Неке књиге треба окусити, друге прогутати, а само неке сажвакати и пробавити.

Френсис Бејкон
енглески филозоф
(1561–1626)

Не мораш да спалиш књиге да би уништио једну културу, само спречи људе да их читају.

Реј Бредбери
амерички писац научне
фантастике
(рођен 1920)

Дружење с лошим књигама често је опасније од дружења с лошим људима.

Вилхелм Хауф
немачки писац
(1802–1827)

Нове књиге имају једну великуману – спречавају нас да прочитамо старе.

Жозеф Жубер
француски филозоф
(1754–1824)

Уколико их читаоци не оживе, књиге су само мртво слово на папиру.

Лоренс Кларк Пауел, амерички библиотекар и писац (1906–2001)

ГАРФИЛД

BY JIM DAVIS

GARFIELD GARFIELD GARFIELD GARFIELD

ПОЛИТИКИН ЗАБАВНИК
4. 5. 2007.